

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

MAGISTRSKA NALOGA

DIANA VASERFAL

KOPER, 2017

2017

MAGISTRSKA NALOGA

DIANA VASERFAL

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Magistrska naloga

POMEN AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA
PRI BREZPOSELNOSTI STAREJŠIH OSEB V
SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI

Diana Vaserfal

Koper, 2017

Mentorica: doc. dr. Suzana Laporšek

POVZETEK

Magistrska naloga predstavlja problematiko brezposelnosti starejših oseb. Cilj magistrske naloge je oceniti, ali države v Evropski uniji z večjimi izdatki za aktivno politiko zaposlovanja beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb. Razlogi, ki vodijo do nizkega povpraševanja po starejših osebah, so izobrazbena struktura, težavnost odpuščanja in odpovedni roki. Kot lahko razberemo iz empiričnih rezultatov, se izdatki za ukrepe aktivne politike zaposlovanja, namenjeni starejših brezposelnim, povišujejo. Ne glede na to pa ne moremo potrditi negativne povezanosti med višino izdatkov za aktivno politiko zaposlovanja in stopnjo brezposelnosti starejših oseb. Nadalje, empirična analiza kaže, da države z višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb. Na podlagi rezultatov sklepamo, da bo treba v bodoče še naprej spodbujati izobraževanja, usposabljanja in prekvalifikacije dolgotrajno brezposelnih starejših, z namenom izboljšanja njihovih zaposlitvenih možnosti, saj imajo pogosto neustrezno in nezadostno znanje.

Ključne besede: aktivna politika zaposlovanja, brezposelnost starejših, trg dela, stopnja brezposelnosti, pasivna politika zaposlovanja.

SUMMARY

This master thesis addresses the issue of unemployment of older people. The thesis aims to evaluate whether EU member states with larger expenditures for active employment policies record lower unemployment rate of older people. The reasons that lead to low demand for older workers are the educational structure, difficulties in lay-offs and notice periods. Empirical results show that expenditures for active employment policy measures targeted at older people are increasing. Nevertheless, we can not confirm the negative correlation between the level of expenditures for active labour market policy and unemployment rate of older people. Furthermore, empirical analysis shows that countries with higher activation support record a lower unemployment rate of older people. Based on the results we can conclude that education, training and retraining of long term unemployed older people should be further encouraged in order to increase their employment prospects in the future as many have inadequate and insufficient knowledge.

Key words: active labour market policy, unemployment of older people, labour market, unemployment rate, passive labour market policy.

UDK: 339.138:648.1(043.2)

Vsebina

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev obravnavanega problema	1
1.2	Namen in cilji naloge.....	5
1.3	Hipoteze magistrske naloge	5
1.4	Predvidene metode raziskovanja za doseganje ciljev naloge	6
1.5	Predpostavke in omejitve raziskave.....	8
1.6	Struktura magistrske naloge.....	8
2	Brezposelnost starejših oseb	9
2.1	Opredelitev in merjenje brezposelnosti	9
2.2	Vrste brezposelnosti.....	10
2.3	Vzroki za brezposelnost starejših oseb	11
2.4	Posledice brezposelnosti	12
3	Zmanjševanje brezposelnosti starejših oseb	14
3.1	Politika zaposlovanja	14
3.2	Pasivna politika zaposlovanja.....	16
3.3	Aktivna politika zaposlovanja	18
3.3.1	Značilnosti in cilji APZ v Sloveniji.....	18
3.3.2	Programi APZ za spodbujanje zaposlovanja.....	20
3.4	Pregled dobrih praks na področju APZ za starejše osebe v izbranih državah EU	24
3.4.1	Aktivna politika zaposlovanja v Nemčiji	24
3.4.2	Aktivna politika zaposlovanja v Avstriji.....	25
3.4.3	Aktivna politika zaposlovanja na Danskem	27
3.4.4	Aktivna politika zaposlovanja na Finskem.....	29
3.4.5	Aktivna politika zaposlovanja na Nizozemskem.....	30
3.4.6	Aktivna politika zaposlovanja na Švedskem	32
3.5	Empirične ugotovitve o učinkih APZ na rezultate na trgu dela in položaj starejših na trgu dela.....	33
4	Empirična analiza	35
4.1	Predstavitev stanja na trgu dela v EU in Sloveniji.....	35
4.2	Sredstva za izvajanje ukrepov APZ v Sloveniji in primerjava z EU	44
4.3	Analiza povezanosti med APZ in stopnjo brezposelnosti starejših	51
4.3.1	Preverjanje hipoteze 1.....	52
4.3.2	Preverjanje hipoteze 2.....	55
4.3.3	Preverjanje hipoteze 3.....	56

5 Sklep.....	58
Literatura in viri.....	60

PONAZORILA

Preglednica 1:	Programi APZ kot % BDP v Nemčiji.....	25
Preglednica 2:	Programi APZ kot % BDP v Avstriji.....	26
Preglednica 3:	Programi APZ kot % BDP na Danskem.....	28
Preglednica 4:	Programi APZ kot % BDP na Finskem.....	30
Preglednica 5:	Programi APZ kot % BDP na Nizozemskem.....	31
Preglednica 6:	Programi APZ kot % BDP na Švedskem.....	32
Preglednica 7:	Stopnja brezposelnosti po starostnih skupinah v EU-27 in Sloveniji, 2006 in 2015.....	37
Preglednica 8:	Stopnja brezposelnosti starejših v EU po izobrazbi.....	39
Preglednica 9:	Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po spolu.....	40
Preglednica 10:	Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po starostnih razredih.....	41
Preglednica 11:	Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po stopnji izobrazbe.....	41
Preglednica 12:	Stopnja brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji po trajanju brezposelnosti.....	42
Preglednica 13:	Sredstva ukrepov APZ v Sloveniji.....	45
Preglednica 14:	Vključitev brezposelnih oseb v EU-27 po programih APZ v % v letu 2015.....	49
Preglednica 15:	Vključitev brezposelnih oseb v SLO po posameznih programih APZ.....	49
Preglednica 16:	Analiza bivariatne korelacije med spremenljivkama višina izdatkov za APZ in stopnja brezposelnosti starejših oseb.....	55
Preglednica 17:	Analiza bivariatne korelacije med spremenljivkama stopnja aktivacijske podpore in stopnja brezposelnosti starejših oseb.....	57
Slika 1:	Smernice za zaposlovanje	15
Slika 2:	Izdatki za PPZ kot % BDP.....	18
Slika 3:	Programi usposabljanja in izobraževanja.....	21
Slika 4:	Stopnja zaposlenosti in brezposelnosti v EU in Sloveniji.....	35
Slika 5:	Gibanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti v EU in Sloveniji.....	36
Slika 6:	Gibanje stopnje brezposelnosti starejših oseb.....	37

Slika 7: Stopnja brezposelnosti starejših v EU po spolu.....	38
Slika 8: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po spolu.....	43
Slika 9: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po starosti.....	43
Slika 10: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po izobrazbi.....	44
Slika 11: Gibanje izdatkov za APZ kot % BDP v 2006 in 2015.....	46
Slika 12: Povprečna vrednost na zaposleno osebo.....	47
Slika 13: Povprečna vrednost na brezposelno osebo.....	48
Slika 14: Kazalnik aktivacije registrirano brezposelnih.....	50
Slika 15: Kazalnik časovne aktivacije.....	51
Slika 16: Analiza gibanja izdatkov za APZ kot % BDP v Sloveniji in EU-27.....	53
Slika 17: Analiza povprečne vrednosti za Slovenijo in EU-27.....	54

KRAJŠAVE

AMS	Zavod za zaposlovanje v Avstriji
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
BA	Zavod za zaposlovanje v Nemčiji
BDP	Bruto domači proizvod
DSP	Denarna socialna pomoč
EU	Evropska unija
EU-27	27 držav članic Evropske unije
EU-28	28 držav članic Evropske unije
EUR	Evro
H1	Hipoteza 1
H2	Hipoteza 2
H3	Hipoteza 3
ILO	Internacional Labor Organization (Mednarodna organizacija za delo)
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
OS	Območna služba
OŠ	Osnovna šola
PES	Javni zavod za zaposlovanje
PPZ	Pasivna politika zaposlovanja
RS	Republika Slovenija
SLO	Slovenija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
Ur. l. RS	Uradni list Republike Slovenije
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZDR	Zakon o delovnih razmerjih
ZUTD	Zakon o urejevanju trga dela
ZSV	Zakon o socialnem varstvu

1 UVOD

V začetku tega poglavja bomo predstavili opredelitev obravnavanega problema. V nadaljevanju bomo izpostavili namen in cilje ter hipoteze magistrske naloge. Sledijo še predvidene metode raziskovanja za doseganje ciljev naloge ter predpostavke in omejitve raziskave. Na koncu tega poglavja bomo predstavili še strukturo magistrske naloge.

1.1 Opredelitev obravnavanega problema

Visoka zaposlenost je ena temeljnih prioritiet v Sloveniji in Evropski uniji (v nadaljevanju EU). Eden od petih ciljev strategije Evropa 2020 je namreč 75-odstotna zaposlenost aktivnega prebivalstva, starega od 20 do 64 let (Evropska komisija 2015). Stopnja zaposlenosti v Sloveniji v starosti 50 in 64 let v letu 2014 znaša 67,8 % (Eurostat 2015). Slovenija zaostaja za ciljem EU, predvsem zaradi nizke stopnje zaposlenosti starejših (MDDSZ 2015a).

Gospodarska kriza, ki je nastopila v letu 2008, je močno vplivala na trg dela. Stopnja anketne brezposelnosti v starosti od 15 do 64 let se je v Sloveniji zvišala s 4,5 % v letu 2008 na 6 % v letu 2009. V nadaljnjih letih pa se je še poglobila. V letu 2013 je stopnja anketne brezposelnosti znašala 10,3 %. V letu 2014 pa se je tudi zaradi okrevanja gospodarske aktivnosti in razmer na trgu dela znižala na 9,9 %. V primerjavi z državami članicami EU se Slovenija po stopnji anketne brezposelnosti uvršča pod povprečje EU. Anketna stopnja brezposelnosti je namreč v letu 2014 znašala 10,4 %. Najvišjo stopnjo anketne brezposelnosti v EU so v letu 2014 zabeležili v Grčiji (26,7 %), najnižjo pa v Nemčiji (5,1 %) (Eurostat 2015). Med najbolj ranljive skupine na slovenskem in evropskem trgu dela, ki jih je kriza še posebej prizadela, sodijo mladi, starejši, dolgotrajno brezposelni in nizko izobraženi (MDDSZ 2015b). V magistrski nalogi se bomo osredotočili na problem brezposelnosti starejših.

Slovenija beleži eno najnižjih stopenj aktivnosti starejših od 55 do 64 let v EU. V letu 2014 je znašala 35,4 %, medtem ko je povprečje na ravni EU znašalo 51,8 % (Eurostat 2015). Stopnja brezposelnosti starejših od 50 do 64 let je v Sloveniji v septembru 2015 znašala 11,5 %. Za primerjavo v EU-27 je stopnja brezposelnosti starejših v enaki starostni skupini znašala v letu 2013 10,8 %, v letu 2014 pa se je nekoliko znižala in sicer na 10,2 %. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti pri starejših osebah v EU-27 je v marcu 2015 znašala 8,5 %, v novembru 2015 pa 7,9 %. V novembru 2015 je bila stopnja dolgotrajne brezposelnosti pri starejših osebah najvišja v Španiji (19,4 %). Najnižjo stopnjo dolgotrajne brezposelnosti pri starejših osebah so zabeležili na Malti (3,9 %) (Eurostat 2015).

Strukturne značilnosti registrirano brezposelnih oseb se v Sloveniji v letu 2015 kažejo predvsem v skupinah, kjer so brezposelne ženske, brezposelni stari 50 let ali več in brezposelni mladi moški (ZRSZ 2015b). Od leta 2010 je število oziroma delež dolgotrajno brezposelnih narasel (s 7,9 % v letu 2010 na 9,3 % v letu 2014). Kljub temu, da se je

zmanjševal delež registrirano brezposelnih starejših oseb (v oktobru 2015 35.569 brezposelnih oseb oziroma 33,1 %), lahko opazimo povečanje deleža dolgotrajno brezposelnih starejših žensk (v oktobru 2015 52,3 %) (Domadenik, Farčnik in Kaše 2015). Analiza podatkov o strukturi brezposelnosti starejših oseb kaže, da ima tretjina brezposelnih starejših oseb nizko izobrazbo (v septembru 2015 je namreč 33,9 % brezposelnih starejših oseb imelo zaključeno osnovno šolo ali manj) (SURs 2015).

Kot je razvidno iz statistik, je eden od perečih problemov trga brezposelnost starejših oseb. Razlogi, ki vodijo do nizkega povpraševanja po delavcih, so težavnost odpuščanja, stroški zaposlovanja in načini določanja plač, izobrazbena struktura, odklonilna predstava delodajalcev o sposobnosti prilagajanja starejših delavcev na tehnološke spremembe ter nove organizacijske zahteve (OECD 2009).

Pomembno vlogo pri težavnosti odpuščanja imajo odpovedni roki in odpravnine. Odpovedni roki podaljšujejo trajanje zaposlitve. Odpravnina pa je le nadomestni dohodek delavca, ko ta izgubi zaposlitev. Odpovedni roki in odpravnina so velik strošek za delodajalce (OECD 2006a). V Sloveniji so predpisane odpravnine sorazmerno visoke, če jih primerjamo s predpisanimi odpravninami v drugih državah (Vodopivec idr. 2011). Nadalje z vidika stroškov zaposlovanja omejeno povpraševanje po starejših delavcih izhaja iz načina določanja plač, ki dopušča, da se stroški dela povečujejo hitreje kot produktivnost. Pomemben dejavnik pri brezposelnosti starejših je tudi izobrazbena struktura. Starejše brezposelne osebe ne pridobivajo novih znanj in tudi ne nadgrajujejo oziroma razvijajo obstoječih. To je nujno potrebno, saj se zahteve na delovnem mestu nenehno spreminjajo, z njimi pa prihajajo tudi organizacijske in tehnološke spremembe. Tehnološki napredek je izredno hiter, kar povzroča na trgu dela velike motnje. Te spremembe so tako velike, da se številni delavci niso zmožni več prilagoditi. Ti postajajo vedno bolj nepotrebni in brez služb (Klužer 2008).

Zaradi visokih stopenj brezposelnosti starejših oseb in negativnega odnosa delodajalca do zaposlovanja starejših brezposelnih oseb so mnoge države, med njimi tudi Slovenija, sprožile informacijske kampanje oziroma sprejele zakonodajo. Ta pri zaposlovanju prepoveduje diskriminacijo delavcev zaradi starosti. Kot izhaja iz analize OECD (2006b), se dopolnjujeta dva pristopa. Prvi je zakonodaja proti diskriminaciji zaradi starosti, ki je manj učinkovita, če obenem ne potekajo informacijske kampanje in smernice. Namen je prikazati dobre prakse za delodajalce in ozaveščanja delavcev o pravicah. Drugi pa govori, da informacijske kampanje in smernice niso dovolj učinkovite, če niso podprte s kaznimi za diskriminacijo starejših oseb. Kot primer informacijskih kampanj lahko izpostavimo britansko kampanjo UK Age Positive in finsko kampanjo. Sprožena je bila z nacionalnim programom o staranju delavcev. Slovenija je uvedla prepoved diskriminacije zaradi starosti delavcev v letu 2006 v okviru Zakona o delovnih razmerjih (ZDR Uradni list RS, št. 46/2007, 21/2013, 78/2013). V 6. členu določa,

da je v primeru kršitve prepovedi diskriminacije delodajalec kandidatu oziroma delavcu odškodninsko odgovoren po splošnih pravilih civilnega prava.¹

Pomembno vlogo pri zaposlovanju starejših oseb ima aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ). APZ je nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile. Preprečila in zmanjšala bi brezposelnost (Svetlik in Babič 2002). Cilj APZ je znižati brezposelnost, povečati zaposlenost, spodbujati zaposlovanje posameznikov na trgu dela in povečati konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Preko tega APZ izboljšuje zaposlitvene zmožnosti za starejše osebe. Tisti, ki želijo delati, imajo zagotovljene zaposlitve. Drugi pa najdejo ustrezno delo. Na ta način bi bila upokožitev za starejše osebe tudi manj zanimiva (OECD 2006a). Pri starejših brezposelnih sta ključna za zmanjšanje brezposelnosti (starejših) dva ukrepa APZ. Prvi je spodbujanje zaposlovanja in transnacionalna mobilnost delovne sile. Drugi pa je znanje, spretnost in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost. Pri učinku spodbujanja zaposlovanja je cilj zmanjševanje števila brezposelnih oseb, zmanjševanje dolgotrajno brezposelnih in nižje izobraženih oseb, spodbujanje zaposlovanja starejših tudi s prilagajanjem delovnih mest ter ukrepi aktivnega in zdravega staranja. Pri učinku vseživljenjskega učenja pa je cilj dvig in prilagoditev splošnih in poklicnih kompetenc starejših z nizko izobrazbo, izvajanje kariernega svetovanja na različnih ravneh izobrazbe, razvoj modelov izobraževanja, ki povečajo odzivnost izobraževanja glede na potrebe trga dela (Klužer 2008).

Smernice APZ v Sloveniji ureja Zakon o urejanju trga dela (ZUTD Uradni list RS, št. 80/2010, 21/2013, 63/2013). Ta v 29. členu med ukrepe APZ uvršča spodbujanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev dela delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. Ukrep usposabljanja in izobraževanja je namenjen dvigu izobrazbene ravni, predvsem na formalnem in neformalnem izobraževanju, znanju in veščinam za opravljanje določenih poklicev ter uspešnemu razvoju kariere. Namenjen je za zaposlitvene možnosti s pridobitvijo novih znanj in kompetenc. Ukrep spodbude za zaposlovanje, ki se izvaja v obliki subvencij za zaposlitve, je namenjen dvigu zaposlitev pri delodajalcih za določen ali nedoločen čas. Na ta način pa si zagotovi brezposelna oseba nova znanja in izkušnje ter boljše zaposlitvene možnosti. Ukrep kreiranja delovnih mest je namenjen spodbujanju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin. Izvaja se kot subvencioniranje začasnih zaposlitev. Ukrep spodbujanja samozaposlovanja je namenjen izvajanju subvencioniranja zaposlitev in pomoči pri samozaposlovanju. Namenjen pa je za ustvarjanje delovnih mest v mikro podjetjih ter uresničitvi podjetniške ideje (MDDSZ 2015a).

¹ Slovenska zakonodaja kot eno od oblik diskriminacije določa tudi trpinčenje na delovnem mestu (mobing), s tem pa tudi spolno in drugo nadlegovanje. Pri trpinčenju gre za napad na osebno dostojanstvo in varnost delavca, medtem ko za diskriminacijo zadostuje že enkratno nedopustno ravnanje. Vse to pa je urejeno v pravnih aktih, ki jih urejajo predvsem diskriminacije (ZDR).

V drugih državah članicah EU imajo podobno določene ukrepe APZ. Na primer v Nemčiji med ukrepe APZ uvrščajo nadaljnje poklicno izobraževanje, ustvarjanje novih delovnih mest, strukturno prilagajanje, premostitveni dodatek, subvencije za delovna mesta z nizkimi plačami. Ukrep za nadaljnje poklicno izobraževanje je namenjen brezposelnim starejšim osebam in ponuja poklicno izobrazbo ter delo v novih zaposlitvenih razmerjih. Ukrep za ustvarjanje novih delovnih mest je namenjen zagotavljanju začasnega dela delavcu, ki potrebuje pomoč pri vključitvi na trg dela. Ukrep strukturnega prilagajanja je namenjen začasno delo pri nadomestitvi izgube dohodka na delovnem mestu. Ukrep premostitvenega dodatka je namenjen brezposelnim osebam, ki si želijo postati samozaposlene. Ukrep subvencije za delovna mesta z nizkimi plačami je namenjen vsem osebam, ki imajo nizke plače (Blien, Walwie in Werner 2002).

Pomemben ukrep APZ je subvencioniranje plač. Tega so ob Sloveniji uvedle tudi druge države EU (Madžarska, Grčija, Italija, Poljska, Španija, Nemčija, Češka Republika, Estonija, Francija, Slovaška, Velika Britanija, Finska, Danska in Švedska). V Sloveniji je tako delodajalec, če zaposli starejšo osebo od 55 let, oproščen plačila prispevkov za socialno varnost (ZRSZ 2015a). Ko delodajalec zaposli starejšo osebo, ta oseba potem ni upravičena do subvencije. Imajo pa možnost, da si lahko pridobijo novo znanje in spretnosti za naprej (McConnell 2003).

Slovenija je namenila za izvajanje ukrepov APZ v letu 2015 20,5 milijonov evrov. Največ sredstev je namenila ukrepu usposabljanja in izobraževanja (20,4 milijonov evrov). Najmanj sredstev je namenila ukrepu spodbude za zaposlovanje (22.770 evrov). Nič sredstev pa ni namenila ukrepu spodbujanja samozaposlovanja in prav tako ukrepu za kreiranje novih delovnih mest. Najpomembnejši ukrepi za starejše brezposelne osebe so usposabljanje in izobraževanje ter kreiranje novih delovnih mest za starejše osebe (ZRSZ 2015b). Dinamiko izdatkov na ravni EU-27 so zabeležili v letu 2006 v Nemčiji 0,291 % bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP). V Sloveniji v istem letu pa 0,091 % BDP. V letu 2015 pa so se izdatki še povečevali in na Danskem znašali 1,46 % BDP. V Sloveniji pa so se znižali in znašali 0,15 % BDP (Evropska komisija 2016b).

V tej magistrski nalogi bomo obravnavali problem brezposelnosti starejših in pomen APZ pri reševanju tega problema v Sloveniji in EU-28, pri čemer se bomo osredotočili na prakse v nekaterih izbranih državah (Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska, Švedska). Te države smo izbrali zato, ker imajo dostopne podatke o APZ. Ta raziskava se bo od drugih razlikovala tudi v tem, da bomo v ospredje postavili starejše brezposelne osebe. Prikazati želimo, da APZ vpliva na zmanjševanje brezposelnosti starejših oseb, kar je tudi sam cilj naloge.

1.2 Namen in cilji naloge

Namen magistrske naloge je obravnavati problem brezposelnosti starejših oseb in prikazati pomen aktivnih politik zaposlovanja (APZ) za spodbujanje zaposlenosti starejših oseb v Sloveniji in EU. Ob tem bomo preverjali, ali države EU z večjimi izdatki za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.

Cilji raziskave magistrske naloge so naslednji:

- preučiti domačo in tujo strokovno ter znanstveno literaturo s področja brezposelnosti (s poudarkom na brezposelnosti starejših oseb) in APZ ter njenih učinkov na rezultate na trgu dela;
- prikazati stanje brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji in EU;
- predstaviti programe APZ, namenjene zmanjševanju brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji;
- predstaviti ukrepe in dobre prakse APZ, namenjene zmanjševanju brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji in v nekaterih državah EU (Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska, Švedska) in njihove značilnosti;
- prikazati izdatke (izražene v evrih in v procentih bruto domačega proizvoda ter preračunane kot povprečno vrednost na zaposleno osebo in kot povprečno vrednost na brezposelno osebo) in udeležbo v APZ (v celoti in po posameznih programih) za spodbujanje zaposlovanja starejših oseb v Sloveniji in EU (šolske in zaposlitvene spodbude, rehabilitacije, službe znanja, predčasne upokojitve, druge spodbude, kazalniki porabljanja truda na politikah trga dela) ter njihovo dinamiko v obdobju 2006-2014;
- prikazati in oceniti druge kazalnike učinkovitosti APZ (in posameznih programov) v Sloveniji in državah EU kot so aktivacijska podpora, aktivacija registrirano brezposelnih, časovna aktivacija (% prejemnikov APZ, ki niso bili dolgotrajno brezposelni) ter prikazati njihovo dinamiko v obdobju 2006-2014;
- oceniti, ali države v EU z večjimi izdatki za APZ (skupaj in po posameznih programih, izraženih v evrih in v procentih bruto domačega proizvoda) in višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb;
- oceniti, ali obstaja povezanost in smer povezanosti med aktivacijsko podporo (odstotki udeležencev v APZ glede na 100 zaposlenih, ki čakajo na delo) in stopnjo brezposelnosti starejših oseb;
- na podlagi proučene literature, dobrih praks v izbranih državah EU in ocen analize predlagati ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji.

1.3 Hipoteze magistrske naloge

H1: V Sloveniji in državah EU se izdatki za ukrepe APZ, namenjeni starejšim brezposelnim, zmanjšujejo.

Za namen prikazovanja hipoteze bomo predstavili izdatke za APZ (izražene v evrih in kot odstotki bruto domačega proizvoda) v posameznih državah EU in njihovo gibanje skozi čas. Pri tem se bomo osredotočili na ukrepe APZ za starejše brezposelne osebe. Dodatno bomo predstavili dinamike izdatkov za ukrepe APZ, preračunane na število starejših brezposelnih oseb.

Analiza bo opravljena na 18 državah EU, za katere so dostopni podatki (Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska, Švedska, Estonija, Latvija, Belgija, Bolgarija, Češka Republika, Francija, Madžarska, Italija, Litva, Luksemburg, Portugalska, Slovaška) v obdobju med leti 2006 in 2014. Ob analizi časovne dinamike bomo predstavili, ali med leti obstajajo razlike.

H2: Države EU z višjimi izdatki za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.

Hipotezo bomo predstavili z uporabo Pearsonovega koeficienta korelacije. Zanimalo nas bo, ali med višino izdatkov za APZ (izraženih procentov bruto domačega proizvoda) in stopnjo brezposelnosti starejših ter stopnjo dolgotrajne brezposelnosti obstaja povezanost in kakšna je smer te povezanosti. Analiza bo temeljila na podatkih 18 držav članic EU (za te države obstajajo podatki) v obdobju 2006-2014.

H3: Države EU z višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.

Hipotezo bomo predstavili z uporabo Pearsonovega koeficienta korelacije. Zanimalo nas bo, ali med stopnjo aktivacijske podpore (odstotki udeležencev v APZ glede na 100 zaposlenih, ki čakajo na delo) in stopnjo brezposelnosti starejših ter stopnjo dolgotrajne brezposelnosti obstaja povezanost in kakšna je smer te povezanosti. Analiza bo temeljila na podatkih 18 držav članic EU (za te države obstajajo podatki) v obdobju 2006-2014.

1.4 Predvidene metode raziskovanja za doseganje ciljev naloge

Magistrska naloga bo razdeljena na teoretični in empirični del.

Teoretični del bo temeljil na pregledu domače in tuje literature s področja APZ v Sloveniji in EU. V teoretičnem delu magistrske naloge bomo proučili strokovno in znanstveno domačo ter tujo literaturo s področja trga dela, s področja programov in učinkov APZ (predstavili bomo programe APZ v Sloveniji in dobre prakse v državah EU), s poudarkom na ukrepih za spodbujanje zaposlovanja starejših brezposelnih oseb ter s področja učinkov APZ na rezultate na trgu dela. Znotraj tega se bomo še posebej osredotočili na problem dolgotrajne brezposelnosti starejših oseb. Predstavili bomo dolgotrajno brezposelnost starejših oseb v Sloveniji in EU (samo nekaj izbranih držav), odpravljanje brezposelnosti pri starejših osebah, APZ v Sloveniji in EU (nekaj izbranih držav). Podatke o dobrih praksah APZ in ukrepih APZ za starejše brezposelne v izbranih državah EU bomo pridobili iz Eurostata, ZRSZ in tudi

drugih tujih evropskih zavodov, saj imajo te izbrane države točno določene podatke, potrebne za nadaljnje delo. Pri pregledovanju literature bomo uporabili metodo deskripcije za opisovanje posameznih pojavov, metodo kompilacije in metodo komparacije za primerjanje ukrepov APZ med državami EU.

Empirični del – v začetku bomo predstavili statistike o brezposelnosti starejših oseb ter podatke o izdatkih po različnih programih APZ (izraženih v evrih in kot procenti BDP ter preračunanih kot povprečno vrednost na zaposleno osebo in kot povprečno vrednost na brezposelno osebo) v Sloveniji in EU (18 izbranih držav, ki so Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska, Švedska, Estonija, Latvija, Belgija, Bolgarija, Češka Republika, Francija, Madžarska, Italija, Litva, Luksemburg, Portugalska, Slovaška) v obdobju 2006 in 2014. V nadaljevanju bomo predstavili, ali se obseg izdatkov za APZ med leti 2006 in 2014 za brezposelne starejše osebe znižuje (H1). V okviru tega bomo tudi predstavili dinamiko izdatkov za ukrepe APZ, preračunane na število starejših brezposelnih oseb. Z analizo časovne dinamike bomo predstavili, ali med leti obstajajo razlike.

Eden glavnih ciljev naloge je ugotoviti pomen APZ za brezposelnost starejših oseb v Sloveniji in EU. Z namenom preverjanja, ali države z višjimi izdatki za programe APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb (H2), bomo uporabili analizo povezanosti s Pearsonovim koeficientom korelacije. Pearsonov koeficient korelacije uporabljamo kot mero za linearno povezanost dveh številskih spremenljivk (Kastelec in Košmelj 2009). Predstavili bomo, ali med višino izdatkov za APZ (izraženih v procentih BDP), stopnjo brezposelnosti starejših in stopnjo dolgotrajne brezposelnosti obstaja povezanost ter kakšna je smer te povezanosti in na ta način preverjali, ali države v EU z večjimi obsegi izdatkov za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb (H2). Podatke o izdatkih APZ in brezposelnosti bomo pridobili iz podatkovne baze Eurostat.

Z namenom predstavljanja, ali države EU z višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb (H3), bomo uporabili analizo povezanosti s Pearsonovim koeficientom korelacije. Predstavili bomo stopnjo aktivacijske podpore (odstotki udeležencev v APZ glede na 100 brezposelnih, ki čakajo na delo), stopnjo brezposelnosti starejših in stopnjo dolgotrajne brezposelnosti ter predstavili, ali obstaja povezanost med njimi in kakšna je smer te povezanosti v obdobju 2006-2014. Zbiranje podatkov bomo omejili na 18 držav članic EU (Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska, Švedska, Estonija, Latvija, Bolgarija, Češka Republika, Francija, Madžarska, Italija, Litva, Luksemburg, Portugalska, Slovaška), saj imajo dostopne podatke.

Cilj empirične analize bo ugotoviti pomen APZ za brezposelne starejše osebe v Sloveniji in EU. Podatki, ki jih bomo uporabili v empirični analizi, izhajajo iz baze podatkov Eurostat za EU države. V Eurostatu najdemo zapise o posameznih državah in njihovih izdatkih. Prednost tega vira je dostopnost in natančnost podatkov. Ta baza podatkov vključuje zapise o letnih izdatkih posameznih držav, dolgotrajno brezposelnost starejših oseb, sredstva, ukrepe in druge

stroške od leta 2006 do leta 2014, kar nam omogoča preračun tudi nekaterih mer učinkovitosti.

1.5 Predpostavke in omejitve raziskave

Predpostavljamo, da so podatki in informacije iz literature in spletnih virov točne ter dovolj obsežne.

Omejitve – Raziskava bo omejena na dolgotrajno brezposelne starejše osebe v Sloveniji in EU-27 med 50. in 64. letom starosti. Nadaljnja omejitev naloge izhaja iz vzorca, na katerem temelji pregled dobrih praks, na področju aktivnih politik zaposlovanja, namenjenih starejšim osebam. Dobre prakse bomo namreč zaradi pomanjkanja gradiv predstavili le za šest izbranih držav izmed vseh EU-28 držav, kar pomeni, da rezultatov ne bomo mogli posploševati na celotno EU.

Ena od omejitev naloge je tudi časovni okvir raziskovanja, ki zajema obdobje od leta 2006 do leta 2014 in med drugim obsega tudi obdobje gospodarske krize, ki je v nekaterih državah EU lahko tudi negativno vplivala na izdatke za politike zaposlovanja in njihov razvoj.

1.6 Struktura magistrske naloge

Vsebina magistrske naloge je razdeljena na teoretični in empirični del. V drugem poglavju opredelimo brezposelnost starejših oseb in vzroke za njen nastanek. Tretje poglavje namenjamo odpravljanju oziroma zmanjševanju brezposelnosti starejših oseb, ki zajema pregled politike zaposlovanja, pasivne in aktivne politike, predstavitev značilnosti in ciljev APZ, pregled programov APZ in študije primerov z učinki APZ. Sledi še primerjava za starejše brezposelne osebe v Sloveniji in EU. Nazadnje so predstavljene APZ v EU in dobre prakse.

Empirični del naloge bo vseboval predstavitev stanja na trgu dela v Sloveniji in EU, gibanje izdatkov za APZ v Sloveniji in EU, mere učinkovitosti APZ v Sloveniji in EU. Sledi analiza povezanosti med APZ in stopnjo brezposelnosti in preverjanje zastavljenih hipotez. V zadnjem delu empiričnega dela naloge so predstavljeni rezultati analize podatkov in interpretacija analize podatkov. V zadnjem poglavju pa bodo opisane sklepne ugotovitve.

2 BREZPOSELNOST STAREJŠIH OSEB

V začetku tega poglavja bomo predstavili opredelitev in merjenje brezposelnosti. V nadaljevanju bomo predstavili vrste brezposelnosti. Sledijo še vzroki za brezposelnost starejših oseb. Na koncu tega poglavja bomo predstavili še posledice brezposelnosti.

2.1 Opredelitev in merjenje brezposelnosti

V večini evropskih držav in tudi pri nas se na področju merjenja brezposelnosti uporabljata dve različni metodi. To sta registrsko merjenje brezposelnosti in merjenje brezposelnosti po anketi o delovni sili (Kraigher 2009).

Stopnja registrirane brezposelnosti primerja število oseb, registriranih pri enotah Zavoda RS za zaposlovanje (registrirano brezposelnih) s številom aktivnih po registrskih virih. Poleg registrirano brezposelnih jih tvorijo še zaposlene in samozaposlene osebe. Mesečno pa jih evidentira Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) preko registra delovno aktivnega prebivalstva (Kraigher 2009).

Registrirano brezposelne osebe so torej iskalci zaposlitve, ki niso v delovnem razmerju, niso samozaposleni, niso osebe v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu. Te osebe niso kmetje, niso upokojenci, nimajo statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let. Takšne osebe so zmožne za delo, so prijavljeni na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ), aktivno iščejo zaposlitev. Pripravljene so sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, katero jim nudi ZRSZ ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve (ZRSZ 2016b).

Stopnja anketne brezposelnosti se ugotavlja s četrletnimi anketami o delovni sili. Anketa se izvaja skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo (angl. *International Labor Organization*, v nadaljevanju ILO) in statističnega urada Evropske unije (Eurostat). Brezposelne so tiste anketirane osebe, ki v referenčnem tednu niso bile delovno aktivne (v skladu z navodili). Osebe aktivno iščejo delo (preko zavodov za zaposlovanje pošiljajo prošnje za zaposlitev ipd.) in so v naslednjih dveh tednih pripravljene sprejeti delo. Delovno aktivne pa so tiste osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje) opravljale kakršnokoli delo za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit, imele status zaposlene ali samozaposlene, čeprav niso delale (Kraigher 2009).

V tej magistrski nalogi se pretežno ukvarjamo z brezposelnimi starejšimi osebami. V to skupino umeščamo, skladno z rabo v preostali literaturi in podatkovnih bazah, osebe v starosti od 50 do 64 let. Kot je razvidno iz podatkov, je med starejšimi prisotna tudi dolgotrajna brezposelnost. V to skupino umeščamo osebe, ki so na ZRSZ prijavljene oziroma registrirano brezposelne eno leto ali več (ZRSZ 2016b).

2.2 Vrste brezposelnosti

Poznamo več vrst brezposelnosti, in sicer tehnološko brezposelnost, prikrito (latentno brezposelnost), ciklično brezposelnost, naravno brezposelnost, prostovoljno brezposelnost, standardizirano (dejansko) brezposelnost, sezonsko brezposelnost in odkrito brezposelnost. Odkrita brezposelnost pa se deli še na frikcijsko brezposelnost, brezposelnost zaradi premajhnega povpraševanja in strukturno brezposelnost. Spodaj so na kratko opisane vrste brezposelnosti (Gabrovšek 2016).

Najpogostejše vrste brezposelnosti, ki se pojavljajo pri brezposelnih osebah so (Gabrovšek 2016):

- *Prikrita (latentna) brezposelnost* – to so zaposleni, ki sicer imajo zaposlitev, vendar ne prispevajo k rasti BDP. Gre za tiste zaposlene, ki na svojih delovnih mestih ne delajo dovolj ali celo nič. Če se osebo odpusti, to ne vpliva na zmanjšanje BDP. Prikrito brezposelne so tiste osebe, ki same nočejo biti bolj produktivno zaposlene, ali dalj časa zaposlene osebe. So osebe, ki niso zaposlene in ne iščejo aktivne zaposlitve, kljub temu da bi se želele zaposliti.
- *Frikcijska brezposelnost* je posledica stalne menjave zaposlitev prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Traja kratek čas. Pojavlja se med mladimi, ki iščejo prvo zaposlitev. Pojavlja se tudi med tistimi, ki so zaposlitev izgubili zaradi poteka določenega časa pogodbe o zaposlitvi ter med odpuščenimi iz drugih razlogov.
- *Prostovoljna brezposelnost* - če sta ponudba in povpraševanje na trgu dela uravnovešeni, lahko vsi, ki želijo delati, zaposlitev tudi dobijo. Vendar le za plačo, ki bi bila rezultat razmerja med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Tisti, ki so pripravljeni delati za nižjo plačo, lahko dobijo delo.
- *Standardizirana (dejanska) brezposelnost* - gre za registrirano brezposelne osebe, ki pridobivajo določen delež dohodkov v denarju ali z delom na sivem trgu. Lahko tudi z občasnim delom. V večini primerov oseba odklanja delo, ki mu ga zavod najde.
- *Sezonska brezposelnost* nastane zaradi sezonskih del, ki jih ponujajo podjetja. Delavci so zaposleni le za določen čas. V to skupino spada turizem, gospodinjstvo in gradbeništvo.
- *Tehnološka brezposelnost* nastane zaradi uvajanja novih tehnologij in metod upravljanja. Posledica je nadomeščanje dela in s tem zmanjševanje zaposlenih.
- *Ciklična brezposelnost* nastane zaradi pomanjkanja delovnih mest skozi ekonomske cikle. Značilno je manjše povpraševanje po produktih in manjši obseg proizvodnje. Povzroča zmanjšanje števila delovnih mest.
- *Odkrita brezposelnost* ima več vrst brezposelnosti. Odvisne so od trenutnega povpraševanja po delu in ponudbe dela. Upoštevajo se le registrirani iskalci zaposlitve.
- *Strukturna brezposelnost* je posledica neuskkljenosti med ponudbo kadrov na trgu delovne sile ter povpraševanjem po njih. Je najtežja, najpogostejša in najbolj

problematična oblika brezposelnosti. Povzročča največje težave vsem akterjem, ki se ukvarjajo z njenim zmanjševanjem (Heywood in Siebert 2009).

2.3 Vzroki za brezposelnost starejših oseb

Kot navaja Verlot (2010), so najpomembnejši vzroki za brezposelnost starejših v Sloveniji naslednji: sprememba družbeno-ekonomskega sistema in problem prikrite brezposelnosti, gospodarska kriza, izguba trgov, neustrezna izobrazba pri brezposelnih osebah, pomanjkanje delovnih izkušenj ter podaljševanje delovne dobe pri starejših brezposelnih osebah. Vzrok je lahko tudi infrastruktura (industrijske in cestne povezave) (Verlot 2010). V nadaljevanju podajamo ugotovitve nekaterih domačih in tujih avtorjev o vzrokih brezposelnosti med starejšimi osebami.

Prvi vzrok je sprememba družbeno-ekonomskega sistema in problem prikrite brezposelnosti. Andor (2012) pojasnjuje, da upad gospodarstva povzročča manjše zaposlitvene možnosti, saj je z gospodarsko krizo povezano tudi odpuščanje in varčevanje v vseh segmentih. V letu 2008 so k višji brezposelnosti prispevala največ številna srednja, majhna in velika podjetja, ki so šla v stečaj. Zaposleni so prehajali med nezaposlene.

Drugi vzrok je gospodarska kriza. Drobnič (2009) pravi, da je za brezposelnost glavni vzrok svetovna gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008 in nadaljevala 2009. Ta je posledica nepremišljenega ravnanja lastnikov globalnih menedžerjev in družb. Ti so zaradi pehanja za dobičkom in špekulativnih finančnih informacij opeharili in zlomili družbe, ki so predstavljale temelj finančnega sistema v globalni tržni ekonomiji (Mayhew in Rijkers 2004). Kot že zgoraj zapisano, je gospodarska kriza močno vplivala na upad gospodarske aktivnosti. To je vodilo v zmanjšanje delovnih mest in zaposlenosti.

Tretji vzrok je izguba trgov. V letu 1991 se je brezposelnost zelo povečala predvsem zaradi izgube vzhodnih in jugoslovanskih trgov. To se je odrazilo v velikem upadu povpraševanja, s tem pa proizvodnje, kar je vodilo v višjo brezposelnost. Število registrirano brezposelnih v Sloveniji se je tako iz 33.796 v letu 1989 povečalo na skoraj 137.142 v letu 1993 (v letu 2016 103.152 registrirano brezposelnih oseb) (Drobnič 2009).

Četrti vzrok je neustrezna izobrazba pri brezposelnih osebah. Auer in Fortuny (2000) nakazujeta na ustreznost izobrazbene strukture glede na potrebe trga. Avtorja poudarjata, da bi bilo treba poskrbeti za razvoj pravih kadrov že pri prehodu iz osnovnih šol v srednje šole ter iz srednjih šol na višje ali visoke šole. S strani podjetij pa bi bila potrebna večja angažiranost zaradi primanjkovanja pravega kadra. Potrebno bi bilo prilagoditi izobraževalni sistem na potrebe trga dela, da ne bi prihajalo do pomanjkanja določenih kadrov in presežkov. Potrebno bi bilo tudi vzpodbuditi zanimanje starejših za določene poklice in jih podučiti, da obstajajo delovna mesta in možnost za razvoj kariere na različnih področjih.

Peti vzrok je podaljševanje delovne dobe pri starejših brezposelnih osebah. ZDR opredeljuje starejše delavce kot delavce stare od 55 let naprej. Ti uživajo posebno varstvo (delodajalec starejšemu delavcu ne more odrediti nočnega ali nadurnega dela, razen če delavec pisno ne privoli). Tako se lahko delno upokojijo ter delajo za krajši delovni čas. S spremembami pokojninske zakonodaje, tudi kot odraz nevzdržnosti pokojninskega sistema, lahko opazimo podaljševanje delovne dobe starejših. Hkrati imamo na drugi strani tudi posameznike, ki že izpolnjujejo pogoje za upokojitev, vendar se ne želijo upokojiti iz različnih osebnih vzrokov. Najpomembnejši vzrok za tako odločitev je, da je prehod iz aktivnega med neaktivno prebivalstvo povezan s precejšnjim padcem denarnih prejemkov, kar za marsikoga ni sprejemljivo (Samorodov 2000).

Šesti vzrok je pomanjkanje delovnih izkušenj v povezavi z novo tehnologijo. Kot navajata Heywood in Siebert (2009), v praksi velja, da imajo osebe z več izkušnjami prednost pri zaposlovanju. Delodajalec težko oceni, kaj so kvalitete in delovne navade starejših. Delodajalec zato ne ve, kako se bodo prilagodili novi tehnologiji in kako jo bodo obvladovali, če jim manjka znanja. Tako starejšim ob vstopu ponuja bolj nestalne in prožnejše oblike dela (Evropska komisija 2015). Zaposlovanje starejših za določen ali krajši delovni čas je tudi odraz delovne zakonodaje, ki za delavce starejše od 55 let nalaga posebno varstvo.

2.4 Posledice brezposelnosti

Ekonomski in socialni vplivi staranja prebivalstva se danes odražajo v vseh segmentih družbe. Posledice brezposelnosti starejših oseb se tako kažejo v gospodarski aktivnosti in produktivnosti, v investicijah, v obsegu vzdrževanih prebivalcev, v izobraževanju, v zaposlovanju, v pokojninskih sistemih, v socialnih storitvah itd. (Cvahte 2004a).

Najpogostejše posledice brezposelnosti, ki se pojavljajo pri starejših brezposelnih osebah, so socialna izključenost, psihološka izključenost in ekonomska izključenost. Ta povečuje tveganje revščine (SURs 2011). Kot navajajo Schimmack, Schupp in Wagner (2008), so negativne posledice brezposelnosti za posameznika izračunane v obliki izgube dohodka, kakor tudi v obliki socialne izolacije in negotovosti glede prihodnosti.

Po Rapuš-Pavlu (2005) in Cvahtetu (2004b) izguba dohodka oziroma ekonomska izključenost vodi v revščino posameznika in v potrebo po finančni pomoči drugih, in sicer tako državni pomoči (socialno denarno pomoč) kot eksistenčni pomoči drugih socialnih skupin ter posameznikov. Socialna izključenost se kaže v izključenosti iz delovnega življenja in okolja. Lahko se kaže tudi kot dolgotrajna brezposelnost in finančna odvisnost od drugih. Vodi tudi v stres in s tem v psihološko izključenost (SURs 2011). Classen in Dunn (2012) navajata, da se negativne posledice brezposelnosti za posameznika kažejo kot zdravstvene težave, stres, depresija in stigmatizacija. Brezposelnost tako lahko vodi v nižjo samopodobo, izgubo

identitete ter zaskrbljenost posameznika Tefft (2011). Lahko vodi tudi k večjemu nagnjenju k samomorilskemu obnašanju in duševnim motnjam posameznika (Koziel idr. 2010).

3 ZMANJŠEVANJE BREZPOSELNOSTI STAREJŠIH OSEB

V začetku tega poglavja bomo predstavili odpravljanje zmanjševanja brezposelnosti starejših oseb, ki zajema pregled politike zaposlovanja, pasivne in aktivne politike zaposlovanja. V nadaljevanju bomo predstavili značilnosti in cilje APZ ter pregled programov APZ za spodbujanje zaposlovanja. Sledijo še ugotovitve avtorjev o učinkih APZ na brezposelnost starejših. Na koncu tega poglavja pa bomo predstavili pregled dobrih praks na področju APZ za starejše osebe v izbranih državah EU.

3.1 Politika zaposlovanja

Evropska politika zaposlovanja temelji na pravnem redu skupnosti (Evropski parlament 2016b). Politika zaposlovanja obsega programe, ki so se pričeli razvijati v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja. Vse skozi so se ti programi širili. V drugi polovici devetdesetih let je prišlo do uveljavitve APZ. Postala je temeljno orodje za pospeševanje zaposlovanja v državah EU.

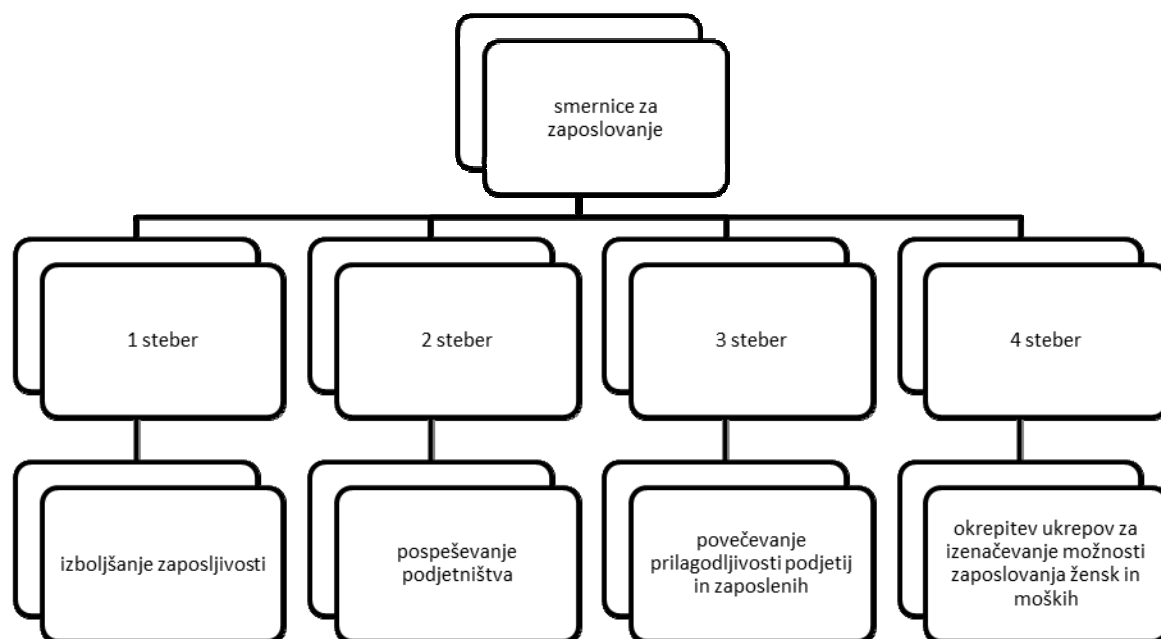
Razvoj evropske politike zaposlovanja sega v leta od 1945 do 1959. V začetnih letih evropske gospodarske skupnosti in kasneje EU so se snovalci pogodb, sporazumov in smernic v večji meri osredotočali na druge vidike družbe (kot so nadnacionalne strukture). Manj pa so se osredotočali na problem zaposlovanja. Prvi korak k sodelovanju na področju zaposlovanja na evropski ravni je bila Delorsova bela listina iz leta 1993. Govorila je o rasti, konkurenčnosti in zaposlovanju. V tem dokumentu je Delors Jacknes, ki je bil takratni predsednik Evropske komisije, pozval k ustvarjanju enotne Evrope, k opustitvi meja in carin. Izpostavil je problem ekonomske situacije (pomanjkanje delovnih mest). Evropski svet je decembra 1994 na podlagi bele listine določil Essensko strategijo oziroma priporočilo Evropske komisije za ukrepe zaposlovanja. Med drugim je obsegala ukrepe v smeri izboljšanja možnosti zaposlitve s spodbujanjem poklicnega usposabljanja in vseživljenjskega učenja, fleksibilnejše organizacije dela in delovnega časa. Obsegala je zmanjšanje stroškov delovne sile, ki se ne namenjujejo za plače, povečanje učinkovitosti ukrepov APZ in povečanje števila ukrepov za ranljive skupine na trgu dela (Evropski parlament 1994). Leta 1997 pa je Amsterdamska pogodba vsebovala poglavja o zaposlovanju. Kot prva uvaja skupno strategijo zaposlovanja. Slednja ima pomembno vlogo tudi v kasnejših pogodbah EU (Evropska komisija 2016b).²

Smernice za zaposlovanje na ravni EU so razporejene v štirih stebrih (Evropski parlament 2016b; ZRSZ 2016b):

- prvi steber vsebuje izboljšanje zaposljivosti (zmanjševanje brezposelnosti mladih in preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti, prehod s pasivnih na aktivne ukrepe

² Pregled razvoja politike zaposlovanja skozi pogodbe EU je dosegljiv na http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/dispayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html.

- zaposlovanja, spodbujanje partnerstva, lajšanje prehoda iz šol v zaposlitev, spodbujanje odprtosti trga delovne sile za vse);
- drugi steber pospešuje podjetništvo (olajšanje začetka poslovanja, proučitev novih možnosti za odpiranje delovnih mest, napraviti davčni sistem prijaznejši zaposlovanju);
 - tretji steber povečuje prilagodljivost podjetij in zaposlenih (modernizacija organizacije dela, podpora prilagodljivosti v podjetjih);
 - četrti steber je namenjen okrepitvi ukrepov za izenačevanje možnosti zaposlovanja žensk in moških (poudarek na enakosti spolov, odpravljanje razlik med spoloma, usklajevanje dela in družinskega življenja, omogočanje ponovnega vstopanja na trg delovne sile).



Slika 1: Smernice za zaposlovanje

Vir: Evropski parlament 2016b.

Politika zaposlovanja pomeni oblikovanje programov in ukrepov, postavljanje ciljev ter zagotavljanje virov in izvajanje dejavnosti za njihovo uresničevanje (Jeruzalski in Tyrowicz 2009). Politika zaposlovanja je sestavljena iz dveh delov, in sicer iz ožjega dela ter širšega dela. V ožjem delu se ukvarja z zavarovanjem zaposlenih pred nevarnostjo izgube zaposlitve in s ponovno vključitvijo ciljnih skupin na trg dela. V širšem delu pa se nanaša na usklajevanje in prizadevanje interesov širšega kroga socialnih dejavnikov, zainteresiranih za zaposlovanje. Zajeta je v ekonomski, fiskalni, strukturni in regionalni politiki (Vodopivec in Dolenc 2009).

V politiko zaposlovanja sodita tudi pasivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju PPZ) in aktivna politika zaposlovanja (APZ), ki sta podrobneje opisani v poglavjih 3.2 in 3.3.

V praksi ločevanje ukrepov in programov politike zaposlovanja na »aktivne« in »pasivne« ni tako enostavno. Ločimo sistemski in individualni vidik. O sistemskem vidiku govorimo,

kadar pri denarnih dajatvah s težavo spregledamo njihov vpliv na delovanje trga delovne sile. Sistemski vidik je pri ukrepih APZ namenjen k odpravljanju oziroma zmanjševanju brezposelnosti. Ukrepi pri PPZ pa so namenjeni ščititju socialnega položaja posameznikov. Če pa gre za pogojevanje upravičenosti z obveznostmi brezposelnih oseb za pridobitev in ohranitev pravic, pa pravimo, da je individualni vidik. Individualni vidik pri APZ šteje ukrepe, ki posameznika aktivirajo in ga ne pustijo pri miru. Pri PPZ pa puščajo posameznikom svobodo in ščitijo njihov socialni položaj. V politiki zaposlovanja so proračunska sredstva po posameznih letih različno dodeljena med pasivno in aktivno politiko (MDDSZ 2016).

3.2 Pasivna politika zaposlovanja

Po definiciji OECD PPZ zajema pasivne programe zaposlovanja, zavarovanja in denarnih pomoči v primeru brezposelnosti (Hagen 2003). PPZ tako predstavlja sistem ukrepov za zagotavljanje socialne varnosti brezposelnih oseb v obliki zagotovljene pravice do denarnih dajatev (Boeri in Burda 2007). Denarna socialna pomoč in denarno nadomestilo kot zavarovanje za primer brezposelnosti sta tako najpomembnejši del PPZ (Ouvrard in Rathelot 2006). PPZ preko navedenih ukrepov neposredno in posredno vpliva na obseg in strukturo ponudbe na trgu dela (Hujer idr. 2002).

Države OECD imajo v splošnem dva sistema v okviru PPZ (Weber in Hofer 2004):

- sistem socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti. Ta sistem temelji na načelu zaslužnosti. Zagotavlja visoko stopnjo socialne varnosti, ohranja pa družbeni položaj zavarovanih oseb;
- sistem socialnih pomoči. Ta zagotavlja nižjo raven socialne varnosti in le najnujnejša sredstva za preživetje (socialne pomoči so nizke).

Prakse glede na PPZ med državami EU so različne. V Veliki Britaniji imajo vzpostavljen sistem obveznega socialnega zavarovanja in sistem socialnih pomoči. Posebnost tega socialnega modela je ločitev na osebe, ki so zmožne za delo (nekontributivna PIZ) in osebe nezmožne za delo (socialne pomoči). Prvo dajatev lahko dobijo brezposelne osebe, ki potrebujejo pomoč, nimajo pa sredstev za preživetje in so zmožne za delo. Drugo lahko pridobijo osebe, ki živijo v pomanjkanju, a niso zmožne za delo. Višina dajatev se razlikuje v tem, da osebe, ki so zmožne za delo, izpolnjujejo pogoje povezane z aktivnim iskanjem zaposlitve (Roman, Congregado in Millan 2016).

Podobno prakso imajo tudi v Nemčiji, kjer je vzpostavljen sistem obveznega socialnega zavarovanja in sistem socialnih pomoči. Pri sistemu socialnega zavarovanja ima oseba pravico do storitev splošnih zdravnikov, specialistov in zobozdravnikov. Pri sistemu socialnih pomoči se oseba najprej prijavi na zavod za zaposlovanje. Če se oseba ne odzove, jo doletijo

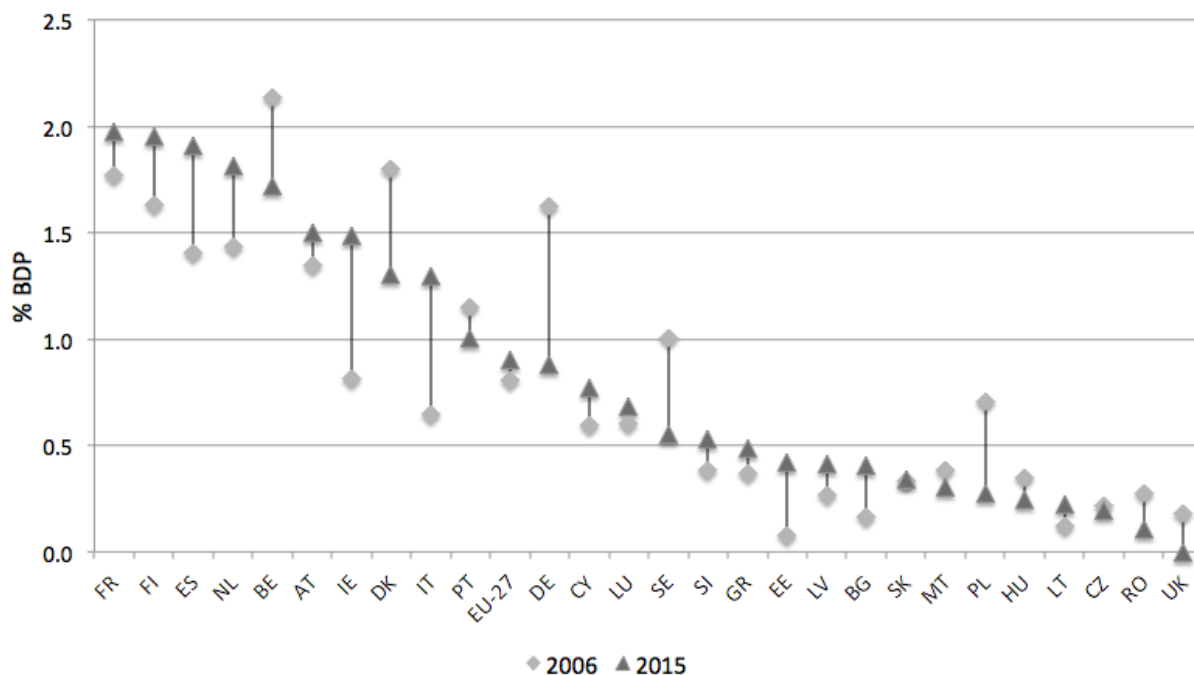
sankcije v obliki znižanja podpore. Pred dodelitvijo podpore se izvede posebna ocena, ki jo oceni zavod za zaposlovanje (se ali se ne dodeli pomoč, kar določi zavod) (Mayerhofer 2016).

Švedska ima sistem socialne varnosti za primer brezposelnosti. Temelji na prostovoljnem vključevanju zaposlenih in samozaposlenih delavcev. Osebe, ki se za doplačilo zavarujejo s prostovoljnim (dopolnilnim) zdravstvenim zavarovanjem, morajo plačati razliko do polne vrednosti iz lastnih sredstev (Meidner 2016).

V Sloveniji je sistem zavarovanja za primer brezposelnosti urejen v ZUTD, ki v 58. členu določa, da iz zavarovanja izhaja pravica do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti, pravica do plačila prispevkov za obvezno socialno zavarovanje in pravica do plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje eno leto pred izpolnitvijo minimalnih pogojev za upokojitev. Sistem obveznega socialnega zavarovanja dopolnjuje sistem socialnih pomoči, ki je urejen na podlagi ZSV (Uradni list RS, št. 3/2007, 23/2007, 41/2007). Tako lahko brezposelne osebe pridobijo tudi socialno pomoč oziroma denarno socialno pomoč (Ignjatović idr. 2016).

Za politiko zaposlovanja je Slovenija v letu 2014 namenila 34,4 milijona evrov, v letu 2015 pa manj (32,3 milijona evrov). V splošnem opazamo, da se delež državnega proračuna v Sloveniji za pasivno politiko povečuje. Kot je razvidno iz spodnje slike, je Slovenija v letu 2006 za PPZ namenila 0,38 % BDP, v letu 2016 pa 0,53 % BDP (OECD 2016c).

Države članice EU so v letu 2006 v povprečju za PPZ namenile 0,80 % BDP (glejte spodnjo sliko). Pri tem izstopa Belgija, ki je v letu 2006 za PPZ namenila 2,14 % BDP. Najnižji delež pa je zabeležila Estonija (le 0,08 % BDP). V letu 2016 je največ sredstev za PPZ namenila Francija (1,98 % BDP), najmanj pa Romunija (0,11 % BDP). Na podlagi primerjave med leti 2006 in 2015 lahko sklepamo, da je obseg sredstev za PPZ (izražen v procentih BDP) v povprečju ostal na primerljivi ravni. Po posameznih državah pa se je najbolj zvišal na Irskem in v Italiji (Evropska komisija 2016i; Eurostat 2017f).



Opomba: Za leto 2015 ni podatkov za Veliko Britanijo.

Slika 2: Izdatki za PPZ kot % BDP

Vir: Eurostat 2017f.

3.3 Aktivna politika zaposlovanja

Pomembno vlogo pri zaposlovanju starejših oseb ima APZ. APZ je nabor raznovrstnih programov in ukrepov. S tem država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile. Njen namen je, da bi med delovno aktivne (zaposlene in samozaposlene) vključila ali zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva. Tako bi lahko preprečila ali zmanjšala brezposelnost (Puhani 2012). Osnovni namen APZ in njeni cilji so tako zagotavljanje zaposljivosti ter ekonomske aktivnosti čim širšemu krogu posameznikov, znižati brezposelnost, povečati zaposlenost, spodbujati zaposlovanje posameznikov na trgu dela in povečati konkurenčnosti ter prožnosti delodajalcev (Svetlik in Babič 2002).

V nadaljevanju tega poglavja bomo podrobneje opredelili značilnosti in cilje APZ v Sloveniji ter opredelili najpomembnejše ukrepe APZ, pri čemer se bomo še posebej oredotočili na tiste programe, ki so namenjeni starejšim osebam. O obsegu izdatkov za APZ in s primerjavo na ravni EU se bomo podrobneje ukvarjali v naslednjem poglavju.

3.3.1 Značilnosti in cilji APZ v Sloveniji

Za APZ je značilno, da trg delovne sile uravnava neposredno s poseganjem v povpraševanje in v ponudbo po delovni sili. Tako so ukrepi umerjeni na posamezne panoge, gospodarske

sektorje, posamezne dejavnike in poklice. Ker so ukrepi selektivni, določajo kakovost, obseg ponudbe in povpraševanja (Dauth, Hujer in Wolf 2010; Svetlik in Babič 2002).

Po 29. členu ZUTD je APZ »nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev«. V ta nabor ukrepov umeščamo usposabljanje in izobraževanje, nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, spodbude za zaposlovanje, kreiranje delovnih mest in spodbujanje samozaposlovanja (29. člen ZUTD). Osrednji izvajalec ukrepov APZ v Sloveniji je ZRSZ.

Cilji ZRSZ temeljijo na razvojnih dokumentih RS (gospodarstvo, izobraževanje, socialne države, priporočila Evropske komisije v Sloveniji na področju trga dela) in dokumentih sprejetih v okviru evropskih javnih služb za zaposlovanje. Strateški dokumenti v Sloveniji, ki so podlaga strateškim usmeritvam in ciljem ZRSZ, so:

- Nacionalni reformni program RS 2015-2016 in priporočila Sveta EU v povezavi z nacionalnim reformnim programom RS za ukrepanje s področja zaposlovanja.
- Smernice RS za izvajanje ukrepov APZ v obdobju 2016-2020.
- Operativni programi za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020.
- Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast Evropa 2020.
- Prispevek javnih zavodov za zaposlovanje (PES) k strategiji EU 2020 (Dokument o strategiji za javne zavode za zaposlovanje do leta 2020).
- Predlog priporočil Evropske komisije za zmanjšanje števila dolgotrajno brezposelnih in mladih (ZRSZ 2016b).

Podlaga usmeritvam in ciljem so tudi že sprejeti strateški dokumenti ZRSZ:

- strategija ZRSZ 2020,
- doktrina dela z brezposelnimi osebami, iskalci zaposlitve in delodajalci (marec 2011),
- priporočila zunanje presoje pobude za primerjalno učenje (Evropska mreža javnih zavodov za zaposlovanje) (ZRSZ 2016d).

S strateškimi cilji programa ukrepov APZ želi Vlada RS do leta 2017 zagotoviti (MDDSZ 2015a):

- znižanje registrirane brezposelnosti in povečanje zaposlenosti,
- preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti (povečanje zaposlitev),
- spodbujanje zaposlovanja,
- povečanje zaposlitev (na izobrazbeni ravni),
- znižanje deleža DSP in drugih nadomestil za brezposelnost,
- povečanje učinkovitosti posredovanja v zaposlitev,
- izboljšanje razmerja med inflacijo in brezposelnostjo,
- spodbuditev brezposelne osebe k čim prejšnji aktivaciji in njihovi zaposlitvi,
- povečanje učinkovitosti ukrepov APZ,

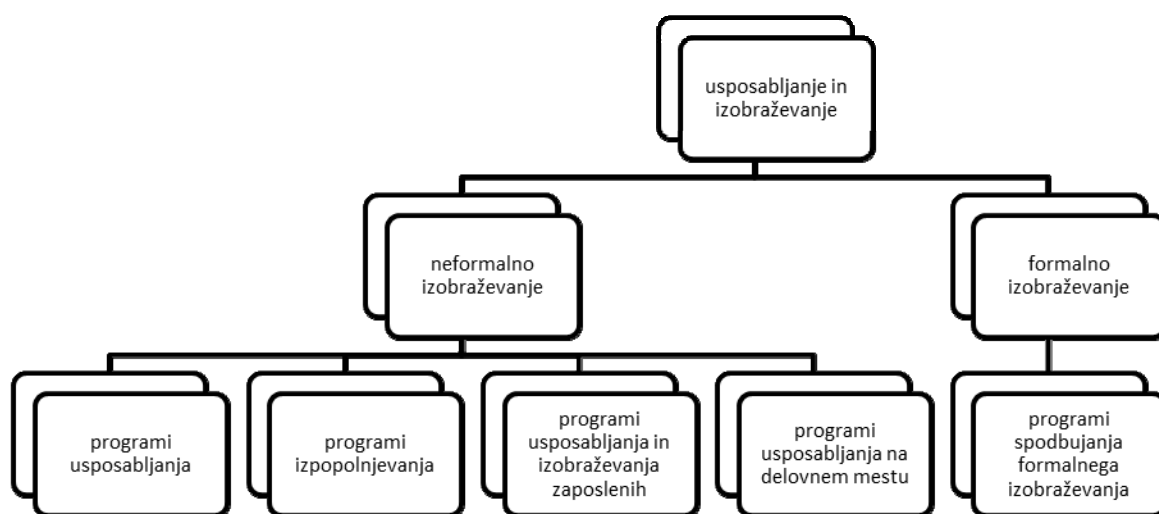
- uveljavitev ZRSZ kot osrednjo ustanovo vseživljenjske karijerne orientacije.

3.3.2 Programi APZ za spodbujanje zaposlovanja

Za brezposelne starejše osebe se izvajajo različni programi APZ za spodbujanje zaposlovanja. Osrednji cilji so zmanjševanje števila dolgotrajno brezposelnih oseb, hitrejša aktivacija brezposelnih starejših (od 50 let) in nizko izobraženih, odprava strukturnih neskladij na trgu dela in vlaganje v usposabljanja ter izobraževanja. Najpomembnejši med njimi so programi usposabljanja in izobraževanja, programi nadomeščanja na delovnem mestu in delitev delovnega mesta, programi spodbude za zaposlovanje, programi kreiranja novih delovnih mest, programi spodbujanja samozaposlovanja, spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II (MDDSZ 2015a). V nadaljevanju programe podrobneje predstavljamo.

Usposabljanje in izobraževanje

Namen usposabljanja in izobraževanja je povečanje zaposljivosti brezposelnih skupin, dvig kvalifikacijske ravni ter zmanjševanje strukturnega neskladja na trgu dela. Najbolj značilna programa, ki sodita v to skupino, sta program neformalnega izobraževanja in program formalnega izobraževanja. V formalno izobraževanje spadajo programi spodbujanja formalnega izobraževanja. Namenjen je dvigu izobrazbene ravni in prekvalifikaciji brezposelnih oseb. V neformalno izobraževanje (vključene odrasle osebe, ki si pridobijo nova znanja in kompetence) pa spadajo programi usposabljanja, programi izpopolnjevanja, programi usposabljanja in izobraževanja zaposlenih, programi usposabljanja na delovnem mestu (ZRSZ 2016d). Vsi programi so opisani v spodnjih tekstih (spodbude za zaposlovanje, kreiranje novih delovnih mest in spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.), pri čemer se še posebej osredotočamo na starejše brezposelne.



Slika 3: Programi usposabljanja in izobraževanja

Vir: ZRSZ 2016d.

V Sloveniji ima ta ukrep pomembno vlogo pri pridobivanju novih znanj, potrebnih za nadaljnjo vključenost na trg dela. Tako se lahko preusmerjajo na nova delovna področja. Tako si ohranjajo delo, ko se tehnologija v podjetjih začne spreminjati. APZ pomaga tudi pri pretoku informacij med delodajalci in delojemalci. Slabo izobraženim osebam pa APZ pomaga pri samem položaju na trgu delovne sile, ki pa se bo v bodoče še izboljšal (Kluve idr. 2016). Najpogostejša programa, ki sta namenjena za starejše brezposelne osebe, sta program usposabljanje na delovnem mestu in program neformalnega izobraževanja.

V program usposabljanje na delovnem mestu 2015/2016 so bile tako vključene starejše brezposelne osebe, ki so starejše od 50 let in so prijavljene v evidenci brezposelnih oseb na ZRSZ najmanj 3 mesece. Namen tega programa je izboljšanje zaposlitvenih možnosti in povečanje njihove konkurenčnosti na trgu dela ter pridobitev in krepitev sposobnosti, znanj, veščin in spretnosti. Sem spadajo osebe, katerih obstoječa znanja oziroma delovne izkušnje ne omogočajo neposredne zaposlitve. V program je bilo v letu 2015 vključenih 586 starejših brezposelnih oseb (MDDSZ 2016).

V program neformalnega izobraževanja 2015 so bile vključene starejše brezposelne osebe (od 50 let), prijavljene na ZRSZ kot iskalci zaposlitve najmanj tri mesece. Namen teh programov je izboljšanje zaposlitvenih možnosti vključenih brezposelnih oseb in povečanje njihove konkurenčnosti na trgu dela ter pridobitev in krepitev sposobnosti, znanj, veščin ter spretnosti. To je oblika izobraževanja, ki je namenjena starejšim osebam. Izvaja se lahko tudi kot usposabljanje na delovnem mestu (ZUTD Uradni list RS št. 80/10).

Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta

Program je namenjen pridobivanju novih znanj in kompetenc tistih oseb, ki so zaposlene pri delodajalcih ter tudi večanju konkurenčnosti in prožnosti podjetij. Ti usposabljuje svoje zaposlene delavce (ZRSZ 2016b). Znotraj tega ukrepa se izvajata programa nadomeščanja na delovnem mestu in delitve delovnega mesta. Nadomeščanje na delovnem mestu se izvaja kot subvencioniranje popolne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo. Delitev delovnega mesta pa se izvaja kot subvencioniranje delne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo (ZRSZ 2016d).

Spodbude za zaposlovanje

V ukrep spodbude za zaposlovanje sta vključena dva podprograma. Prvi je splošen, drugi pa je usmerjen na problemsko območje. Spodbude za zaposlovanje so namenjene povečevanju zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin brezposelnih oseb. Izvajajo se v obliki subvencij za zaposlitev. Prvi splošni program je namenjen mladim brezposelnim osebam, starim od 15 do 29 let, ki so vsaj 3 mesece prijavljene na ZRSZ. Drugi program usmerjen glede na povračilo prispevkov delodajalca, se izvaja z namenom novih delovnih mest oziroma ohranitvi obstoječih, odpravljanju posledic gospodarske in finančne krize ter zaposlitvi brezposelnih oseb (ZRSZ 2016d). Znotraj tega ukrepa se izvajata dva programa in sicer program subvencije za zaposlitev in program subvencije za zaposlitev povračilo dela plače. Najpomembnejši ukrep, ki je namenjen starejšim, je program subvencije za zaposlitev povračilo dela plače.

V program subvencije za zaposlitev 2015 – povračilo dela plače in prispevkov na podlagi ZRPP1015 so bile vključene starejše osebe od 50 let. Namen aktivnosti tega programa je ustvarjanje novih delovnih mest, ohranitev obstoječih, odpravljanje posledic gospodarske in finančne krize ter zaposlitev brezposelnih oseb. V program so bile v letu 2015 vključene 3 starejše brezposelne osebe (ZUTD Uradni list RS, št. 80/10).

V program subvencije za zaposlitev – povračilo dela plače in prispevkov na podlagi ZSRR-2 so vključene starejše osebe od 50 let, prijavljene v evidenci brezposelnih oseb. Namen tega programa je spodbujanje zaposlovanja na problemskih območjih z visoko brezposelnostjo, ki jih ob določenih pogojih lahko uveljavljajo delodajalci s sedežem na problemskem območju z visoko brezposelnostjo. Cilj je spodbujanje zaposlovanja na območjih, kjer se je brezposelnost bistveno povečala. V program je bilo v letu 2015 vključenih 46 starejših brezposelnih oseb (MDDSZ 2016).

Kreiranje novih delovnih mest

Program je namenjen spodbujanju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin zelo ranljivih skupin brezposelnih oseb. Izvaja se kot

subvencioniranje začasnih zaposlitev. V okviru tega ukrepa se izvaja poseben program javna dela, predvsem v nepridobitnih dejavnostih in v javnem sektorju (ZUTD Uradni list RS, št. 80/10).

Znotraj tega programa se izvajata dva ukrepa in sicer spodbujanje delovne in socialne vključenosti ter socialno podjetništvo. Najpomembnejša ukrepa, ki sta namenjena starejšim, sta program spodbujanje delovne in socialne vključenosti v javna dela 2015 ter program delovna vključenost starejših oseb (MDDSZ 2016).

V program javna dela 2015 so bili vključeni starejši brezposelni moški (starejši od 58 let) in brezposelne ženske (starejše od 55 let). Namen tega programa je aktiviranje brezposelnih oseb, ki so več kot eno leto neprekinjeno prijavljene v evidenci brezposelnih oseb, njihovi socialni vključenosti, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti ter spodbujanju razvoja novih delovnih mest (MDDSZ 2016).

V Program javna dela in pomoč pri obvladovanju migracijskih tokov 2015 je bil namenjen aktiviranju brezposelnih oseb (starejših od 50 let), ki so več kot eno leto neprekinjeno prijavljene v evidenci brezposelnih oseb za izvajanje pomoči pri obvladovanju migracijskih tokov. Namen tega programa je vključitev na podlagi zaposlitvenega načrta in pogodbe o vključitvi. Izvajalec in brezposelna oseba skleneta pogodbo o zaposlitvi (MDDSZ 2016).

V program socialno podjetništvo 2015 so bile vključene dolgotrajno brezposelne osebe starejše od 50 let. Program je namenjen starejšim za izboljšanje zaposljivosti in socialne vključenosti, ustvarjanje delovnih mest ranljivim skupinam na trgu dela ter zagotavljanje enakosti med spoloma (MDDSZ 2016).

V program delovna vključenost starejših oseb 2015 so bile vključene brezposelne osebe starejše od 50 let. Program je namenjen starejšim osebam za spodbujanje zaposlovanja in povečevanje zaposlitvenih možnosti brezposelnih oseb, motiviranje delodajalcev za zaposlovanje starejših oseb ter odpravljanje predsodkov, povezanih z njihovim zaposlovanjem. V program je bilo v letu 2015 vključenih 98 starejših brezposelnih oseb (ZUTD Uradni list RS, št. 80/10).

Spodbujanje samozaposlovanja

Namenjen je uresničitvi podjetniške ideje in ustvarjanju delovnih mest v mikro podjetjih. Izvaja pa se kot pomoč pri samozaposlitvi in subvencioniranju samozaposlitve. Gre za pripravo oseb iz ciljnih skupin na samozaposlitev v obliki delavnic. Cilj je ohraniti neprekinjeno samozaposlitev za obdobje najmanj dveh let (ZRSZ 2016d). V okviru tega ukrepa se izvajata dva programa, in sicer pomoč pri samozaposlitvi ter subvencije za samozaposlitev.

Spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II.

V program spodbujanje razvoja socialnega podjetništva II-2015 spadajo starejše brezposelne osebe od 50 let. Program je namenjen razvoju novih ali širitvi obstoječih tržnih dejavnosti, usposabljanju oseb iz ranljivih skupin za vključitev v dejavnost, ustvarjanju novih delovnih mest za zaposlitev oseb iz ranljive ciljne skupine. Cilj je pridobitev spretnosti in znanj, ki bodo povečale zaposljivost ter socialno vključenost v projekte. Namen vključitve in usposabljanja brezposelnih je zaposlitev v času trajanja projekta (najmanj 18 mesecev) (MDDSZ 2016).

3.4 Pregled dobrih praks na področju APZ za starejše osebe v izbranih državah EU

V tem poglavju opisujemo ukrepe APZ v šestih izbranih državah EU (Avstrija, Nemčija, Danska, Finska, Nizozemska in Švedska). Te države smo izbrali, ker imajo dostopne podatke o APZ in za APZ namenjajo relativno visoke izdatke v primerjavi z ostalimi državami EU (več o obsegu izdatkov v poglavju 4).

3.4.1 Aktivna politika zaposlovanja v Nemčiji

Nemčija je posodobila politiko APZ v okviru Hartzove reforme. APZ v Nemčiji deluje na okrepitevenem in zaposlitvenem delovanju nemškega zavoda za zaposlovanje BA (*nem. Bundesagentur Arbeit*) in zmanjšanju tveganja pri brezposelnosti. Zato javni zavodi za zaposlovanje skrbijo za razvoj novih programov in ukrepov ter učinkovitosti na področju delovanja, poklicnega usmerjanja, svetovanja delodajalcev, napredovanja iz šol v zaposlitev, informiranju iskalcev zaposlitve, ki ustrezajo kandidatu usposobljenosti (Evropska komisija 2016f).

Nemčija je za programe APZ največ sredstev namenila v letu 2006 (0,646 % BDP), najmanj pa v letu 2014 (0,289 % BDP). Od leta 2010 pa vse do leta 2014 se je odstotek BDP namenjenega APZ začel počasi zmanjševati. Nemčija ima primere programov, kot so subvencije nove samozaposlitve, kadrovske storitve agencij, reforme (Mini, Midi-Jobs), mezdno zavarovanje (OECD 2016g).

Nemčija je imela največji delež v letu 2006 in 2009 pri programih usposabljanja (0,35 %), najmanjši delež pa v letu 2014 (0,21 %). Pri programih zaposlitev in rehabilitacija je bil delež od leta 2006 do 2014 enak (0,03 %), razen v letu 2009, ko je znašal 0,04 % (OECD 2016c).

Preglednica 1: Programi APZ kot % BDP v Nemčiji

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,35	0,05	0,03	0,09	0,12
2007	0,30	0,07	0,03	0,07	0,07
2008	0,30	0,08	0,03	0,07	0,07
2009	0,35	0,10	0,04	0,06	0,07
2010	0,27	0,09	0,03	0,05	0,08
2011	0,25	0,06	0,03	0,03	0,07
2012	0,22	0,03	0,03	0,03	0,03
2013	0,22	0,02	0,03	0,02	0,01
2014	0,21	0,02	0,03	0,02	0,01

Opomba: (Usposabljanje – sem spadajo izobraževalni tečajji).

Vir: OECD 2016c.

Ukrepi oziroma programi, s katerimi se Nemčija najpogosteje osredotoča na starejše brezposelne osebe, so programi izobraževanja in programi nacionalnega pakta izobraževanja (Evropska komisija 2016m).

Programi izobraževanja so namenjeni starejšim osebam. Odvisni pa so od uspeha posameznikov in samega izobraževalnega ukrepa. Namen teh programov in cilji so preverjanje vključevanja starejših udeležencev po končanem ukrepu. Udeleženci so vključeni od 3 do 6 mesecev (Evropska komisija 2016l).

Programi nacionalni pakti izobraževanja predstavljajo programe kvalificiranih delavcev v Nemčiji s pomočjo različnih združenj. Cilj je, da v sodelovanju s starejšimi, ki so se pripravljene in sposobni vključiti v izobraževanje, posredujejo ponudbo za izobraževanje. Uspešnost teh programov je visoka, zato si lahko s pomočjo sodelovanja ustvarijo starejše osebe dodatna izobraževalna mesta v podjetjih (Evropska komisija 2016l).

Nemčija je v povezavi s starejšimi sprejela ukrep za podporo družinam, katere so ostale brezposelne (OECD 2016g).

3.4.2 Aktivna politika zaposlovanja v Avstriji

APZ je nastala v okviru Rehn Meidnerjevega modela gospodarskega in socialnega razvoja. V šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja se je obseg programov širil in dobival svojo veljavo. V drugi polovici 90. let pa je nastopil čas splošne uveljavitve APZ. Postala je temeljni način uravnavanja zaposlovanja (Evropska komisija 2016a).

Najpomembnejši ukrepi v okviru APZ v Avstriji so subvencioniranje začasnega in nadaljnega poklicnega usposabljanja, spodbujanje mobilnosti, podpora pri premagovanju osebnih težav in začasno subvencioniranje zaposlitev prek donacij (namenjene brezposelnim osebam, ki težko najdejo zaposlitev) (Evropska komisija 2016k).

Avstrija je največ namenila APZ v letu 2009 (0,641 % BDP), najmanj pa v letu 2007 (0,493 % BDP). V letu 2014 so namenili 0,623 % BDP. Najpomembnejša ukrepa sta program prekvalifikacij in program usposabljanja. Osebam, ki ostanejo brez dela, pomaga AMS (zavod za zaposlovanje v Avstriji). Ta ponuja izobraževanje in pomaga brezposelnim, da dobijo zaposlitev. Za ukrepe APZ so v Avstriji porabili veliko sredstev (kar milijardo evrov). V letu 2016 so namenili velik del sredstev za te ukrepe. Vendar pa so bili v ospredje postavljeni starejši ljudje, ženske in migranti (Evropska komisija 2016l).

V letu 2009, 2010 in 2014 je bil delež v Avstriji najvišji pri programih usposabljanja APZ (tuji jeziki, matematika, računalniški programi). Skupaj pa je znašal 0,50 % BDP. V letu 2007 in 2008 je bil delež najnižji in znašal 0,36 %. V programu spodbude zagona se je delež gibal enako od leta 2006 pa vse do leta 2014 (0,01 %), razen v letu 2007, ki je bil manjši od 0,005 % (OECD 2016d).

Preglednica 2: Programi APZ kot % BDP v Avstriji

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,39	0,05	0,03	0,04	0,01
2007	0,36	0,06	0,03	0,04	*
2008	0,36	0,05	0,04	0,04	0,01
2009	0,50	0,05	0,04	0,05	0,01
2010	0,50	0,06	0,03	0,04	0,01
2011	0,44	0,03	0,03	0,05	0,01
2012	0,44	0,04	0,03	0,05	0,01
2013	0,47	0,04	0,02	0,05	0,01
2014	0,50	0,04	0,02	0,05	0,01

Opomba: (Program spodbude zagona * - ni podatkov v letu 2007).

Vir: OECD 2016d.

Najpomembnejši programi, ki jih Avstrija namenja za brezposelne starejše osebe so programi projekt za starejše, programi WeGebAU ter programi prekvalifikacije (Evropska komisija 2016c).

Programi projekt za starejše so ponudbe na ravni politike trga dela za starejše, ki so ogroženi. Imajo pa večjo potrebo po spremljajoči podpori pri načrtovanju izobraževanja in poklica. Programi so namenjeni preizkušanju in zaposlovanju. Zbirajo plačane delovne izkušnje na

različnih področjih, kot so gradbeništvo, sanacije, les, kovina, zelenice, ekologija, pisarne in mediji. Namen je predstaviti možnost za starejše, ki so daleč od trga dela, a je kljub temu prilagojen njihovim potrebam. Uspeh se kaže s pomočjo ustreznih ponudb v modulu odprtih prostorov ter v raznolikosti zasnov posameznih skupin starejših. Ti prejmejo podporo in aktivno ustvarjanje življenja v lastnem poklicnem razvoju (Evropska komisija 2016c).

Programi WeGebAU so namenjeni izpopolnjevanju starejših brezposelnih oseb. Pri tem se udeleženci učijo, kako ustvariti svoje lastno podjetje. Cilj je trajna zaposlitev starejših na trgu dela. Uspešnost teh programov je dokaj visoka, saj imajo starejši potrebo po ustanovitvi podjetja na dolgi rok (Evropska komisija 2016c).

Program prekvalifikacije je namenjen za poklicno izpopolnjevanje in izboljšanje znanja brezposelnih starejših, traja pa 24 mesecev. Cilj teh programov je prekvalifikacija za sprejem poklicne izobrazbe in boljše zaposlitvene možnosti (Evropska komisija 2016c).

Avstrija je v povezavi s starejšimi sprejela ukrepe za omejitev predčasnega upokojevanja ter tudi srednjeročne okrepitve starejših delavcev na trgu dela (Evropska komisija 2016a).

3.4.3 Aktivna politika zaposlovanja na Danskem

Od leta 1979 do 1993 je bil glavni steber APZ s programi in ukrepi na Danskem namenjen samozaposlovanju brezposelnih oseb. Programi imajo dobre rezultate, saj se le majhen del udeležencev programa ne zaposli. Ukrepi v zadnjem desetletju so usmerjeni k različnim ciljem (pospeševanje zaposlovanja in ohranjanje zaposlitve, pomoč pri zaposlovanju brezposelnih oseb, ki se težje zaposlijo, iskanje novih rešitev za vključevanje na trg dela, dvig usposobljenosti oziroma izobrazbene ravni, pomoč posameznikom pri iskanju zaposlitve in informiranje o poklicnih možnostih) (Evropska komisija 2016d).

Danska je za programe APZ namenila največ v letu 2010 in sicer 1,361 % BDP, najmanj pa v letu 2008 (0,939 % BDP). Leta 2014 pa je znašal BDP 1,403 % za APZ. V letu 2014 je največ sredstev namenila programu zaposlitev in rehabilitacija (0,67 %), najmanj pa programu neposredne zaposlitve in programu spodbude zagona (sredstva so bila najmanjša od 0,005 % BDP od leta 2006 pa vse do leta 2014). Sledijo jim še programi usposabljanja in programi zaposlitvene spodbude (OECD 2016e).

Preglednica 3: Programi APZ kot % BDP na Danskem

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,42	0,19	0,56	*	*
2007	0,37	0,12	0,54	*	*
2008	0,35	0,12	0,59	*	*
2009	0,46	0,18	0,66	*	*
2010	0,66	0,31	0,65	*	*
2011	0,59	0,39	0,63	*	*
2012	0,53	0,38	0,59	*	*
2013	0,53	0,39	0,57	*	*
2014	0,52	0,42	0,67	*	*

Opomba: (Programi neposredne zaposlitve in programi spodbude zagona * - ni podatkov od leta 2006 do 2014).

Vir: OECD 2016e.

Najpomembnejši ukrep pri starejših brezposelnih osebah je ukrep izobraževanja in usposabljanja. Varnost zaposlitve starejših je namreč povezana z investicijami v usposabljanje zaposlovanja in dvigovanje njihove kompetenčne ravni. Le tako lažje odgovarjajo na zahteve na trgu delovne sile oziroma zahteve po funkcionalni fleksibilnosti (Evropska komisija 2016l). Če se osredotočimo na raven programov, se Danska na področju brezposelnosti pri starejših osebah osredotoča na programe kvalifikacij in zaposlovanja, programe, usmerjene v zaposlovanje, programe izobraževanja, programe subvencije za zaposlitve, programe poklicnega orientiranja (OECD 2016e).

Programi kvalificiranje in zaposlovanje so namenjeni starejšim osebam od 50 let. Namenjeni so izobraževanju in zaposlovanju. Ukrep omogoča pridobitev različnih poklicnih kvalifikacij, s katerimi si lahko brezposelna oseba pridobi boljše znanje in kompetence. Sem spadajo tudi ukrepi usposabljanja z namenom pridobivanja osnovnih znanj (jeziki in matematika). Ukrep je namenjen starejšim brez zaključene osnovnošolske izobrazbe in jim daje možnost, da zaključijo in dosežejo formalno izobrazbo (OECD 2016e).

Programi usmerjeni v zaposlovanje se osredotočajo na pridobivanje delovnih izkušenj in doseganje praktičnih spretnosti skozi delo. Predstavljajo kombinacijo med izobrazbenimi in zaposlitvenimi elementi. Ustvarijo tesen odnos med učnimi vsebinami in njihovo izvedbo v poklicni praksi (OECD 2016e).

Programi izobraževanja so programi, v katere umeščajo starejše osebe. Te osebe se ne znajdejo niti v rednem šolskem sistemu niti v delovnem sistemu. To so programi za poklicno izobraževanje. Usmerjeni so v delo, predstavljajo pa pripravo in orientacijo za poklic. Namen teh programov je produktivno izvajanje dela. Osebe si s pomočjo praktičnega dela, ki ga

izvajajo, pridobijo kvalifikacije in se učijo. Tako prihaja do integracijskega učenja na podlagi dela v proizvodnji ter tudi mreženje med učnimi lokacijami. Vendar pa pri teh programih ne gre za izobraževanje v klasičnem pomenu. Ampak gre za to, da ponovno vzbudi zanimanje za izobraževanje pri starejših. Namen in cilj teh programov na eni strani omogoča pridobivanje delovnih izkušenj. Na drugi strani pa olajša samooceno sposobnosti in spretnosti posameznikov. Uspešnost teh programov temelji na praktični usmerjenosti posameznikov, saj je to močno povezano z ustreznimi spodbudami za plače (OECD 2016e).

Programi subvencije za zaposlitev so programi, znotraj katerih se starejše osebe usposabljujejo trinajst tednov. Delodajalec prejme subvencijo za stroške dela za eno zaposleno osebo, ki je mentor starejšega praktikanta oziroma udeleženca programa. Cilj tega programa je vključitev starejših v kolektiv in obvladovanje delovnih nalog. Uspešnost teh programov je zelo pozitivna, ki se kaže v naknadni zaposlitvi starejših (OECD 2016e).

Programi poklicno orientiranja vključujejo starejše osebe, ki še niso izobražene ali zaposlene. Programi nudijo razne storitve aktiviranja in mentorstvo. Aktivnosti pa obsegajo individualno in skupinsko svetovanje ter razne tečaje. Starejši se uvajajo in dobijo vpogled v izobraževalno ustanovo. Tako se starejše osebe lahko ponovno vključijo v sistem izobraževanja preko raznih svetovanj in drugih podpor. Poklicno orientiranje se osredotoča na spremljanje starejših pri prehodu iz obveznega šolstva v nadaljnje izobraževanje ali trg dela (OECD 2016e).

Danska je v povezavi s starejšimi sprejela še več ukrepov na področju usposabljanja. Večji poudarek je bil v okviru aktivnih ukrepov na trgu dela, in sicer na samem vidiku usposabljanja in izobraževanja. V letu 2015 so pripravili tudi reformo na terciarnem izobraževanju ter reformi na področju primarnega in nižjega sekundarnega izobraževanja za dolgotrajne brezposelne starejše osebe (OECD 2016e).

3.4.4 Aktivna politika zaposlovanja na Finskem

APZ na Finskem predstavlja pomembno politiko trga dela. V zadnjih letih se je izvajanje ukrepov izboljšalo. To se odraža tudi v sredstvih za APZ, kjer Finska dosega povprečje EU (OECD 2016b).

Finska je največ sredstev za APZ namenila v letu 2014 (0,90 % BDP), najmanj pa v letu 2008 (0,64 % BDP). Na področju starejših sta pomembna predvsem dva ukrepa. Prvi ukrep je ukrep za izboljšanje zaposljivosti starejših delavcev in njihovo udeležbo v vseživljenjskem učenju. Drugi ukrep pa je ukrep za preprečevanje predčasnega upokojevanja in s tem predpisane meje upokojitvene starosti. Ta se dodatno usklajuje s pričakovano življenjsko dobo (Evropska komisija 2016l).

Kot kaže spodnja preglednica, Finska največji delež sredstev za APZ namenja programom usposabljanja. Najmanjši delež pa programom za spodbude zagona (OECD 2016f).

Preglednica 4: Programi APZ kot % BDP na Finskem

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,37	0,14	0,09	0,08	0,02
2007	0,36	0,13	0,09	0,08	0,02
2008	0,34	0,13	0,08	0,07	0,02
2009	0,41	0,12	0,09	0,07	0,02
2010	0,51	0,12	0,09	0,09	0,02
2011	0,50	0,12	0,09	0,09	0,02
2012	0,50	0,15	0,10	0,09	0,01
2013	0,48	0,16	0,10	0,10	0,01
2014	0,51	0,16	0,11	0,12	0,01

Vir: OECD 2016f.

Finska nima posebnih programov za pomoč starejšim brezposelnim pri zaposlitvi. Je pa ena izmed držav, ki izvaja program jamstva za starejše (Evropska komisija 2016e).

Program jamstvo za starejše brezposelne osebe je program, v katerega se lahko vključijo brezposelni, starejši od 50 let. To so osebe, ki imajo samo osnovnošolsko izobrazbo, osebe, ki so brez dela in se ne izobražujejo ter osebe, ki prejemajo invalidsko pokojnino (duševno zdravje). Program izhaja iz potreb starejših po storitvah ter sodelovanju med različnimi organizacijami. Namen tega programa je jamstvo za starejše in med drugim tudi povečanje motivacije posameznikov za iskanje izobraževanja in dela. Glavni cilj tega programa je zaposliti 1.000 starejših oseb. Rezultati programa so izredno dobri, saj je bil cilj dosežen že šest mesecev pred rokom in je zdaj celo presežen (Evropski parlament 2016a).

3.4.5 Aktivna politika zaposlovanja na Nizozemskem

Nizozemska je največ sredstev za programe APZ namenila v letu 2009 (0,749 % BDP), najmanj pa v letu 2014 (0,551 % BDP). Pregled po posameznih ukrepih v spodnji preglednici kaže, da je največ sredstev namenila za programe zaposlitve in rehabilitacije, neposredne službe ter programe usposabljanja (Evropska komisija 2016p).

Preglednica 5: Programi APZ kot % BDP na Nizozemskem

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,10	*	0,46	0,17	*
2007	0,09	*	0,43	0,15	*
2008	0,09	*	0,44	0,14	*
2009	0,12	0,01	0,46	0,16	*
2010	0,13	0,02	0,45	0,15	*
2011	0,12	0,03	0,42	0,11	*
2012	0,10	0,03	0,42	0,05	*
2013	0,09	0,04	0,42	0,04	*
2014	0,07	0,04	0,41	0,03	*

Opomba: (Programi spodbude zagona in programi zaposlitvene spodbude * - ni podatkov).

Vir: OECD 2016c.

Nizozemska ima sicer najnižjo stopnjo brezposelnosti v primerjavi z ostalimi petimi državami (Nemčija, Avstrija, Danska, Finska, Švedska), ki so predmet analize. Kljub temu pa je stopnja brezposelnosti starejših skoraj dvakrat višja kot pa pri mlajših brezposelnih osebah. Najpomembnejši programi, ki jih ima Nizozemska za starejše brezposelne osebe, so programi Older Unemployment Action Plan, Pilotni programi, programi hitrih zmenkov oziroma »Speed Dating«, programi Individual reintegration agreement (Evropska komisija 2016m).

Programi Older Unemployment Action Plan so programi, katerih glavni cilji so preprečevanje izstopa starejših iz izobraževalnih in delovnih sistemov preko subvencioniranja s podaljševanjem vključitve v poklicni šolski sistem, možnost učenja ob samem izvajanju dela ali razne prakse (Evropska komisija 2016b).

Pilotni programi se izvajajo v okviru akcijskega načrta. Namen teh programov je vzpostavljanje svetovanja za starejše in pomoč pri ustvarjanju delovnih mest za starejše kvalificirane osebe. Ciljna skupina teh programov so dobro kvalificirani starejši ljudje, ki so uspešno zaključili šolanje. Lahko pa se zaposlijo v enem letu po zaključenem izobraževanju. Programi so uspešni, saj so v letu 2011 zaposlili kar 100 starejših oseb (Evropska komisija 2016g).

Programi hitrih zmenkov oz. Speed Dating so programi za hitro spoznavanje med iskalcem zaposlitve in delodajalcem. V kolikor bi obe strani želeli izvedeti več, sledi nadaljnje srečanje oziroma uradni razgovor za delo. Cilj programa je preseganje predsodkov oziroma izognitev neprijetni situaciji preko oblikovanja neformalnega prostora oziroma situacije tako za starejše kot delodajalce. Uspešnost teh programov je relativno visoka, saj beleži višje število zaposlitev pri starejših (OECD 2016h).

Programi Individual reintegration agreement (IRO) so programi namenjeni za izdelavo individualnega načrta ponovnega vključevanja na trg dela. Namen je na podlagi programa zagotoviti ustrezno širok razpon storitev in drugih ukrepov za iskanje zaposlitve (Evropska komisija 2016l).

3.4.6 Aktivna politika zaposlovanja na Švedskem

APZ je na Švedskem urejena z Zakonom o ukrepih za pospeševanje zaposlovanja (*se. Lag om vissa anställningsfrämjande åtgärder*, SFS 1974:13) (Evropska komisija 2016h). Švedski javni zavod za zaposlovanje omogoča subvencioniranje z zaposlitvenimi programi, delovnimi praksami in šolskimi programi.

Švedska ja največ % BDP za programe APZ namenila v letu 2014 (1,077 %), najmanj pa v letu 2008 (0,635 % BDP). Kot kaže spodnja preglednica, Švedska največji delež BDP namenja zaposlitvenih spodbudam, najnižji delež pa programom za spodbude zagona (OECD 2016a).

Preglednica 6: Programi APZ kot % BDP na Švedskem

Leto	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona
2006	0,20	0,54	0,18	*	0,03
2007	0,10	0,48	0,17	*	0,02
2008	0,06	0,38	0,18	*	0,01
2009	0,06	0,39	0,21	*	0,01
2010	0,10	0,50	0,22	*	0,02
2011	0,09	0,56	0,24	*	0,01
2012	0,10	0,64	0,25	*	0,01
2013	0,13	0,64	0,28	*	0,01
2014	0,14	0,65	0,28	*	0,01

Opomba: (Program neposredne zaposlitve * - ni podatkov od leta 2006 do 2014).

Vir: OECD 2016a.

V nadaljevanju prikazujemo nekatere izbrane APZ programe namenjene brezposelnim starejšim od 50 let. To so programi za reguliranje povpraševanja po delu, programi za reguliranje ponudbe dela, programi za pomoč pri samozaposlovanju, programi delovnih praks za starejše, programi usposabljanja ter zaposlitveni programi (Evropska komisija 2016l).

Programi za reguliranje povpraševanja po delu (programi izobraževanja). Cilj teh programov je povečati možnost zaposlovanja, nuditi pomoč podjetjem in delavcem, da si pridobijo ustrezno izobrazbo in zagotoviti podporo nizko izobraženim. Uspešnost tega

programa je velika, saj stalno nudijo razne projekte za pospeševanje zaposlovanja starejših oseb (Evropska komisija 2016l).

Programi za reguliranje ponudbe dela (začasne nadomestitve). Cilj teh programov je lajšanje prehoda iz stanja brezposelnosti v stanje zaposlenosti in povečanje konkurence delovne sile (Evropska komisija 2016l).

Programi za pomoč pri samozaposlovanju. Cilj teh programov je podpiranje neodvisnega dela in spodbujanje ljudi, da si lahko ustanovijo svoja lastna podjetja. Uspešnost teh programov je velika, saj se lahko starejša populacija zaposli in samostojno opravlja svoje delo (Evropska komisija 2016j).

Programi delovnih praks za starejše. Cilj teh programov je zagotoviti prehod dolgotrajno brezposelnim osebam s praktičnimi izkušnjami v delovno okolje, da lahko ohranijo in okrepijo delovne navade in produktivnost. Delodajalci za vključitev starejših v delovno okolje prejmejo nepovratna sredstva (Evropska komisija 2016n).

Programi usposabljanja. Cilj teh programov je nadgraditi svoje znanje in pridobiti nova znanja (računalniško znanje, tehniške spretnosti, sposobnosti proizvodnje in spretnosti v storitve). Namen usposabljanja je izboljšati sposobnosti brezposelnih oseb in povečati njihove možnosti za zaposlitev (Evropska komisija 2016o).

Švedska je v povezavi s starejšimi sprejela tudi druge ukrepe, kot so reforma poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter uvedbo nadaljnjih ukrepov za zaposlovanje brezposelnih starejših oseb (Kluve 2016b).

3.5 Empirične ugotovitve o učinkih APZ na rezultate na trgu dela in položaj starejših na trgu dela

Južnik-Rotarjeva (2011) pravi, da je ocenjevanje APZ zelo aktualno. Glavni učinek je strukturno neravnovesje, posledica pa nizka izobrazbena raven (neustrezna usposobljenost). Najbolj problematična ciljna skupina so starejši (od 50 let), ženske in iskalci prve zaposlitve. Fleksibilnost na trgu dela je še vedno premajhna v smislu hitrega prilagajanja potrebam na trgu dela. Države članice EU-27 učinkovito izvajajo dobre prakse na podlagi ocen APZ. Sredstva usmerjajo tja, kjer bo učinek najvišji. Slovenija pa nekoliko zaostaja za razvitejšimi državami članicami EU.

Študij na področju učinkovitosti ukrepov APZ v Sloveniji je le nekaj. Južnik-Rotarjeva (2011) je analizirala učinkovitost programa javnih del v Sloveniji glede na verjetnost zaposlitve za brezposelno osebo. Na podlagi »kvazieksperimentalnega pristopa« ocenjuje, da so udeleženci programa po zaključku programa bolj verjetno našli zaposlitev. Avtorica hkrati pokaže, da se

na dolgi rok pozitivni učinki kažejo le pri mladih. Pri starejših pa so učinki negativni. Dolgoročni negativni učinek je vezan na stigmatizacijo udeležencev programa.

Klužer (2008) je z uporabo enostavne Cobb-Douglasove funkcije ocenjeval učinkovitost APZ (program javna dela in program izobraževanja ter usposabljanja). Potrdil je kratkoročne majhne pozitivne učinke. Udeleženci programa so namreč bolj verjetno prehajali v zaposlitev na kratek rok. Na dolgi rok učinek ni bil potrjen, saj so brezposelne starejše osebe pogosto izstopile iz programa (in ga niso zaključile) pred njegovim zaključkom.

Kajzerjeva (2007) je izpostavila, da so sredstva za APZ zelo visoka, interesi udeležencev majhni, programi premalo inovativni in usmerjeni v potrebe na trgu dela. Zato je potrebno programom določiti namen, povečati izvedbo preglednosti in učinkovitosti programov ter pripraviti večletne programe APZ.

Južnik-Rotarjeva (2011) izpostavlja, da na učinkovitost APZ vpliva način izbora udeležencev. Izvajalci APZ v programe vključujejo osebe, ki imajo največ možnosti za uspešen zaključek. Na drugi strani pa ustvarja učinek »mrtve teže«, kar znižuje učinkovitost. S programi spodbuja zaposlovanje določenih skupin, ki bi se zaposlili tudi v odsotnosti programov.

Tuje empirične študije kažejo, da ukrepi APZ pomembno vplivajo na stanje na trgu dela, pri čemer je doseganje učinkov ukrepov APZ odvisno od trajanja programov APZ. Programi imajo večinoma pozitivne, čeprav pogosto majhne, učinke. Boeri in Burda (2007) ter Bonin in Rinne (2006) pojasnjujejo, da se verjetnost brezposelnosti pri udeležencih programov usposabljanja zmanjša za 7 %. Jeruzalski in Tyrowicz (2009) ter Walsh (2001) nakazujejo pozitivne učinke programov APZ. Udeležencem programa usposabljanja in preusposabljanja se zmanjša verjetnost na 11 %, da bodo ostali brezposelni. Dimitrijeva in Hazans (2004), Hazan (2009), Kupets (2000), Puhani (2012) in Wunsch (2005) pravijo, da v splošnem proučevani problemi usposabljanja povečujejo dolgoročne zaposlitvene možnosti ter zaslužke. Izjema so moški udeleženci programov, saj jim daljše usposabljanje ne pomaga. Na drugi strani Mikhed (2007), Dauth, Hujer in Wolf (2010), Kluge (2016a) in Andersen (2016) poudarjajo, da rezultati za programe usposabljanja niso statistično značilno pozitivni. Bocean (2007), Hujer idr. (2002) navajajo, da subvencioniranje plač pozitivno vpliva na zmanjševanje brezposelnosti. Hagen (2003), Kluge idr. (2016) izpostavljajo, da plačne subvencije spodbujajo negativne učinke.

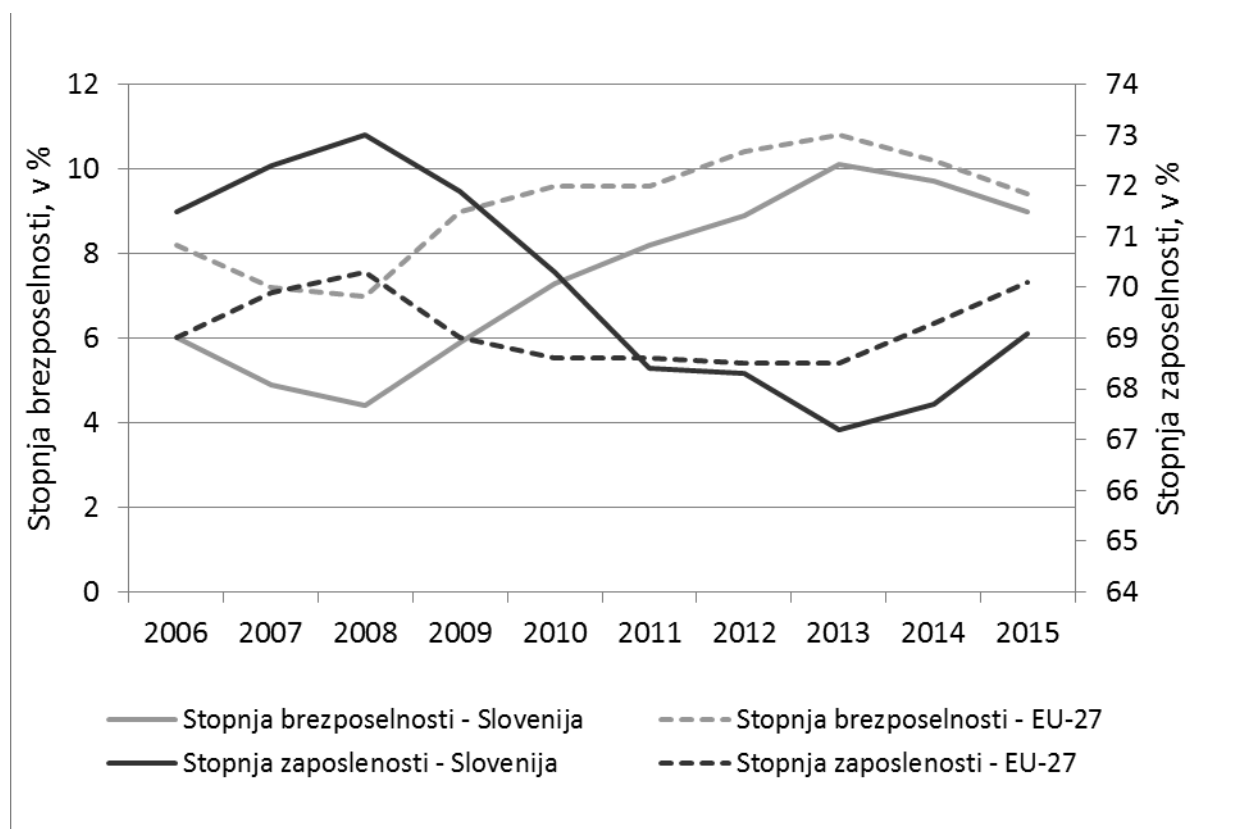
Manj študij se ukvarja z učinki APZ na rezultate na trgu dela starejših delavcev. Ti veljajo na trgu dela za eno izmed najranljivejših skupin (Grosheh, Lee in McCann 2006). Čadil in drugi (2011) ugotavljajo, da imajo starejši negativen odnos do učenja in izobraževanja. Le redki se vključijo v programe APZ, ki so namenjeni izboljšanju izobrazbene ravni. Zato se njihove možnosti za zaposlitev še zmanjšujejo.

4 EMPIRIČNA ANALIZA

V začetku tega poglavja bomo najprej predstavili stanje na trgu dela v EU in Sloveniji. V nadaljevanju bomo prikazali strukturne značilnosti brezposelnosti starejših oseb ter strukturne značilnosti dolgotrajno brezposelnih starejših. Sledi pregled gibanja izdatkov za APZ v Sloveniji in v EU. Ob koncu bomo analizirali povezanosti med različnimi merami APZ in brezposelnostjo starejših oseb na ravni EU.

4.1 Predstavitev stanja na trgu dela v EU in Sloveniji

Spodnja slika prikazuje gibanje stopnje zaposlenosti in brezposelnosti med leti 2006 in 2015 in sicer povprečje na ravni EU-27 in podatke za Slovenijo. V primerjavi s povprečjem EU-27 Slovenija po letu 2011 beleži nižjo stopnjo zaposlenosti, medtem ko se stopnja brezposelnosti na celotno proučevano obdobje giblje pod povprečjem EU-27. Velik učinek na zaposlenost in brezposelnost je imela gospodarska kriza, v času katere je še posebej padla stopnja zaposlenosti v Sloveniji. V primerjavi z letom 2006 sta tako Slovenija kot EU-27 v letu 2015 zabeležila nižjo zaposlenost kot tudi brezposelnost (Eurostat 2017a).

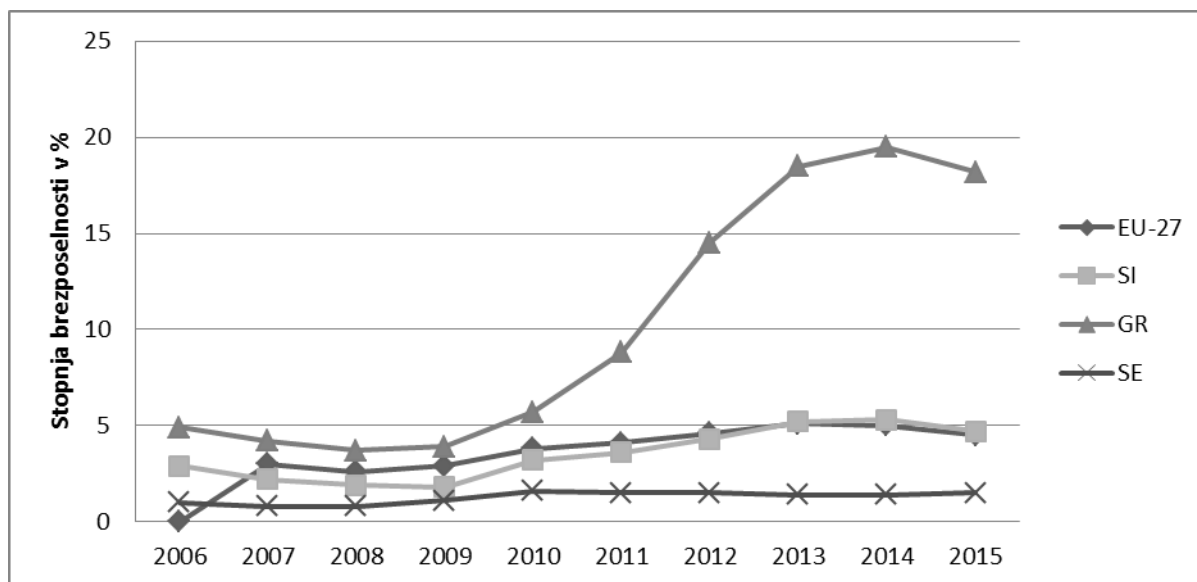


Slika 4: Stopnja zaposlenosti in brezposelnosti v EU in Sloveniji

Vir: Eurostat 2017a.

Spodnja slika prikazuje gibanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti med leti 2006 in 2015 in sicer povprečje v EU-27, podatke za Slovenijo in za državi, ki sta v letu 2015 zabeležili najvišjo oziroma najnižjo stopnjo brezposelnosti. Kljub večjemu naraščanju v letih krize in po

krizi se stopnja dolgotrajne brezposelnosti v EU in Sloveniji umirja. Povprečna stopnja dolgotrajne brezposelnosti je v EU-27 v letu 2015 znašala 4,5 %. V istem letu je najvišjo stopnjo dolgotrajne brezposelnosti zabeležila Grčija (18,2 %), najnižjo pa Švedska. Slovenija je imela v letu 2015 4,7 % stopnjo, najnižjo pa v letu 2009 (1,8 %). V Grčiji je stopnja dolgotrajne brezposelnosti najvišja, saj je opazno zvišanje stopnje brezposelnosti, ki je posledica pokojninske reforme in staranja generacij (Eurostat 2017a).



Slika 5: Gibanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti v EU in Sloveniji

Vir: Eurostat 2017a.

Spodnja preglednica prikazuje stopnje brezposelnosti po starostnih skupinah starejših za povprečje EU-27 in Slovenijo v letih 2006 in 2015. Stopnja brezposelnosti je na ravni povprečja EU-27 najvišja (v obeh obravnavanih letih) v starostni skupini od 55 do 59 let, kjer se je v letu 2015 povečala na 7,2 %. V Sloveniji najvišjo stopnjo brezposelnosti beležimo v starostni skupini od 60 do 64 let (8,6 %) tudi zaradi instrumenta čakanja na upokojitev (Eurostat 2017a).

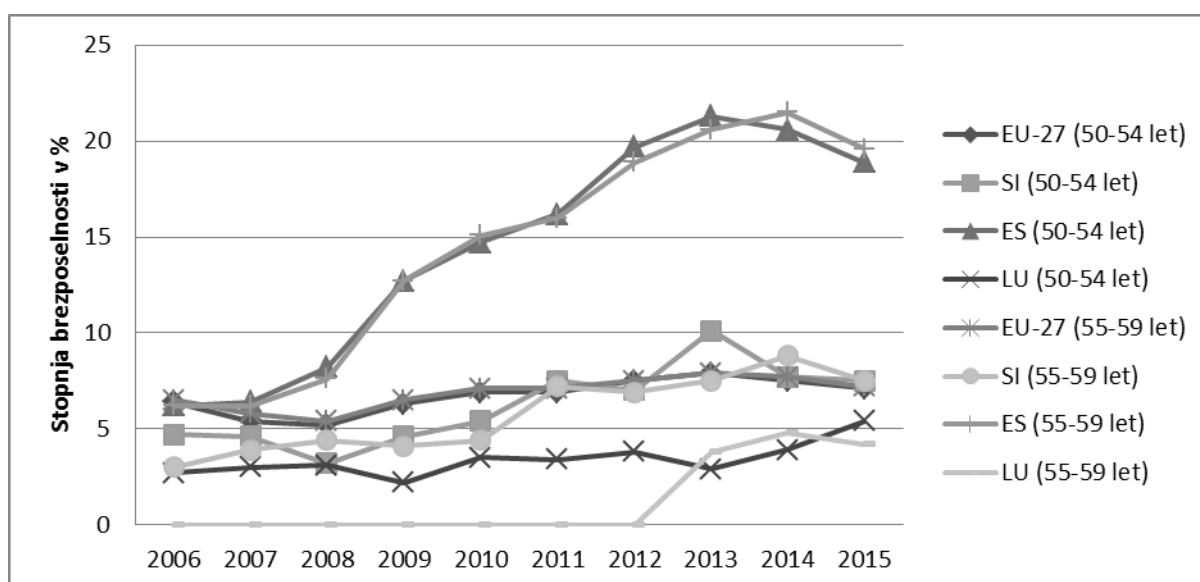
Preglednica 7: Stopnja brezposelnosti po starostnih skupinah v EU-27 in Sloveniji, 2006 in 2015

Države	2006 (50-54 let)	2006 (55-59 let)	2006 (60-64 let)	2015 (50-54 let)	2015 (55-59 let)	2015 (60-64 let)
EU-27	6,4	6,5	5,1	7,1	7,2	6,5
SI	4,7	3,0	*	7,5	7,5	8,6
Skupaj	11,1	9,5	5,1	14,6	14,7	15,1

Opomba: (za Slovenijo v razredu 60 -64 let * - ni podatka).

Vir: Eurostat 2017a.

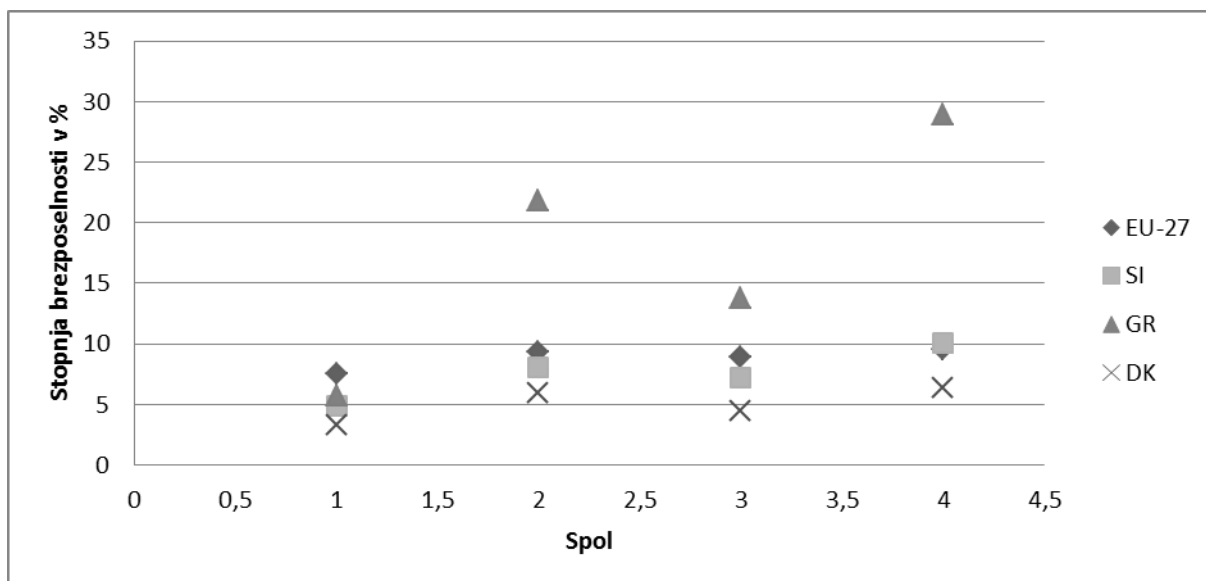
Primerjava med članicami EU kaže, da je v obdobju 2006 do 2015 najvišja stopnja brezposelnosti starejših v Španiji, najnižja pa v Luksemburgu. Slovenija se skozi celotno obdobje umešča v povprečje EU-27 (glejte spodnjo sliko) (Eurostat 2016b).



Slika 6: Gibanje stopnje brezposelnosti starejših oseb

Vir: Eurostat 2016b.

Stopnja brezposelnosti starejših moških in starejših žensk je primerljiva v Sloveniji in v povprečju EU-27. Moški sicer beležijo nekoliko nižjo stopnjo brezposelnosti kot ženske. Se pa je v primerjavi z letom 2006 v obeh skupinah stopnja brezposelnosti povečala. Med državami EU po stopnji brezposelnosti sicer izstopa Grčija z najvišjo stopnjo, najnižjo pa je zabeležila Danska (Eurostat 2016b).



Slika 7: Stopnja brezposelnosti starejših v EU po spolu

Vir: Eurostat 2016b.

Struktura brezposelnosti starejših po stopnji izobrazbe prikazuje, da je med 2006 in 2015 najbolj upadlo število brezposelnih med manj kvalificiranimi kadri (visokošolska raven). Povečalo pa se je število tistih z osnovnošolsko izobrazbo (v nadaljevanju OŠ). V letu 2015 je bila stopnja brezposelnosti starejših najvišja med tistimi z osnovnošolsko izobrazbo in sicer je presegla 25 % v Grčiji, Španiji, Latviji in na Slovaškem. V Sloveniji je stopnja brezposelnosti med najnižje izobraženimi znašala 13,6 % v letu 2015. Stopnja brezposelnosti starejših je bila najnižja med tistimi z najvišjo izobrazbo, pri čemer sta najvišjo stopnjo v tej skupini v letu 2015 zabeležili Španija in Ciper (glejte spodnjo preglednico) (Eurostat 2016b).

Preglednica 8: Stopnja brezposelnosti starejših v EU po izobrazbi

Države	2006 OŠ	2006 poklicna	2006 visokošolska	2015 OŠ	2015 poklicna	2015 visokošolska
BE	12,3	6,7	3,7	14,8	7,5	4,1
BG	18,5	6,8	3,8	24,7	7,6	3,7
CZ	22,4	5,5	2,2	20,7	4,4	2,2
DK	5,5	2,7	3,2	8,5	4,7	4,8
DE	19,8	9,9	4,8	11,4	4,3	2,3
EE	11,8	5,8	3,1	11,7	6,1	3,8
IE	5,7	3,3	2,4	15,9	9,9	5,1
GR	7,3	8,9	6,4	26,2	25,5	19
ES	9	6,7	5,4	28,9	19,2	12,4
FR	10,4	6,2	4,8	15,6	9,1	5,7
HR	12,8	9,8	5,1	21,5	14,8	8,9
IT	6,9	4,6	4,8	14,2	8,9	6,8
CY	4,8	3,9	3,5	17,9	14,6	10,7
LV	12,7	5,9	3,8	22,4	10,7	4,5
LT	10,8	6,3	2,3	26,2	11,5	3,2
LU	4,9	3,8	2,9	8,2	5,4	4,6
HU	15,1	6,1	2,2	15,5	5,7	2,2
MT	6,8	1,8	*	7,3	2,5	1,3
NL	4,8	3,5	2,3	9,3	6,8	3,7
AT	8,7	4,1	2,8	10,6	4,9	3,6
PL	21,5	12,7	5	15,5	7,2	3,5
PT	7,6	7,1	5,3	13	11,4	8,2
RO	6,9	6,4	2,9	7,7	6	3,5
SI	7	5,6	3	13,6	9,4	5,7
SK	44	10,5	2,7	34,4	9,9	5,6
FI	10,1	7	3,7	12,3	8,8	6
SE	7,4	4,8	4,2	14,1	4,8	4
EU-27	9,9	7,2	4,1	16,3	7,5	5,2

Opomba: (OŠ – osnovnošolska ali manj, Poklicna - nižje, srednje policično izobraževanje, srednje tehniško, strokovno, splošno izobraževanje, Visokošolska - višješolska prejšnja, višja strokovna izobrazba, visokošolska 1. stopnje, visokošolska strokovna izobrazba prejšnja, visokošolska 2. stopnje, visokošolska univerzitetna izobrazba prejšnja, magisterij znanosti, doktorat znanosti; * - ni podatkov).

Vir: Eurostat 2016b.

V nadaljevanju podrobneje predstavljamo podatke o brezposelnosti starejših v Sloveniji.

Stopnja brezposelnosti starejših se v Sloveniji med spoloma nekoliko razlikuje. V celotnem obdobju 2006 in 2015 je večja pri ženskah. Čeprav se kaže tudi naraščanje stopnje

brezposelnosti med moškimi. Stopnja brezposelnosti pri starejših moških od leta 2010 pa vse do leta 2016 narašča počasneje kot pri ženskem spolu. Pri starejših ženskah je bila v letu 2006 najvišja stopnja brezposelnosti zabeležena v Murski Soboti (19 %), najnižja pa v Novi Gorici in Kranju (9,1 %). Pri starejših moških je bila najvišja stopnja brezposelnosti v letu 2016 v Trbovljah (18,6 %), najnižja pa v Sevnici (7,9 %). V povprečju se je stopnja brezposelnosti starejših moških in starejših žensk med leti 2010 in 2016 znižala (znižanje je bilo višje pri moških) zaradi ugodnejših makroekonomskih razmer (ZRSZ 2016e).

Preglednica 9: Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po spolu

OS	2010 moški	2010 ženske	2016 moški	2016 ženske
CE	13,1	15,2	13,2	16,6
KP	8,3	8,8	8,6	10,3
KR	10,6	11	9	9,1
LJ	11,4	9,8	11,4	11
MB	15,4	17,6	14,5	16,9
MS	20,5	20,2	18,1	19
NG	10,1	9,5	8,4	9,1
NM	9,1	9,3	8,3	9,8
PT	12,9	13,5	8,6	11,8
SE	11,8	16,5	7,9	12,5
TR	15,2	14,1	18,6	17,9
VE	16,1	14,7	10,4	12,8
Slovenija	11,4	12,4	10	11,7

Vir: ZRSZ 2016e.

Spodnja preglednica prikazuje stopnjo brezposelnosti starejših oseb po starostnih skupinah in po območnih službah. V primerjavi z letom 2010 se je stopnja brezposelnosti v letu 2016 zmanjšala v vseh starostnih skupinah. Najvišja pa je med osebami starimi 60 let ali več. V letu 2010 so med starejšimi v starosti od 55 do 59 let najvišjo stopnjo brezposelnosti zabeležili v Sevnici (37,4 %), najnižjo pa v Kopru (18,8 %). Podatki so primerljivi za ostale starostne skupine. V letu 2016 so najnižjo stopnjo brezposelnosti zabeležili v razredu od 50 do 54 let, pri čemer je bila najnižja v Novem mestu (6,4 %), najvišja pa v Trbovljah (16,9 %). Razlika med stopnjo starejših je posledica naraščanja zaposlovanja s krajših delovnim časom in predhodnega upokojevanja (ZRSZ 2016f).

Preglednica 10: Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po starostnih razredih

OS	2010	2010	2010	2016	2016	2016
	50-54 let	55-59 let	60 let	50-54 let	55-59 let	60 let
CE	13,8	26,9	24,5	13	20,8	26,3
KP	9,4	18,8	14,6	9	14,5	18,7
KR	14,1	30,8	23,3	7,8	16,1	27,4
LJ	11,3	20,6	16,3	9,5	14,8	20,1
MB	16	27,4	21,4	13,3	18,5	23,4
MS	24,3	32,1	23,8	15,8	26,1	26,3
NG	11,5	22,1	17,8	6,6	14,3	19,6
NM	9,6	19,4	23,5	6,4	12,7	19,2
PT	12,9	24,5	21,1	7,2	12,9	13,3
SE	19,2	37,4	30,8	10,9	16,7	18,9
TR	14,1	28,3	22,6	16,9	23,6	37,4
VE	14,4	34,3	29,9	7,1	16,8	20,7
Slovenija	13,5	25,9	20,3	9,5	16,3	21,8

Vir: ZRSZ 2016f.

Stopnja brezposelnosti starejših je višja med najnižje izobraženimi. Med starejšimi (registriranimi osebami) v Sloveniji tako prevladujejo tiste osebe, ki imajo dokončano OŠ ali manj (glejte spodnjo preglednico). Ker se izobrazbena struktura spreminja, lahko v bodoče pričakujemo, da bo med brezposelnimi naraščalo število starejših oseb z višjo izobrazbo (ZRSZ 2016a).

Preglednica 11: Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po stopnji izobrazbe

Raven izobrazbe	2013	2014	2015	2016
OŠ	28,0	28,8	29,2	30,2
terciarna	15,7	15,9	16,7	17,7

Opomba: (OŠ – osnovna šola ali manj, Terciarna raven izobrazbe - višješolska prejšnja, višja strokovna izobrazba, visokošolska 1. stopnje, visokošolska strokovna izobrazba prejšnja, visokošolska 2. stopnje, visokošolska univerzitetna izobrazba prejšnja, magisterij znanosti prejšnji, doktorat znanosti).

Vir: ZRSZ 2016a.

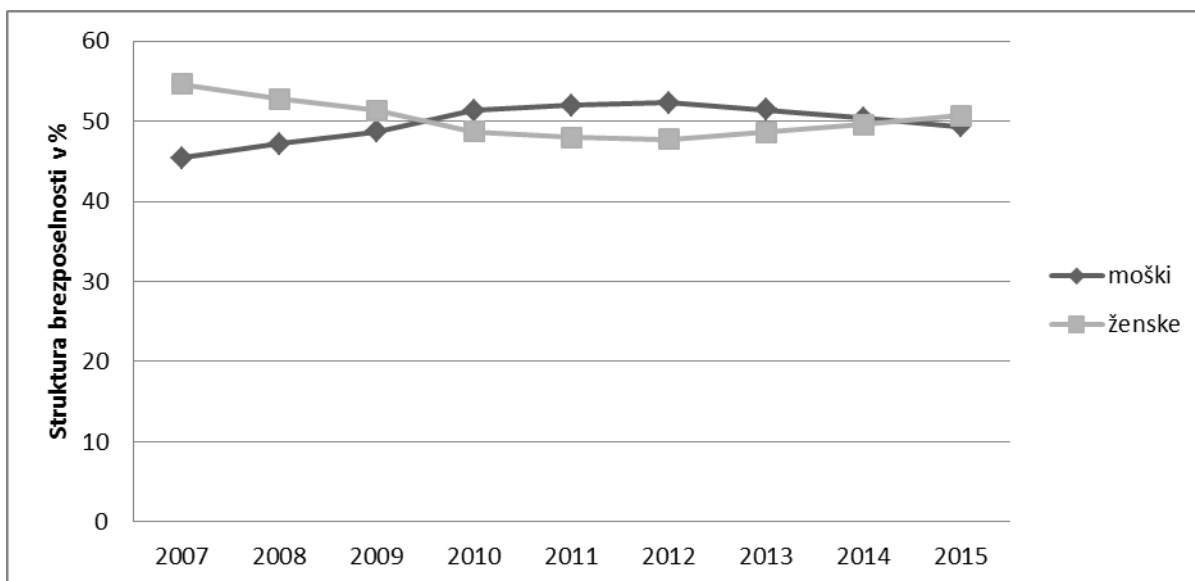
Spodnja preglednica prikazuje stopnjo brezposelnosti starejših (registriranih oseb) po trajanju brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti je višja med tistimi, ki so brezposelni več kot eno leto. Največjo stopnjo so zabeležili v letu 2016 v Murski Soboti v razredu do 11 mesecev (18,5 %). Najmanj pa v letu 2016 v Novi Gorici v razredu do 11 mesecev (8,7 %). Najnižja stopnja je bila v letu 2010 v Kopru (v razredu od 24 mesecev 1,4 %). Najvišja pa v letu 2010 v Murski Soboti (6 % v razredu od 24 mesecev). Po tem letu so se začeli upokojevati starejši brezposelni, da bi se upokojili še po starem pokojninskem zakonu (ZRSZ 2016g).

Preglednica 12: Stopnja brezposelnosti starejših oseb v Sloveniji po trajanju brezposelnosti

OS	2010 - 11 mesec	2010 - 12 mesecev	2010 - 24 mesecev	2016 - 11 mesecev	2016 -12 mesecev	2016 - 24 mesecev
CE	14	6,1	2,9	14,7	7,8	5,4
KP	8,6	3	1,4	9,4	4,5	2,9
KR	10,7	3,9	1,6	9	4	2,4
LJ	10,7	4,4	2,1	11,2	6,6	4,6
MB	16,4	7,9	4,1	15,6	8,3	5,4
MS	20,4	12	6	18,5	10,8	7,7
NG	9,8	3,5	1,5	8,7	4,3	2,7
NM	9,2	4,1	2,2	9	4,7	3,2
PT	13,2	5,8	2,5	10,1	4,2	2
SE	13,7	6,2	2,9	9,8	5,3	3,7
TR	14,7	6,1	2,7	18,3	10	6,3
VE	15,5	5,2	2,3	11,5	5,6	3,4
Slovenija	11,8	5,1	2,4	10,8	5,6	3,7

Vir: ZRSZ 2016g.

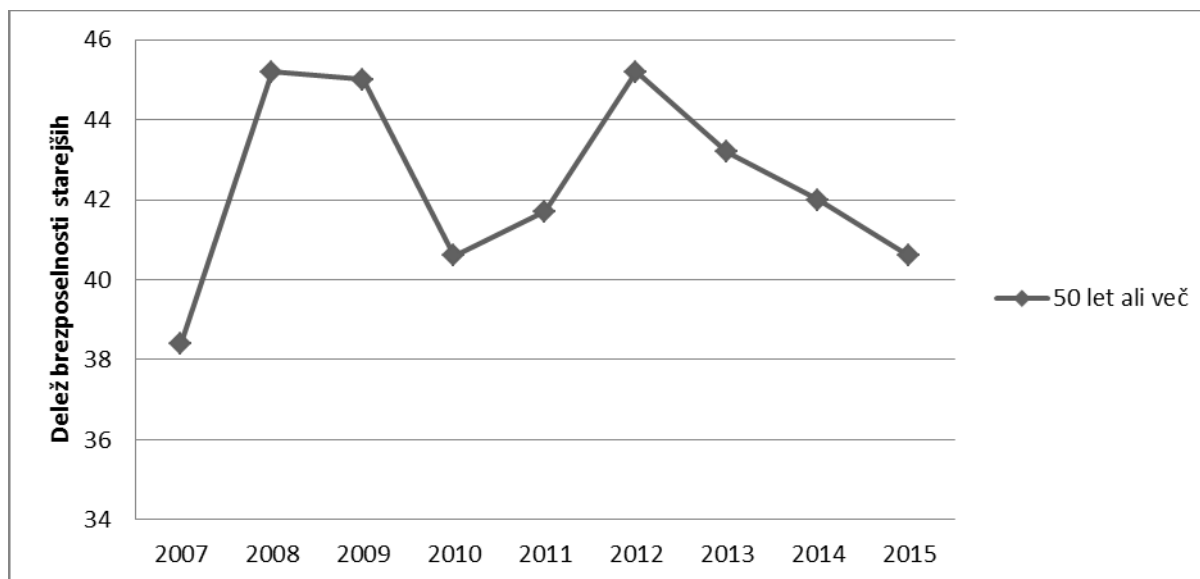
V nadaljevanju predstavljamo gibanje strukture dolgotrajne brezposelnosti starejših po spolu med leti 2007 in 2015. V strukturi dolgotrajne brezposelnosti med leti 2010 in 2014 prevladujejo moški, kar je odraz tudi gospodarske krize ter stečajev, predvsem na področju predelovalnih dejavnosti, gradbeništva in prometa, kjer so v precejšnji meri zaposleni moški (ZRSZ 2015b).



Slika 8: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po spolu

Vir: ZRSZ 2015b.

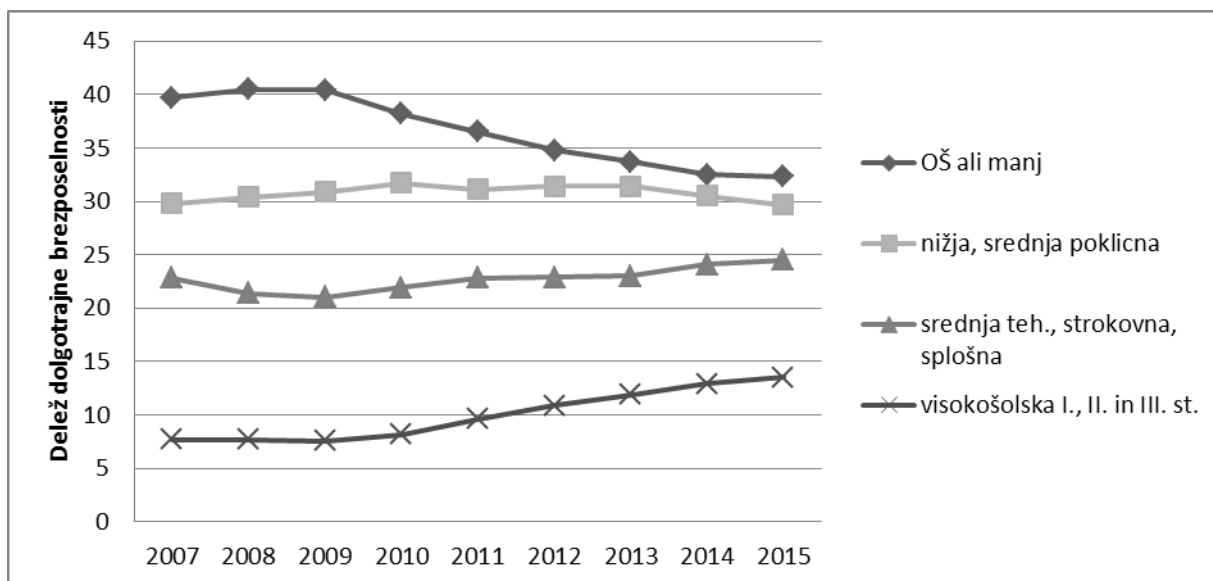
Med dolgotrajno brezposelnimi prevladujejo osebe, ki so stare 50 let ali več. Kot kaže spodnja slika se njihov delež vse skozi giblje okoli 40 %. Starejši so v primeru dolgotrajne brezposelnosti v še posebej nezavidljivem položaju, saj se jih delodajalci izogibajo (zaradi zakonodaje na področju delovnih razmer, zaradi stroškov pri zaposlovanju starejših). Hkrati pa njihove veščine ne sledijo hitrim spremembam na trgu dela (ZRSZ 2015a).



Slika 9: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po starosti

Vir: ZRSZ 2015a.

Delež dolgotrajne brezposelnosti starejših po izobrazbi bomo predstavili med leti 2007 in 2015. Delež dolgotrajno brezposelnih oseb z OŠ izobrazbo pada od leta 2008 naprej in sicer na račun terciarno izobraženih starejših oseb, saj se njihov delež od leta 2009 povečuje (ZRSZ 2015a).



Slika 10: Struktura dolgotrajne brezposelnosti starejših v Sloveniji po izobrazbi

Vir: ZRSZ 2015a.

4.2 Sredstva za izvajanje ukrepov APZ v Sloveniji in primerjava z EU

V tem poglavju bomo predstavili predvidena sredstva ukrepov APZ v Sloveniji in primerjavo z EU. V nadaljevanju prikazujemo gibanje izdatkov na podlagi časovne dinamike v obdobju med leti 2006 in 2015.

Da bi države boljše in učinkovito ukrepale, je potrebno zagotoviti obseg sredstev, ki bi zadostoval za normalno izvajanje ukrepov APZ. Slovenija se po obsegu sredstev namenjenih za izvajanje APZ uvršča pod povprečje EU. Zato bi potrebovala 100 milijonov evrov za nemoteno izvajanje ukrepov APZ. Sedaj pa jih ima 53. Če bi Slovenija imela zadostno količino sredstev, bi lahko nemoteno opravljala in dosegala zadane cilje, sledila smernicam, tudi vplivala na strukturo brezposelnih in delovanje na trgu dela. V letu 2016 so sredstva za ukrepe APZ v Sloveniji znašala skupaj 52,9 milijonov evrov. Od tega je bilo namenjenih 14,7 milijonov evrov za ukrep 1 (usposabljanje in izobraževanje) in 38,5 milijonov evrov za ukrep 3 (spodbude za zaposlovanje). V letu 2015 pa so se sredstva nekoliko zmanjšala pri ukrepu 3 (namenjenih 22.770 evrov), medtem ko so se sredstva nekoliko dvignila pri ukrepu 1 (20,4 milijona evrov) (ZRSZ 2016c).

Preglednica 13: Sredstva ukrepov APZ v Sloveniji

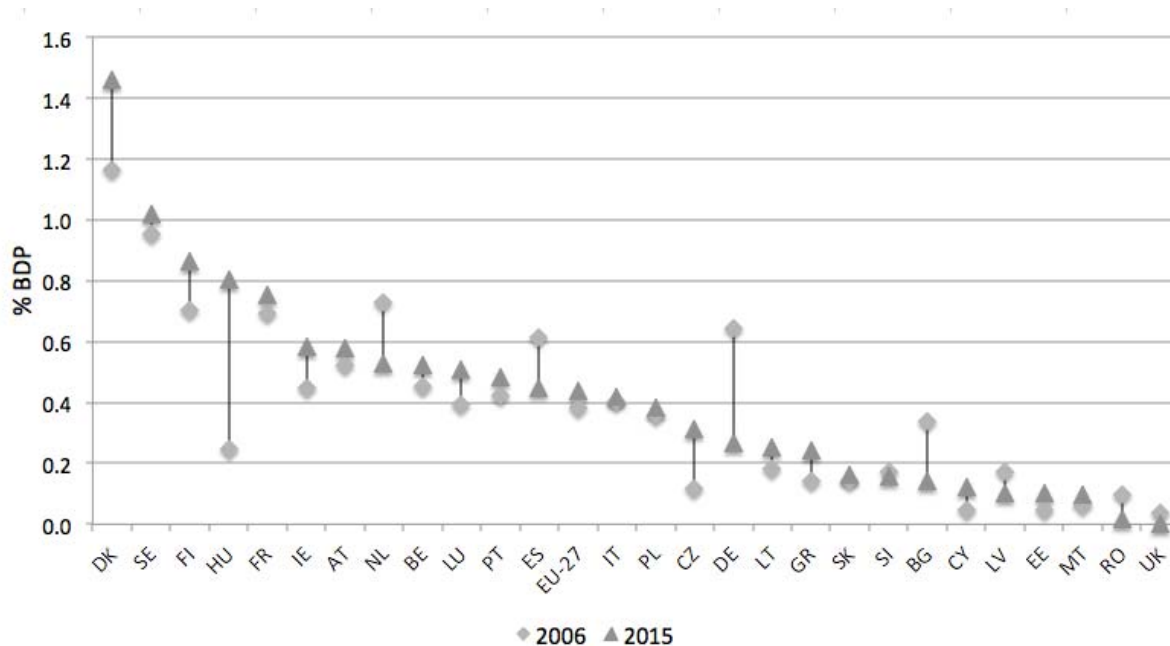
Programi zaposlovanja	2014 (milijon EUR)	2015 (milijon EUR)	2016 (milijon EUR)
Ukrep 1	16.308.706	20.484.786	14.475.000
Ukrep 3	18.419.456	22.770	38.500.000
Ukrep 4	87.260	*	*
Ukrep 5	10.500.000	*	*
Skupaj	45.315.422	20.507.556	52.975.500

Opomba: (Ukrep 1- usposabljanje in izobraževanje, Ukrep 3 - spodbude za zaposlovanje, Ukrep 4 - kreiranje novih delovnih mest * -ni podatka, Ukrep 5 - spodbujanje samozaposlovanja * - ni podatka).

Vir: ZRSZ 2016c.

V EU-27 državah so se sredstva za APZ zviševala od leta 2006 pa vse do leta 2015. Največ sredstev v letu 2015 je za APZ namenila Francija (16,486 milijonov evrov), najmanj pa Ciper (21 milijonov evrov). Slovenija je v letu 2015 po podatkih Eurostata (2017a) namenila 59,9 milijonov evrov (Evropska komisija 2016k).

Za namen lažje primerjave med državami v nadaljevanju prikazujemo gibanje izdatkov za APZ kot % BDP v letih 2006 in 2015. V povprečju so države EU-27 za APZ v letu 2015 namenile 0,4 % BDP, kar je bistveno pod obsegom izdatkov za PPZ. Največ za APZ namenjajo v skandinavskih državah, najmanj pa v novih državah članicah, še posebej v Romuniji, na Malti in v Estoniji. Slovenija (0,16 % BDP) se umešča v spodnjo polovico EU držav. Primerjava med leti 2006 in 2015 kaže, da se je v večini držav EU-27 delež izdatkov za APZ povečal, a le za malo (glejte spodnjo sliko) (Eurostat 2017a).

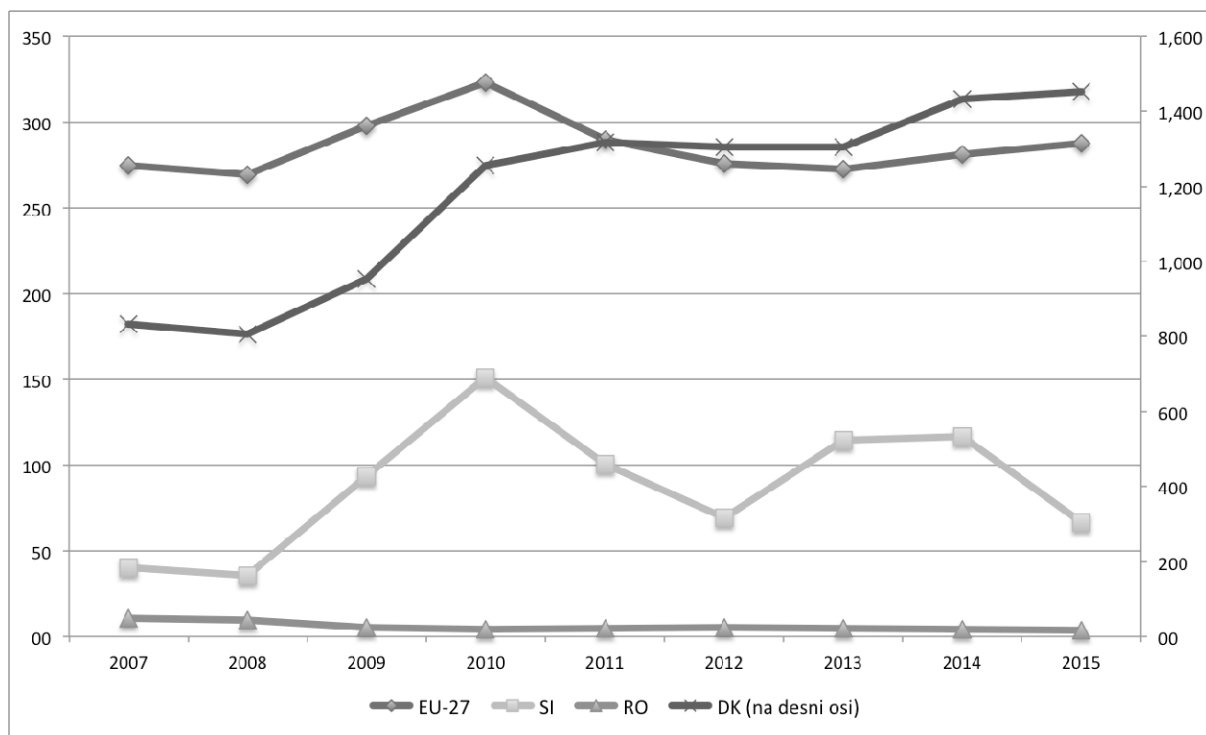


Opomba: Za veliko Britanijo ni podatkov za leto 2015.

Slika 11: Gibanje izdatkov za APZ kot % BDP v 2006 in 2015

Vir: Eurostat 2017a.

V nadaljevanju prikazujemo povprečno vrednost sredstev za APZ na zaposleno osebo v obdobju med leti 2007 in 2015. Na ravni EU so v letu 2015 v povprečju za APZ na zaposleno osebo namenili 287,5 EUR. V tem letu je največ sredstev za APZ namenila Danska (1.452,2 EUR na zaposleno osebo), najmanj pa Romunija (3,6 EUR na zaposleno osebo). Slovenija je v letu 2015 za APZ namenila 66,5 EUR na zaposleno osebo, kar je pod povprečjem EU-27 (Eurostat 2017e).

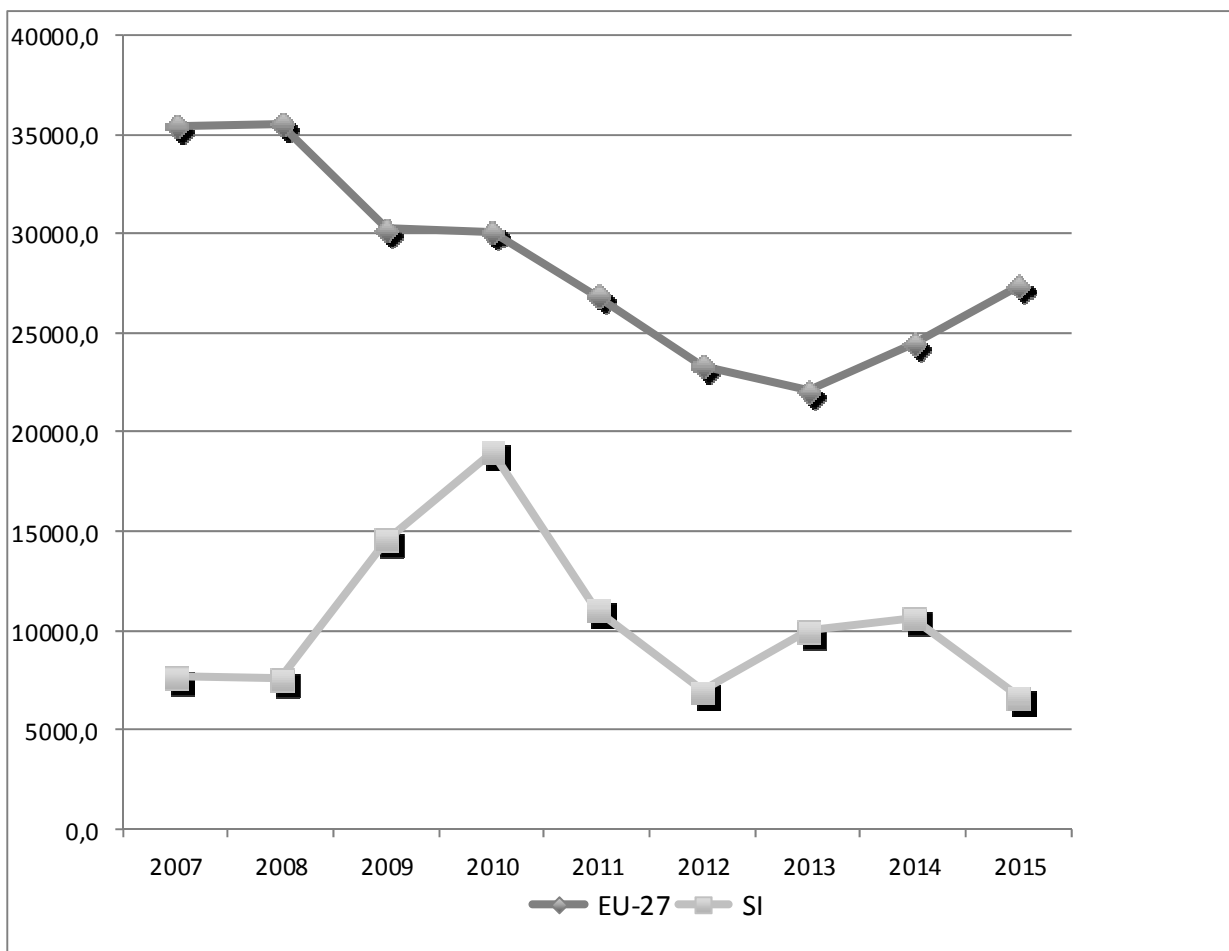


Opomba: Y-osi prikazuje vrednost izdatkov za APZ na zaposleno osebo v EUR

Slika 12: Povprečna vrednost na zaposleno osebo

Vir: Eurostat 2017e.

Povprečno vrednost na brezposelno osebo bomo spremljali v obdobju med leti 2007 in 2015. Izračun kazalnika je predstavljen kot sredstva za APZ v evrih/število brezposelnih oseb. V letu 2015 je bila v EU-27 povprečna vrednost APZ na brezposelno osebo 27.397 evrov. Najvišjo vrednost v letu 2015 je zabeležila Danska (214.860 evrov), najnižjo pa Romunija (480 evrov). Slovenija je v letu 2015 namenila 6.663 evrov na brezposelno osebo (Eurostat 2017d).



Opomba: Y-osi prikazuje vrednost izdatkov za APZ na brezposelno osebo v EUR.

Slika 13: Povprečna vrednost na brezposelno osebo

Vir: Eurostat 2017d.

Spodnja preglednica prikazuje stopnje vključitve brezposelnih v APZ programe v letu 2015. Povprečna stopnja je izračunana na podlagi posameznih programov za APZ. Povprečna stopnja v letu 2015 v EU-27 je bila 0,10 % (EUR), v Sloveniji pa 0,03 %. Najvišjo stopnjo je zabeležila Danska (v programu spodbude zaposlitve in rehabilitacija 0,78 % registriranih), najnižjo pa Latvija (program neposredne zaposlitve 0,02 % registriranih). Po posameznih programih je najvišjo stopnjo vključitve zabeležil program zaposlitve in rehabilitacija, najnižjo stopnjo vključitve pa program spodbude zagona (Eurostat 2017f).

Preglednica 14: Vključitev brezposelnih oseb v EU-27 po programih APZ v % v letu 2015

Leto 2015	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Zaposlitev in rehabilitacija	Neposredne zaposlitve	Spodbude zagona	Skupaj
EU-27	0,16	0,13	0,1	0,09	0,01	0,49
SI	0,04	0,02	*	0,09	*	0,15
DK	0,6	0,28	0,78	*	*	1,66
LV	0,06	0,03	*	0,02	*	0,11
Skupaj	0,86	0,46	0,88	0,2	0,01	2,41

Opomba: (Za Slovenijo, Dansko in Latvijo * - ni podatkov).

Vir: Eurostat 2017f.³

Vključitev brezposelnih oseb v Sloveniji po programih APZ med leti 2012 in 2015 podrobneje prikazuje spodnja preglednica. V letu 2015 se je število oseb vključenih v programe APZ nekoliko zmanjšalo, kar lahko povežemo z zaključevanjem nekaterih programov. V letu 2015 je bilo v programe usposabljanja vključenih 16.020 brezposelnih oseb, v program zaposlitvene spodbude 40 oseb, v program neposrednih napotitev v zaposlitev pa 6.740 oseb (ZRSZ 2016h).

Preglednica 15: Vključitev brezposelnih oseb v SLO po programih APZ

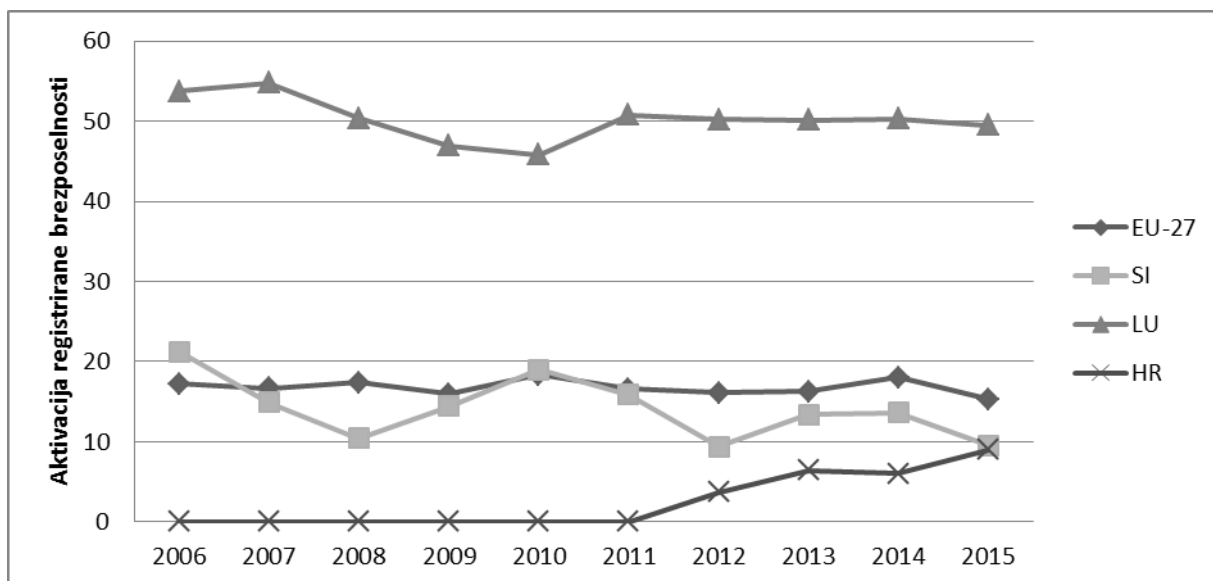
Leta	Usposabljanje	Zaposlitvene spodbude	Neposredne službe	Spodbude zagona
2012	11.940	4.220	3.760	8.280
2013	18.610	4.870	5.540	11.100
2014	25.430	4.100	7.050	370
2015	16.020	40	6.740	*

Opomba: (Program spodbude zagona * - ni podatka v letu 2015).

Vir: ZRSZ 2016h.

Kazalnik aktivacije registrirano brezposelnih predstavlja stopnjo registrirano brezposelnih oseb. Povprečna stopnja aktivacije v EU-27 je bila v letu 2015 15,33 %. Najvišja povprečna stopnja v letu 2015 je bila v Luksemburgu (49,5 %), najnižja v istem letu pa na Hrvaškem (9 %). Slovenija je imela 9,5 % povprečno stopnjo aktivacije registrirano brezposelnih oseb v proučevanem obdobju (Eurostat 2017b).

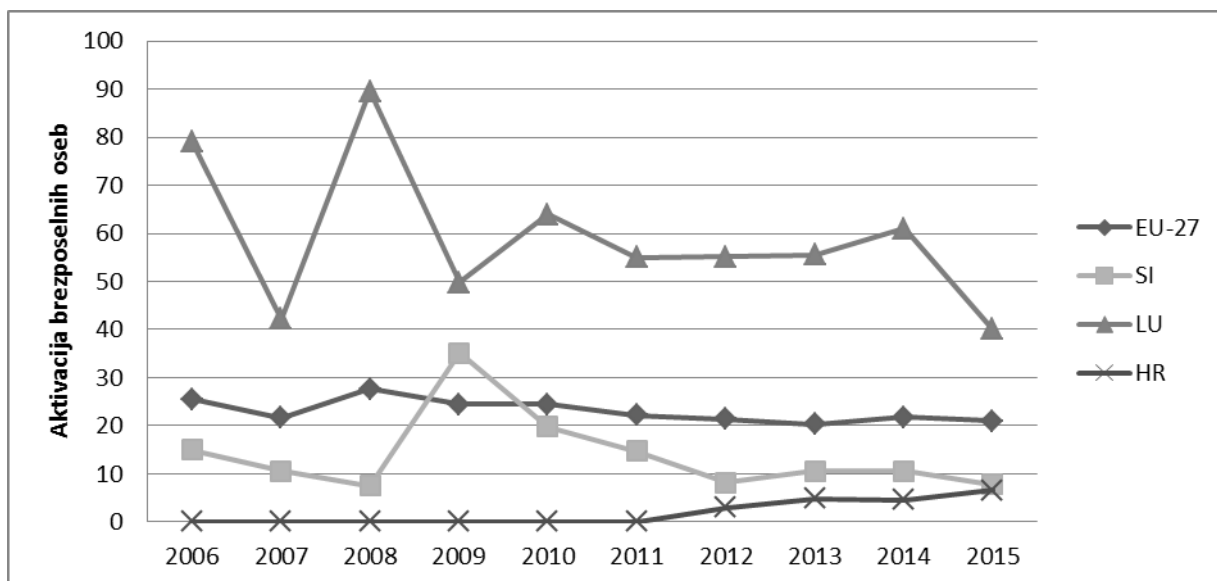
³ Tabela prikazuje podatke za države z najvišjo in najnižjo stopnjo vključitve, Slovenijo in EU-27. Preostali podatki so dosegljivi na <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=36499>.



Slika 14: Kazalnik aktivacije registrirano brezposelnih

Vir: Eurostat 2017b.

Kazalnik časovne aktivacije bomo spremljali v obdobju med leti 2006 in 2015. Kazalnik prikazuje odstotek prejemnikov APZ, ki niso bili dolgotrajno brezposelni. Izračunan je na podlagi brezposelnih oseb (100 oseb), ki čakajo na delo. V letu 2015 je povprečna stopnja v EU-27 znašala 20,92 %. Najvišja stopnja časovne aktivacije v letu 2015 je v Luksemburgu (40 %), najnižja v istem letu na Hrvaškem (6,5 %). Slovenija je imela v letu 2015 7,8 % stopnjo na aktivacijo brezposelnih oseb, v letu 2006 pa je bila stopnja nekoliko zvišana (15 %) (Eurostat 2017c).



Slika 15: Kazalnik časovne aktivacije

Vir: Eurostat 2017c.

4.3 Analiza povezanosti med APZ in stopnjo brezposelnosti starejših

Osrednji namen naloge je bil raziskati problem brezposelnosti starejših oseb in prikazati pomen APZ za spodbujanje zaposlenosti starejših oseb v Sloveniji in EU. Namen raziskave je bil pridobiti rezultate, ki bi imeli praktično vrednost za preprečevanje brezposelnosti pri starejših osebah. Izhodišče raziskave je bilo ugotavljanje problema brezposelnosti pri starejših osebah. Zaradi večje praktične vrednosti pa smo želeli ugotoviti, ali države EU z večjimi izdatki za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.

Empirična analiza bo organizirana na način, da bomo najprej na kratko predstavili obe uporabljeni metodi (pregled opisnih statistik in Pearsonov koeficient korelacije), potem sledi preverjanje hipotez. Kot zapisano že v uvodnem poglavju, bomo preverjali naslednje tri hipoteze (utemeljitev hipotez je podrobneje predstavljena v uvodnem poglavju):

- H1: V Sloveniji in državah EU se izdatki za ukrepe APZ, namenjeni starejšim brezposelnim, zmanjšujejo.
- H2: Države EU z višjimi izdatki za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.
- H3: Države EU z višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.

Hipotezo H1 bomo preverili s pomočjo metode spremljanja izdatkov za APZ skozi čas. Hipotezi H2 in H3 bomo preverjali s Pearsonovim koeficientom korelacije (pregled metod in uporabljenih podatkov je dosegljiv tudi v uvodnem poglavju).

Pearsonov koeficient korelacije R (*angl. Pearson Correlation Coefficient*) je najpogosteje uporabljena mera linearne povezanosti dveh številskih spremenljivk. Predpostavlja uporabo

vsaj intervalnega tipa obeh analiziranih spremenljivk in linearno povezanost spremenljivk. Koeficient lahko zavzame vrednosti med -1 in 1 (Rogerson 2006).

Pearsonov koeficient korelacije nam odgovori na dve vprašanji in sicer (Rogerson 2006):

- Ali linearna povezanost med spremenljivkama sploh obstaja?
- Kako močna je linearna povezanost med spremenljivkama?

Kadar preverjamo obstoj linearne povezanosti govorimo o dveh vrstah povezanosti (Rogerson 2006):

- Pozitivna povezanost (*angl. Positive Correlation*) obstaja takrat, kadar so vrednosti prve (x) in druge (y) spremenljivke pozitivne. V tem primeru se vrednosti koeficienta gibljejo v razponu (0, 1).
- Negativna povezanost (*angl. Negative Correlation*) obstaja takrat, kadar so vrednosti prve (x) spremenljivke visoke in vrednosti druge (y) spremenljivke negativne. V tem primeru se vrednosti koeficienta gibljejo med 0 in -1.

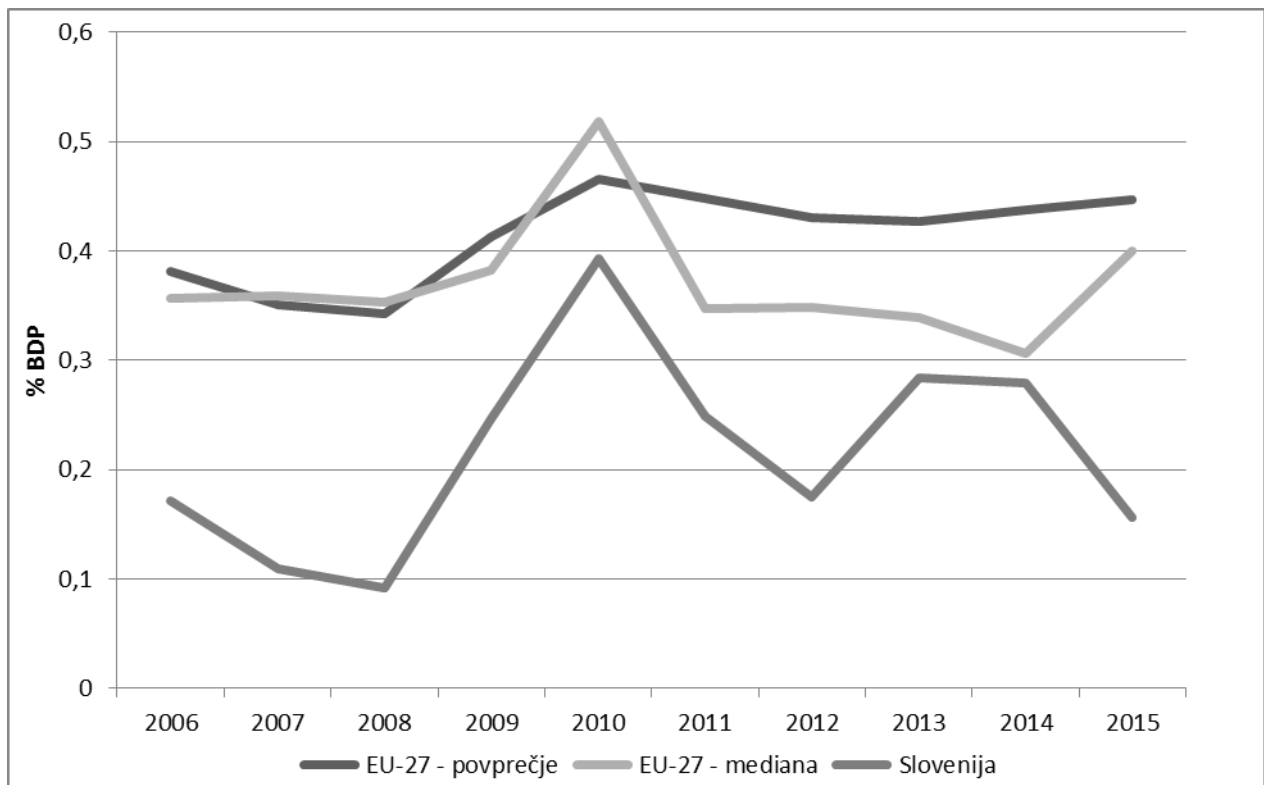
Za določanje moči povezanosti (*angl. Correlation Strength*) spremenljivk uporabljamo spodnjo lestvico absolutnih vrednosti koeficienta (Rogerson 2006):

- 0,00 ni povezanosti,
- 0,01-0,19 neznatna povezanost,
- 0,20-0,39 rahla ali šibka povezanost,
- 0,40-0,69 srednje močna povezanost,
- 0,70-0,85 močna povezanost,
- 0,86-0,99 zelo močna povezanost,
- 1,00 popolna (funkcijska) povezanost.

4.3.1 Preverjanje hipoteze 1

Hipoteza H1 se glasi: *V Sloveniji in državah EU se izdatki za ukrepe APZ, namenjeni starejšim brezposelnim, zmanjšujejo.*

Osnovna enota opazovanja so izdatki za APZ, ki so namenjeni za starejše osebe. Kot omejitve te analize izpostavljam, da podatki o izdatkih za APZ za starejše osebe na ravni EU niso dosegljivi, zaradi česar o gibanju izdatkov sklepamo iz podatkov za vse starostne skupine v državah EU med leti 2006 do 2014.



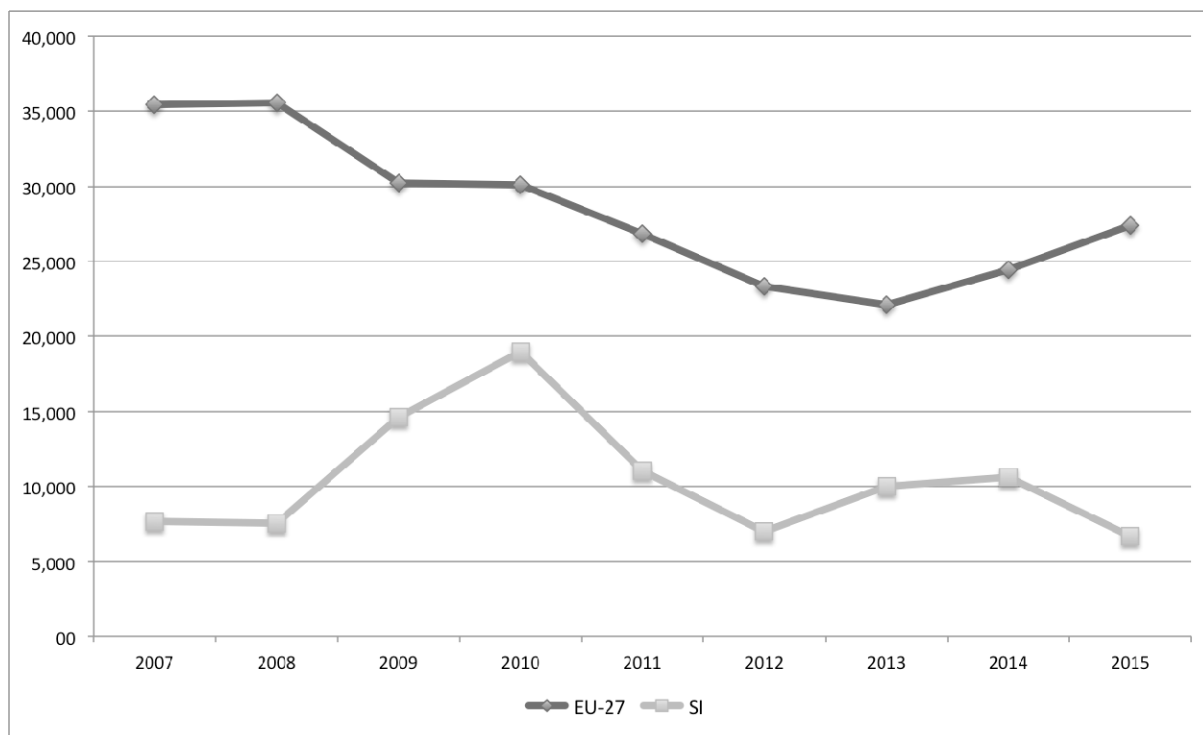
Slika 16: Analiza gibanja izdatkov za APZ kot % BDP v Sloveniji in EU-27

Kot je razvidno iz zgornje slike so se izdatki za APZ (merjeni kot odstotek BDP) v letu 2015 glede na leto 2006 v EU-27 nekoliko povečali, čeprav med leti 2010 in 2014 opažamo znižanje izdatkov za APZ na ravni EU. V Sloveniji je trend gibanja izdatkov za APZ zelo spremenljiv. Po letu 2012 opažamo sicer rast, a se je v letu 2015 obseg izdatkov zmanjšal. Na podlagi pregleda gibanja izdatkov (in ob omejitvi s podatki) hipoteze H1 ne moremo potrditi.

Dodatno smo hipotezo testirali z uporabo preračuna sredstev za APZ (v evrih) na število registrirano brezposelnih oseb in sicer po spodnji enačbi:

$$\text{povprečna vrednost} = \frac{\text{sredstva za APZ (v evrih)}}{\text{število registrirano brezposelnih oseb}}$$

Povprečne vrednosti smo spremljali v obdobju med leti 2006 in 2014. Povprečna vrednost je izračunana glede na sredstva za APZ (v evrih) na število registrirano brezposelnih oseb. Spodnja slika prikazuje, da se je povprečna vrednost sredstev namenjenih za APZ, preračunanih na število brezposelnih oseb v EU-27 zmanjševala v času krize med leti 2008 in 2013. V letih 2014 in 2015 pa se sredstva nekoliko povečujejo, kar je tudi odraz zmanjševanja števila brezposelnih oseb. V Sloveniji je bil trend zniževanja izdatkov za APZ na brezposelno osebo precej močan tudi v času krize. V letih 2013 in 2014 so se sredstva nekoliko povečala (tudi kot odraz zmanjševanja števila brezposelnih oseb). V letu 2015 pa ponovno beležimo upad sredstev.



Opomba: Y-osi prikazuje vrednost izdatkov za APZ na brezposelno osebo v EUR.

Slika 17: Analiza povprečne vrednosti za Slovenijo in EU-27

Na podlagi teh ugotovitev prav tako ne moremo potrditi hipoteze H1, v kateri predpostavljamo, da se izdatki za APZ znižujejo.

Iz empirične analize izhaja, da je gibanje izdatkov na ravni EU in tudi v Sloveniji v opazovanem obdobju zelo spremenljivo, kar lahko povežemo tudi z razvojem makroekonomskih kazalnikov. Čeprav so izdatki za APZ, tako v EU-27 kot v Sloveniji, v celotnem obdobju zelo nizki, lahko opazujemo njihovo rahlo naraščanje od leta 2010, torej pred gospodarsko krizo. S padcem gospodarske aktivnosti z letom 2010 so se izdatki za APZ znižali in pri tej ravni vztrajali od leta 2013, ko opažamo začetek postopnega okrevanja gospodarstva. Padeč gospodarske aktivnosti je prispeval tudi k povečanju brezposelnosti, kar se je hkrati odrazilo tudi v znižanju vrednosti razpoložljivih sredstev APZ na brezposelno osebo. Z letom 2013 se vrednost razpoložljivih sredstev APZ na brezposelno osebo prične zviševati, kar odraža tudi ukrepe držav na področju zniževanja brezposelnosti. Ti so ključni za okrevanje trga dela in zniževanja brezposelnosti. Na podlagi rezultatov lahko sklepamo, da je politika APZ, v povprečju podvržena makroekonomskih gibanjem, čeprav menimo, da je APZ v času upada gospodarske aktivnosti in zviševanja brezposelnosti, ključni element za stabilizacijo trga dela. To je še posebej pomembno za starejše osebe, ki na trgu dela predstavljajo ranljivo skupino in so zatorej še bolj podvržene negativnim učinkom gospodarske krize.

4.3.2 Preverjanje hipoteze 2

Hipoteza H2 se glasi: *Države EU z višjimi izdatki za APZ beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.*

Hipotezo smo preverjali s Pearsonovim koeficientom povezanosti, pri čemer smo v analizo vključili podatke o višini izdatkov za APZ v odstotkih in stopnjo brezposelnosti starejših oseb za 18 držav EU v obdobju med leti 2006 in 2014. Kot je razvidno iz spodnje preglednice, vrednost Pearsonovega koeficienta korelacije znaša -0,124, a ni statistično značilna pri 5-odstotni stopnji značilnost (p -vrednost znaša 0,105).

Hipoteze H2 na podlagi rezultatov torej ne moremo potrditi.

Dodatno smo opravili še analizo povezanosti med spremenljivkama obseg izdatkov za APZ in stopnja dolgotrajne brezposelnosti starejših oseb. Kot je razvidno iz spodnje preglednice, je koeficient povezanosti med spremenljivkama negativen (-0,092), a ni statistično značilen pri 5-odstotni stopnji značilnost (p -vrednost znaša 0,231).

Preglednica 16: Analiza bivariatne korelacije med spremenljivkama višina izdatkov za APZ in stopnja brezposelnosti starejših oseb

Correlations				
		Višina izdatkov za APZ	Stopnja brezposelnosti starejših	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
Višina izdatkov za APZ	Pearson Correlation	1	-0,124	-0,092
	Sig. (2-tailed)		0,105	0,231
	N	171	171	171
Stopnja brezposelnosti starejših	Pearson Correlation	-0,124	1	0,906**
	Sig. (2-tailed)	0,105		0,000
	N	171	171	171
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	Pearson Correlation	-0,092	0,906**	1
	Sig. (2-tailed)	0,231	0,000	
	N	171	171	171

** Statistično značilno pri 1 % stopnji značilnosti.

Interpretacija rezultatov: analiza na podatkih za 18 držav članic EU v obdobju med leti 2006 in 2014 je sicer pokazala na obstoj negativne povezanosti med stopnjo brezposelnosti starejših in izdatki za APZ, vendar ta ni statistično značilna, zaradi česar te povezanosti ne moremo potrditi. Na podlagi rezultatov torej ne moremo trditi, da v kolikor se večja stopnja izdatkov za

APZ, se niža tudi stopnja brezposelnosti starejših. Eden od razlogov za statistično neznačilne rezultate je lahko tudi časovni okvir raziskovanja, ki med drugim obsega obdobje časovne krize, v katerem se je v nekaterih državah EU brezposelnost starejših oseb izrazito povečala, temu povečanju, kot smo opazovali pri hipotezi H1, pa ni sledilo takojšnje povečanje izdatkov za APZ. Pri nadaljnjem raziskovanju bi bilo tako smiselno upoštevati daljši časovni okvir oziroma vključiti bolj podrobne podatke o izdatkih za posamezne programe APZ.

4.3.3 Preverjanje hipoteze 3

Hipoteza H3 se glasi: *Države EU z višjo aktivacijsko podporo beležijo nižjo stopnjo brezposelnosti starejših oseb.*

Hipotezo smo preverjali s Pearsonovim koeficientom povezanosti, pri čemer smo v analizo vključili podatke o aktivacijski podpori in stopnji brezposelnosti starejših oseb 18 držav EU v obdobju med leti 2006 in 2014. Kot kaže spodnja preglednica, vrednost Pearsonovega koeficienta korelacije med obravnavanima spremenljivkama znaša -0,197 in je statistično značilna pri 5-odstotni stopnji značilnosti (p-vrednost znaša 0,010). Iz tega izhaja, da sta spremenljivki stopnja aktivacijske podpore in stopnja brezposelnosti starejših šibko negativno povezani. Torej, višja kot je stopnja aktivacijske podpore APZ, nižja je stopnja brezposelnosti starejših oseb.

Dodatno smo testirali še povezanost med stopnjo dolgotrajne brezposelnosti starejših in aktivacijsko podporo. Tudi v tem primeru je povezanost med spremenljivkama negativna (Pearsonov koeficient korelacije znaša -0,212) in statistično značilna pri 5-odstotni stopnji značilnosti. Višja kot je torej stopnja aktivacijske podpore, nižja je stopnja dolgotrajne brezposelnosti starejših oseb.

Na podlagi teh ugotovitev lahko potrdimo hipotezo H3.

Preglednica 17: Analiza bivariatne korelacije med spremenljivkama stopnja aktivacijske podpore in stopnja brezposelnosti starejših oseb

Correlations				
		Stopnja aktivacijske podpore	Stopnja brezposelnosti starejših	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
Stopnja aktivacijske podpore	Pearson Correlation	1	-0,197**	-0,212**
	Sig. (2-tailed)		0,010	0,005
	N	171	171	171
Stopnja brezposelnosti starejših	Pearson Correlation	-0,197**	1	0,906**
	Sig. (2-tailed)	0,010		0,000
	N	171	171	171
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	Pearson Correlation	-0,212**	0,906**	1
	Sig. (2-tailed)	0,005	0,000	
	N	171	171	171

** . Stitistično značilno pri 1 % stopnji značilnosti.

Interpretacija rezultatov: analiza na podatkih za 18 držav članic EU v obdobju med leti 2006 in 2014 je pokazala, da povezanost med stopnjo brezposelnosti starejših in stopnjo aktivacijske podpore lahko potrdimo. Torej smo potrdili obstoj negativne povezanosti med stopnjo (dolgotrajne) brezposelnosti in aktivacijsko podporo. Na podlagi rezultatov lahko trdimo, da v kolikor se viša stopnja aktivacijske podpore APZ, se niža tudi stopnja brezposelnosti starejših oseb. Na podlagi tega lahko sklepamo, da je bistvenega pomena za zaposlitev starejših delavcev tudi aktivacijska podpora in da je smiselno, da države še naprej vlagajo v tovrstne programe.

5 SKLEP

Brezposelnost starejših predstavlja velik problem tako v Sloveniji kot v širšem evropskem prostoru. Kot je razvidno iz pregleda literature, so glavni vzroki za brezposelnost starejših oseb spremembe družbeno-ekonomskega sistema, gospodarska kriza, izguba trgov, neustrezna izobrazba, podaljševanje delovne dobe in pomanjkanje delovnih izkušenj. Brezposelnost lahko starejše pahne v socialno, psihološko in ekonomsko izključenost. Na ravni države pa se posledice brezposelnosti kažejo v negativnih učinkih na gospodarsko aktivnost, produktivnost in investicije, oslabijo se tudi pokojninski sistemi ter povečajo pritiski na socialne storitve.

Stopnja brezposelnosti v Sloveniji se je z letom 2011 izrazito povečala, a se giblje pod povprečjem EU-27. S še posebej visoko stopnjo brezposelnosti, tako v Sloveniji kot EU, se soočajo ranljive skupine na trgu, tj. mlade in starejše osebe ter nizko izobražene osebe. Če se osredotočimo na starejše, je ta v Sloveniji v letu 2015 presegla 9,5 % (v EU-27 znaša 9,7 %).

Pomembno vlogo pri zmanjševanju brezposelnosti in aktivaciji brezposelnih ima politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja obsega pasivno in aktivno politiko zaposlovanja. PPZ zajema ukrepe za zagotavljanje socialne varnosti brezposelnih oseb v obliki zagotovljene pravice do denarnih dajatev. APZ obsega nabor raznih programov za spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja. V Sloveniji se pri starejših brezposelnih pretežno uporabljajo programi, kot so programi usposabljanja na delovnem mestu, program Zaposli me in program delovna vključenost starejših oseb. Programi usposabljanja na delovnem mestu so namenjeni izboljševanju zaposlitvenih možnosti, povečevanju konkurenčnosti na trgu dela in pridobitvi oziroma krepitvi sposobnosti, znanj, veščin in spretnosti. Program delovna vključenost starejših oseb je namenjen za spodbujanje zaposlovanja, motiviranje delodajalcev za zaposlitev starejših oseb in odpravljanje predsodkov povezanih z njihovim zaposlovanjem.

Države EU-27 imajo podobne ukrepe in programe, ki se uporabljajo pri dolgotrajni brezposelnosti starejših oseb. Razlikujejo pa se v obsegu sredstev namenjenih za PPZ in APZ. V letu 2015 je bilo na ravni EU-27 za APZ namenjenih skupno 53 milijonov evrov. V povprečju so države EU za APZ v letu 2015 namenile 0,4 % BDP (v Sloveniji smo v istem letu za APZ namenili 0,16 % BDP). Povprečna vrednost APZ na brezposelno osebo v letu 2015 v EU-27 znaša 27.397 evrov (v Sloveniji 6.663 evrov). Povprečna stopnja aktivacije je v letu 2015 v EU-27 znašala 15,33 % (v Sloveniji 9,5 %), povprečna stopnja časovne aktivacije pa je v EU-27 v letu 2015 znašala 20,92 % (v Sloveniji 7,8 %).

Ena od pomembnih dilem na področju študij s področja trga dela, je dilema o učinkovitosti APZ. Študij na področju učinkovitosti APZ v Sloveniji je le nekaj. Na primer, Južnik-Rotarjeva (2011) analizira učinkovitost programa javnih del v Sloveniji in ugotavlja, da so imeli ti programi pozitiven učinek na verjetnost zaposlitve na kratek rok, pri čemer so na dolgi rok pozitivni učinki vidni le pri mladih. Pri starejših pa so učinki negativni. Klužer (2008) ocenjuje učinkovitost APZ z uporabo enostavne Cobb-Douglasove funkcije in prav

tako potrdi pozitivne učinke na kratek rok. Kajzer (2007) pa izpostavlja, da so APZ programi premalo inovativni in ciljno usmerjeni v potrebe na trgu dela in zatorej potrebni prenove. Podobno ugotavljajo tudi tuje študije, ki kažejo, da ukrepi APZ pomembno vplivajo na stanje na trgu dela. Moč in smer učinkov ukrepov APZ pa je odvisna od trajanja programov APZ.

Namen te magistrske naloge je bil preveriti pomen APZ za spodbujanje zaposlenosti starejših v Sloveniji in EU. Kot kažejo rezultati empirične analize, so se izdatki za APZ na ravni EU in v Sloveniji v letu 2015 v primerjavi z letom 2006 povečali, čeprav smo po kriznih letih opazili rahlo zmanjšanje izdatkov. Hipoteze, v kateri predpostavljamo, da se izdatki za APZ v EU-27 in tudi v Sloveniji znižujejo, torej nismo potrdili. Iz podrobnejše empirične analize namreč izhaja, da je gibanje izdatkov na ravni EU in tudi v Sloveniji v opazovanem obdobju zelo spremenljivo, kar lahko povežemo tudi z razvojem makroekonomskih kazalnikov. Preverjanje hipoteze nam je dodatno otežilo dejstvo, da na ravni EU ni podatkov zgolj za izdatke za brezposelne osebe. Nadalje nas je zanimalo, ali obstaja povezanost in kakšna je smer povezanosti med izdatki za APZ in stopnjo brezposelnosti starejših. Analiza na podatkih 18 držav članic EU v obdobju med leti 2006 in 2014 je pokazala, da povezanosti med stopnjo brezposelnosti starejših in izdatki za APZ ne moremo potrditi pri 5-odstotni stopnji značilnosti. Potrdili pa smo obstoj negativne povezanosti med stopnjo (dolgotrajne) brezposelnosti in aktivacijsko podporo. Na podlagi rezultatov lahko zato trdimo, da višja kot je stopnja aktivacijske podpore APZ, nižja je stopnja brezposelnosti starejših oseb. Hkrati lahko na podlagi tega sklepamo, da imajo ukrepi APZ pomembno vlogo pri okrevanju trga dela in pri izboljšanju zaposlitvenih možnosti ranljivih skupin, še posebej starejših delavcev, ki pogosto, zaradi večje zaščite na trgu dela in pomanjkanja znanja, ki sledi tehnološkemu razvoju, niso prva izbira delodajalcev.

Dosedanje raziskave o brezposelnosti starejših na rezultate na trgu dela so pokazale, da starejši sodijo v kategorijo, ki je najbolj izpostavljena na trgu dela. Zato so raziskave na tem področju še posebej pomembne. Naša empirična analiza obsega analizo na podlagi agregatnih podatkov vzorca držav EU, zaradi česar rezultatov ni mogoče posploševati na celotno EU. Pomembna omejitev naloge je tudi manjko podrobnejših podatkov. Ne glede na to menimo, da ima naloga pomemben prispevek k stroki, saj ugotovitve prispevajo k empiričnim ugotovitvam s tega področja in so lahko izhodišče za oblikovanje politik kot tudi za nadaljnjo raziskovanje. Menimo, da so na tem področju še posebej potrebne raziskave, ki bi na podlagi zahtevnih ekonometričnih modelov in podrobnejših podatkov ocenjevale učinkovitost posemaznih programov APZ.

LITERATURA IN VIRI

- Andersen, Torben. M. 2016. A flexicurity labor market during recession. [Http://www.econstor.eu/handle/10419/125396](http://www.econstor.eu/handle/10419/125396) (27. 7. 2017).
- Andor, László. 2012. *Employment trends and Policies for Older Workers in the Recession*. [Http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/EF1235EN.pdf](http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/EF1235EN.pdf) (18. 2. 2017).
- Auer, Peter in Mariangels Fortuny. 2000. *Ageing of the Labour Force in OECD Countries: Economic and Social Consequences*. [Http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_142281.pdf](http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/publication/wcms_142281.pdf) (18. 2. 2017).
- Blien, Uwe, Ulrich Walwei in Heinz Werner. 2002. *Labour Market Policy in Germany: Job Placement, Unemployment Insurance and Active Labour Market Policy in Germany*. [Http://www.researchgate.net/publication/234636379_Labour_Market_Policy_in_Germany_Job_Placement_Unemployment_Insurance_and_Active_Labour_Market_Policy_in_Germany_IAB_Labour_Market_Research_Topics](http://www.researchgate.net/publication/234636379_Labour_Market_Policy_in_Germany_Job_Placement_Unemployment_Insurance_and_Active_Labour_Market_Policy_in_Germany_IAB_Labour_Market_Research_Topics) (27. 7. 2017).
- Bocean, George. Claudiu. 2007. *The Impact of Active Labour Market Policies in Romania*. [Http://mpr.ub.uni-muenchen.de/10397/](http://mpr.ub.uni-muenchen.de/10397/) (27. 7. 2017).
- Boeri, Tito in Michael Burda. 2007. Active Labour Market Policies, Job Matching and the Czech Miracle. *European Economic Review*, 40 (3-5): 805-817.
- Bonin, Holger in Ulf Rinne. 2006. *Beautiful Serbia*. [Http://ftp.iza.org/dp2533.pdf](http://ftp.iza.org/dp2533.pdf) (27. 7. 2017).
- Classen-Timothy J. in Richard A. Dunn. 2012. The Effect of Job Loss and Unemployment Duration on Suicide Risk in the United States: A New Look Using Mass-Layoffs and Unemployment Duration. *Health Economics* 21 (3): 338-350.
- Cvahte, Bojana. 2004a. *Položaj starejših oseb na trgu delovne sile*. [Http://www.varuh-rs.si/publikacije--gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/polozaj-starejsih-oseb-na-trgu-delovne-sile/?cHash=53b5d7e986fe8042590b0f53ff0c9cb3](http://www.varuh-rs.si/publikacije--gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/polozaj-starejsih-oseb-na-trgu-delovne-sile/?cHash=53b5d7e986fe8042590b0f53ff0c9cb3) (7. 2. 2017).
- Cvahte, Bojana. 2004b. *Posledice brezposelnosti*. [Http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-oziroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af](http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-oziroma-vkljucenost/?cHash=37cf5a26af) (22. 10. 2016).
- Čadil, J., T. Pavelka, E. Kankova in J. Vorliček. 2011. Unemployment Cost Estimate from Public Budgets Perspective). *Politika Ekonomie (Political Economy)* 5: 618-637.
- Dauth, Wolfgang, Reinhard Hujer in Katja Wolf. 2010. *Macroeconometric Evaluation of Active Labour Market Policies in Austria*. [Http://ftp.iza.org/dp5217.pdf](http://ftp.iza.org/dp5217.pdf) (27. 7. 2017).
- Dimitrijeva, Jekaterina in Mihails Hazans. 2004. *Does Training Increase Outflows from Unemployment? Evidence from Latvian Regions*. [Http://www.econstor.eu/handle/10419/117142](http://www.econstor.eu/handle/10419/117142) (27. 7. 2017).
- Domadenik, Polona, Daša Farčnik in Robert Kaše. 2015. *Vpliv ujemanja izobrazbe in kompetenc s potrebami delovnega mesta na ekonomske dosežke in zadovoljstvo posameznikov*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Drobnič, Robert. 2009. *Slovenski trg danes in jutri: Kritičen pogled na trg dela in razvojne možnosti s primeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
- Evropska komisija. 2015. *Employment of Older Workers*. [Http://www.euro.centre.org/data/1466590070_77042.pdf](http://www.euro.centre.org/data/1466590070_77042.pdf) (18. 2. 2017).

- Evropska komisija. 2016a. *Active Labour market policies in Austria*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2016/active_labour_market_policies_201605.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2016/active_labour_market_policies_201605.pdf) (19. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016b. *Aktivna politika zaposlovanja*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/npr2015_austria_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/npr2015_austria_en.pdf) (19. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016c. *Active Labour Market Policies in Austria*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016d. *Active Labour Market Policies in Denmark*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016e. *Active Labour Market Policies in Finland*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016f. *Active Labour Market Policies in Germany*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_austria_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016g. *Active Labour Market Policies in Netherlands*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_netherlands_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_netherlands_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016h. *Aktivna politika zaposlovanja na Švedskem*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_sweden_en.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_sweden_en.pdf) (4. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016i. *Delež BDP v EU državah*. [Http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/osterreich/country-specific-recommendations/index_en.htm](http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/osterreich/country-specific-recommendations/index_en.htm) (8. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016j. *Employment and social affairs*. [Http://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_sl](http://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_sl) (26. 11. 2016).
- Evropska komisija. 2016k. *Gibanje izdatkov za APZ kot % BDP*.
[Http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00076](http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00076) (2. 12. 2016).
- Evropska komisija. 2016l. *Policy of an Active Labour Market and Expenditures of the European States*. [Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/24-alm-p-and_employment_services.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/24-alm-p-and_employment_services.pdf) (20. 6. 2016).
- Evropska komisija. 2016m. *Politika zaposlovanja in socialna politika v Avstriji, Nemčiji, Danski, Finski, Nizozemski in Švedski*.
[Http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/csrimpl12014_swd_sl.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/csrimpl12014_swd_sl.pdf) (9. 1. 2016).
- Evropska komisija. 2016n. *Pregled razvoja politike zaposlovanja skozi pogodbe EU*.
[Http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html) (2. 7. 2017).
- Evropska komisija. 2016o. *Razvoj politike zaposlovanja skozi pogodbe EU*.
[Http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/dispayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/dispayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html) (28. 6. 2017).
- Evropska komisija. 2016p. *Sredstva aktivne politike zaposlovanja v EU*.
[Http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00076](http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00076) (7. 12. 2016).
- Evropski parlament. 1994. *Development of European policy of hiring*.
http://www.europarl.europa.eu/summits/ess1_en.htm# (22. 6. 2017).

- Evropski parlament. 2016a. *Programi in ukrepi APZ na Finskem*.
[Http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w9/market_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w9/market_en.htm) (18. 12. 2016).
- Evropski parlament. 2016b. *Socialna politika in politika zaposlovanja*.
[Http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html](http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.1.html)
 (26. 11. 2016).
- Eurostat. 2015. *Stopnja dolgotrajne brezposelnosti*.
[Http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en) (30. 4. 2015).
- Eurostat. 2016b. *Stopnja aktivnosti*. [Http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/Starejsi_URN-NBN-SI-doc-ADRYU3EE.pdf](http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/Starejsi_URN-NBN-SI-doc-ADRYU3EE.pdf) (21. 10. 2016).
- Eurostat. 2017a. *Gibanje dolgotrajne brezposelnosti med EU in Slovenijo*.
[Http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/une_ltu_a%20\(2\).pdf](http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/une_ltu_a%20(2).pdf) (3. 11. 2016).
- Eurostat. 2017b. *Kazalnik aktivacija registrirano brezposelnih*.
[Http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=imp_ind_actru&lang=en](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=imp_ind_actru&lang=en) (31. 5. 2017).
- Eurostat. 2017c. *Kazalnik časovna aktivacija*.
[Http://appsso.eurostat.europa.eu/nui/show.do?dataset=imp_ind_actsup&lang=en](http://appsso.eurostat.europa.eu/nui/show.do?dataset=imp_ind_actsup&lang=en) (31. 5. 2017).
- Eurostat. 2017d. *Povprečna vrednost na brezposelno osebo*.
[Http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec450](http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdec450) (1. 6. 2017).
- Eurostat. 2017e. *Povprečna vrednost na zaposleno osebo*.
[Http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ehomp&lang=en](http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ehomp&lang=en) (1. 6. 2017).
- Eurostat. 2017f. *Vključitev brezposelnih oseb v programe APZ*.
[Http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/connecting-people-with-jobs_slovenia.pdf](http://file:///C:/Users/xxx/Downloads/connecting-people-with-jobs_slovenia.pdf) (7. 6. 2017).
- Evropska komisija. 2015. *Strategije*. [Http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index-sl.htm](http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index-sl.htm) (15. 6. 2015).
- Grosheh, N. S., S. Lee in D. McCann. 2006. *Conditions of work and employment for older workers in industrialized countries: understanding the issues. International Labour Organization, Conditions of Work and Employment Series No. 15*.
[Http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_travail_pub_15.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_travail_pub_15.pdf) (7. 2. 2017).
- Gabrovšek, Tatjana. 2016. *Psihološki vidiki brezposelnosti*.
[Http://www.zaposlitev.net/delo.php?m=iskalci&a=karierni_center&a2=clanek&idb=252](http://www.zaposlitev.net/delo.php?m=iskalci&a=karierni_center&a2=clanek&idb=252)
 (22. 10. 2016).
- Hagen, Tobias. 2003. *Three Approaches to the Evaluation of Active Labour Market Policy in East Germany Using Regional Data*.
[Http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=423402](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=423402) (27. 7. 2017).
- Hazan, Moshe. 2009. Longevity and Lifetime Labour Supply: Evidence and Implications. *Econometrica* 77 (6), 1829-1863.
- Heywood, John in Stanley Siebert. 2009. *Understanding the Labour Market for Older Workers: A Survey*. [Http://ftp.iza.org/dp4033.pdf](http://ftp.iza.org/dp4033.pdf) (18. 2. 2017).

- Hujer, Reinhard, Uwe Blien, Marco Calilendo in Christopher Zeiss. 2002. *Macroeconometric Evaluation of Active Labour Market Policies in Germany – A Dynamic Panel Approach Using Regional Data*. [Http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa02/cd-rom/papers/225.pdf](http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa02/cd-rom/papers/225.pdf) (27. 7. 2017).
- Ignjaović, Miroljub, Anja Kopač, Ivan Svetlik in Martina Trbanc. 2016. *Human capital, man power, a labor market and working relationships*. [Http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/ck1.pdf](http://www.slovenijajutri.gov.si/fileadmin/urednik/dokumenti/ck1.pdf) (27. 7. 2017).
- Jeruzalski, T. in J. Tyrowicz. 2009. *In Efficiency of Matching – The Case of A Post-transition Economy*, »MPRA Paper 16598«. University Library of Munich: Germany.
- Južnik-Rotar, Laura. 2011. Ocenjevanje učinkov aktivne politike zaposlovanja. *Management*, 6(2): 165-176.
- Kajzer, Alenka. 2007. Development of the Slovenian Labour Market in 1996-2006 and the Main Challenges of Labour Market Policy. *Post-Communist Economies* 19 (4): 471-482.
- Kastelec, Damijana in Katarina Košmelj. 2009. *Statistična analiza podatkov s programoma Excel 2003 in R*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta.
- Kluve, Jochen, Hartmut Lahman in Christoph M. Schmidt. 2001. Disentangling Treatment Effects of Polish Active Labour Market Policies: Evidence from Matched Samples. [Http://ideas.repec.org/p/iza/izadps/dp355.html](http://ideas.repec.org/p/iza/izadps/dp355.html) (27. 7. 2017).
- Kluve, Jochen. 2006. The Effectiveness of European Active Labour Market Policy. https://www.econstor.eu/bitstream/10419/18588/1/DP_06_037.pdf (27. 7. 2017).
- Kluve, Jochen. 2016a. *ALMP meta Labour Economics*. [Http://siteresources.worldbank.org/SPLP/Resources/461653-1253133947335/6440424-1271427186123/6976445-1271432453795/kluve_ALMP_meta_Labour_Economics2010_uncorr_proff.pdf](http://siteresources.worldbank.org/SPLP/Resources/461653-1253133947335/6440424-1271427186123/6976445-1271432453795/kluve_ALMP_meta_Labour_Economics2010_uncorr_proff.pdf) (18. 12. 2016).
- Kluve, Jochen, David Card, Michael Fertig, Marek Góra, Lena Jacobi, Peter Jensen in Reelika Leetmaa. 2016. Active labor market policies in Europe: Performance and perspectives. *Springer Science & Business Media*.
- Kluve, Jochen, Hilmar Schneider, Arne Uhlendorff in Zhong Zhao. 2016. Evaluating continuous training programmes by using the generalized propensity score. *Journal of the Royal Statistical Society: Series A*.
- Kluve, Jochen. 2016b. The effectiveness of European active labor market programs. *Labour economics* 17 (6): 904-918.
- Klužer, Franci. 2008. Ocena učinkovitosti aktivne politike zaposlovanja z združevalno funkcijo. *IB revija*, 42(2), 17-27.
- Koziel, S., M. Lopuszanska, A. Szklarska in A. Lipowicz. 2010. The Negative Health Consequences of Unemployment: The Case of Poland. *Economics & Human Biology* 8 (2): 255-260.
- Kraigher, Tomaž. 2009. *Stopnja brezposelnosti*. [Http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/4/ML-Brezposelnost_2009_Kraigher_.pdf](http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2009/ml/4/ML-Brezposelnost_2009_Kraigher_.pdf) (18. 10. 2016).
- Kupets, Olga. 2000. *The Impact of Active Labour Market Policies on the Outflows from Unemployment to Regular Jobs in Ukraine*. National University: Kiev Mohyla Academy.

- Mayerhofer-Wolfgang Ludwig. 2016. *Activation policies in Austria and Germany*.
[Http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461669042000275872](http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1461669042000275872) (27. 7. 2017).
- Mayhew, Ken in Bob Rijkers. 2004. *How to improve the Human Capital of Older Workers or the sad tale of the Magic Bullet*. [Http://www.oecd.org/els/emp/34932028.pdf](http://www.oecd.org/els/emp/34932028.pdf) (18. 2. 2017).
- McConnell, Campbell. R. 2003. *Contemporary Labour Economics*. Boston: McGraw-Hill.
- MDDSZ. 2015a. *Smernice aktivne politike zaposlovanja*.
[Http://84.39.218.201/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/59f82fb16b2463b9c1257eec00396e52/\\$FILE/VG_SmerniceAPZ_P.pdf](http://84.39.218.201/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/59f82fb16b2463b9c1257eec00396e52/$FILE/VG_SmerniceAPZ_P.pdf)
 (15. 6. 2015).
- MDDSZ. 2015b. *Mere učinkovitosti med zaposlenimi in brezposelnimi*.
[Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zaposlovanje/evalvacija_APZ.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/zaposlovanje/evalvacija_APZ.pdf) (14. 6. 2016).
- MDDSZ. 2016. *Strategija starejših brezposelnih oseb*.
[Http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/paperuploads/dokumenti_pdf/strateg_s_tarejsi_poroc_akc_nacrt.pdf](http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/paperuploads/dokumenti_pdf/strateg_s_tarejsi_poroc_akc_nacrt.pdf) (28. 11. 2016).
- Meidner, Rudolf. 2016. *Active Manpower Policy and the Inflation Unemployment Dilemma*.
[Http://www.researchgate.net/publication/271779966_Active_Manpower_Policy_and_the_Inflation_Unemployment-Dilemma](http://www.researchgate.net/publication/271779966_Active_Manpower_Policy_and_the_Inflation_Unemployment-Dilemma) (27. 7. 2017).
- OECD. 2006a. *Live Longer, Work Longer, Ageing and Employment Policies*. Publishing: Pariz.
- OECD. 2006b. *Employment Outlook: Boosting Jobs and Incomes*. Publishing: Pariz.
- OECD. 2009. *Jobs for Youth Japan*. Publishing: Pariz.
- OECD. 2016a. *Aktivna politika zaposlovanja na Švedskem*.
[Http://www.oecd.org/eco/surveys/Sweden-2015-flyer.pdf](http://www.oecd.org/eco/surveys/Sweden-2015-flyer.pdf) (4. 12. 2016).
- OECD. 2016b. *Aktivna politika zaposlovanja in zaposlitev na Finskem*.
[Http://www.oecd.org/finland/Employment-Outlook-Finland-EN.pdf](http://www.oecd.org/finland/Employment-Outlook-Finland-EN.pdf) (4. 12. 2016).
- OECD. 2016c. *Active and Passive measures*.
[Http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP#](http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LMPEXP#) (17. 12. 2016).
- OECD. 2016d. *Programi aktivne politike zaposlovanja v Avstriji*.
[Http://www.oecd.org/els/emp/Older%20Workers%20Austria-MOD.pdf](http://www.oecd.org/els/emp/Older%20Workers%20Austria-MOD.pdf) (19. 12. 2016).
- OECD. 2016e. *Programi aktivne politike zaposlovanja na Danskem*.
[Http://www.oecd.org/els/emp/Assessment-and-key-recommendations-denmark.pdf](http://www.oecd.org/els/emp/Assessment-and-key-recommendations-denmark.pdf) (19. 12. 2016).
- OECD. 2016f. *Programi aktivne politike zaposlovanja na Finskem*.
[Http://www.oecd.org/eco/surveys/Overview-OECD-Finland-2016.pdf](http://www.oecd.org/eco/surveys/Overview-OECD-Finland-2016.pdf) (19. 12. 2016).
- OECD. 2016g. *Programi aktivne politike zaposlovanja v Nemčiji*. [Http://www.style-research.eu/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/STYLE-Working-Paper-WP7.1-Germany-pdf](http://www.style-research.eu/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/STYLE-Working-Paper-WP7.1-Germany-pdf) (19. 12. 2016).
- OECD. 2016h. *Programi aktivne politike zaposlovanja na Nizozemskem*.
[Http://cupesse.eu/fileadmin/cupesse/downloads/working-papers/CUPESSE_Working-Paper_2.pdf](http://cupesse.eu/fileadmin/cupesse/downloads/working-papers/CUPESSE_Working-Paper_2.pdf) (19. 12. 2016).

- Ouvrard, J. F. in Roland Rathelot. 2006. Demographic change and unemployment: What do macroeconomic models predict? [Http://ideas.repec.org/p/crs/wpdeee/g2006-04.html](http://ideas.repec.org/p/crs/wpdeee/g2006-04.html) (27. 7. 2017).
- Puhani-Patrick, A. 2012. Public Training and Outflows from Unemployment. [Http://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/39643](http://deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/39643) (27. 7. 2017).
- Rapuš-Pavel, Jana. 2005. *Vulnerability of Young People facing Unemployment*. [Http://file:///c:/users/xxx/desktop/življ/zadnjaverzija/101/appdata/roaming/microsoft/world/downloads/ranljivost_urn-nbn-si-doc-ihjtjbvkv.pdf](http://file:///c:/users/xxx/desktop/življ/zadnjaverzija/101/appdata/roaming/microsoft/world/downloads/ranljivost_urn-nbn-si-doc-ihjtjbvkv.pdf) (23. 10. 2016).
- Rogerson, Peter. 2006. *Statistical Methods for Geography: A Student Guide*. London: Sage Publications.
- Roman, Concepción, Emilio Congregado in José Maria Millan. 2016. Start-up incentives: Entrepreneurship policy or active labour market programme. *Journal of Business Venturing* 28 (1): 151-175.
- Samorodov, Alexander. 2000. *Ageing and Labour Markets for Older Workers*. [Http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/publication/wcms_120333.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/documents/publication/wcms_120333.pdf) (18. 2. 2017).
- Schimmack, Ulrich, Jürgen Schupp in Gert G. Wagner. 2008. The Influence of Environment and Personality on the Affective and Cognitive Component of Subjective Well-being. *Social Indicators Research* 89 (1): 41-60. [Http://dx.doi.org/10.1007/s11205-007-9230-3](http://dx.doi.org/10.1007/s11205-007-9230-3) (23. 10. 2016).
- SURS. 2011. *Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija, 2010-začasni podatki*. [Http://www.stat.si/novicaprikazi.aspx?id=4177](http://www.stat.si/novicaprikazi.aspx?id=4177) (22. 10. 2016).
- SURS (Statistični urad Republike Slovenije). 2015. *Gibanje brezposelnosti v Sloveniji*. [Http://www.zaposlovanje.si/files/63/GibanjeBP_2010-2015](http://www.zaposlovanje.si/files/63/GibanjeBP_2010-2015) (30. 4. 2015).
- Svetlik, Ivan in Mavricija Babič. 2002. *Aktivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Tefft, Nathan. 2011. Insights on Unemployment, Unemployment Insurance, and Mental Health. *Journal of Health Economics* 30 (2): 258-264. [Http://dx.doi.org/10.1016/j.jhoaleco.2011.01.006](http://dx.doi.org/10.1016/j.jhoaleco.2011.01.006) (23. 10. 2016).
- Verlot, Nelka. 2010. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Vodopivec, Milan in Primož Dolenc. 2009. *Live Longer, Work Longer: Making it Happen in the Labour Market*. Washington: DC.
- Vodopivec, Milan, Robert Holzmann, Yann Pouget in Michael Weber. 2011. *Severance Pay Programs Around the World: History, Rationale, Status and Reforms*. Germany: Institut for Study of Labor.
- Walsh, K., M. Kotzeva, E. Dolle in R. Dornbush. 2001. *Evaluation of the Net Impact of Active Labour Market Programs in Bulgaria*. Ministry of Labor and Social Policy: Bulgaria.
- Weber, Andrea in Helmut Hofer. 2004. *Are job search programs a promising tool? A microeconomic evaluation for Austria*. [Http://www.econstor.eu/bitstream/10419/20310/1/dp1075.pdf](http://www.econstor.eu/bitstream/10419/20310/1/dp1075.pdf) (27. 7. 2017).

- Wunsch, Hannah. 2005. *Health services research in critical care using administrative data*.
[Http://dx.doi.org/10.1016/j.jcrc.2005.08.002](http://dx.doi.org/10.1016/j.jcrc.2005.08.002) (9. 11. 2016).
- Zakon o delovnih razmerjih (ZDR). *Uradni list RS*, št. 46/07, 21/2013, 78/2013.
- Zakon o socialnem varstvu (ZSV). *Uradni list RS*, št. 3/2007, 23/2007, 41/2007.
- Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). *Uradni list RS*, št. 80/10, 40/12.
- ZRSZ. 2015a. *Analiza dolgotrajno brezposelnih oseb*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/7100/Analiza_DBO.Pdf](http://www.ess.gov.si/_files/7100/Analiza_DBO.Pdf) (7. 6. 2017).
- ZRSZ. 2015b. *Poslovni načrt za leto 2015*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/6910/poslovni_nacrt_zavoda_RS_za_zaposlovanje_2015.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/6910/poslovni_nacrt_zavoda_RS_za_zaposlovanje_2015.pdf)
(22. 5. 2017).
- ZRSZ. 2016a. *Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po stopnji izobrazbe*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/6713/BP_stopnja_izobrazbe_2005_2015.xls](http://www.ess.gov.si/_files/6713/BP_stopnja_izobrazbe_2005_2015.xls) (7. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016b. *Poslovni načrt za leto 2016*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/8053/Poslovni_nacrt_ZRSZ_2016.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/8053/Poslovni_nacrt_ZRSZ_2016.pdf) (26. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016c. *Predvidena sredstva ukrepov APZ*. [Http://www.ess.gov.si/_files/6910/poslovni_nacrt_zavoda_RS_za_zaposlovanje_2015.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/6910/poslovni_nacrt_zavoda_RS_za_zaposlovanje_2015.pdf) (14. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016d. *Smernice APZ od 2012 do 2015*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/3286/Smernice_APZ_2012_2015.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3286/Smernice_APZ_2012_2015.pdf) (26. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016e. *Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po spolu*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/6715/BP_spol_2005_2015.xls](http://www.ess.gov.si/_files/6715/BP_spol_2005_2015.xls) (7. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016f. *Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po starostnih razredih*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/6714/BP_starostni_razredi_2005_2015.xls](http://www.ess.gov.si/_files/6714/BP_starostni_razredi_2005_2015.xls) (7. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016g. *Brezposelne starejše osebe v Sloveniji po trajanju brezposelnosti*.
[Http://www.ess.gov.si/_files/6731/BP_trajanje_2005_2015.xls](http://www.ess.gov.si/_files/6731/BP_trajanje_2005_2015.xls) (7. 11. 2016).
- ZRSZ. 2016h. *Udeležba v APZ po posameznih programih*. [Http://eurostat/imp_ind_exp/imp-expenditure-source-dg-empl?tsId=1003960](http://eurostat/imp_ind_exp/imp-expenditure-source-dg-empl?tsId=1003960) (3. 6. 2017).

